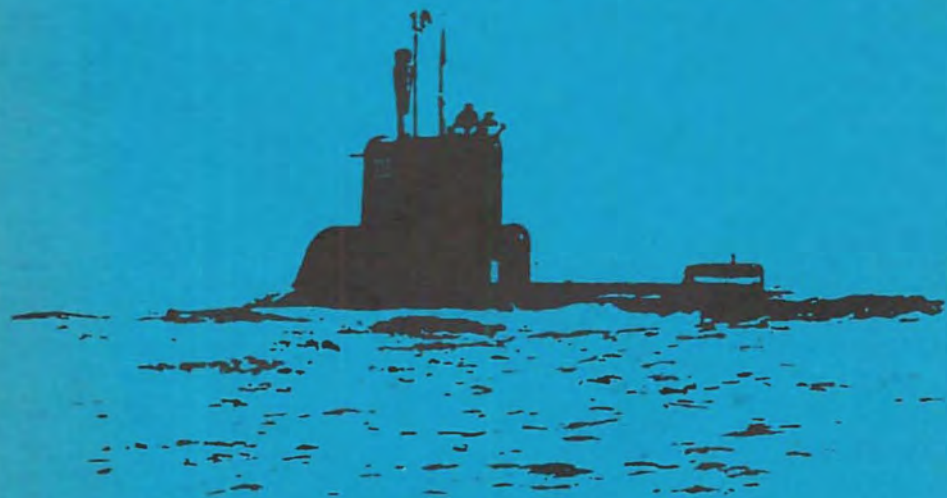

Uddrag af
DEBATTEN OM UNDERVANDSBÅDE
I DANSK FORSVAR 1982 - 1985

FOV

FORSVARETS OPLYSNINGS- OG VELFÆRDSTJENESTE
HALMTORVET 20, 1700 KØBENHAVN V. TLF. 01 3125 11

I N D H O L D

HÆFTET ER OPDELT I 2 AFSNIT

- I UDDRAG AF FOLKETINGETS FORHANDLINGER OG BESVARELSER
AF SPØRGSMÅL FRA FOLKETINGETS FORSVARSUDVALG
SIDE 1 - 22
- II UDDRAG AF LÆSERBREVE, ARTIKLER M.V. FRA DAGSPRESSEN
SIDE 23 - 73

REDAKTION: FORSVARSMINISTERIET
TRYK OG LAY-OUT: FOV

JUN 85

Spm. nr. S 953

7) Til forsvarsministeren af:

Pelle Voigt (SF):

»Vil ministeren indstille sine forhandlinger om køb af nye u-både i betragtning af, at et flertal i folketinget vender sig imod købet?«

Skriftlig begrundelse

Ifølge pressen forhandler ministeren stadig bl.a. med værfter i Vesttyskland og Sverige om køb af tre nye u-både, der tilsammen vil koste skatteyderne over 1 mia kr. Det virker besynderligt i betragtning af, at det længe har stået klart, at et flertal i folketinget er modstandere af et sådant køb. Dette gælder både socialistisk folkeparti, det radikale venstre og venstresocialisterne.

Disse partier udgør et klart flertal sammen med socialdemokratiet, hvis forsvarspolitiske ordfører, hr. Knud Damgaard, så tidligt som den 6. april 1982 i Berlingske Tidende klart vendte sig mod u-bådskøbet med ordene:

»Hvis vi skal have overensstemmelse mellem forsvarets mål og dets midler, kan det være nødvendigt at gøre op med traditionerne. Man kan godt have et søværn uden u-både, når der findes bedre og billigere alternativer. Og jeg har endnu ikke mødt nogen blandt mine forskellige kontakter bortset fra søværnets repræsentanter, der kan se noget dansk behov for u-både.«

Socialdemokratiets ordfører pegede dengang på, at u-bådene kunne erstattes af langt billigere avanceret sonarudstyr o. lign.

Såfremt socialdemokratiet ikke efter at være kommet i opposition pludselig går ind for u-både og højere forsvarsudgifter, er der ingen som helst grund til, at ministeren fortsat bruger tid og ressourcer til forhandlinger om et køb, folketingets flertal er imod.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Lad mig først slå fast på baggrund af selve spørgsmålets formulering, at jeg ikke forhandler om køb af nye u-både. Derimod har søværnets materielkommando forhandlet tilbud fra forskellige værfter om bygning af nye u-både, og på grundlag heraf forventer

jeg at modtage en indstilling om u-bådene fra forsvarskommandoen i løbet af forsommeren.

Dernæst vil jeg godt oplyse, at spørgsmålet om erstatningsbyggeri for u-bådene og andre materielanskaffelsesprojekter drøftes af partierne bag forsvarsforliget i den såkaldte 11 mands gruppe, men at disse drøftelser, der også omfatter spørgsmålet om eventuelt køb eller leje, endnu ikke er afsluttet.

Pelle Voigt (SF):

Årsagen til spørgsmålet, som indgår i min begrundelse, er jo, at den socialdemokratiske forsvarspolitiske ordfører, hr. Knud Damgaard, for over et år siden meget klart gjorde opmærksom på, at han var modstander af et sådant indkøb af u-både, og derfor har det vakt min undren, at disse forhandlinger stadig fortsætter, for de må jo være både beko-stelige og besværlige.

Når man nu ved, at der er et klart flertal i folketinget mod at bruge 1 mia kr. til dette indkøb, hvorfor indstiller man så ikke disse forhandlinger og koncentrerer sig om at få undersøgt alternativerne, sådan som man også har været i gang med i meget lang tid? Det spørgsmål vil jeg gerne først stille ministeren.

Og så vil jeg gerne spørge ministeren: gennem hvilke kanaler foregår disse forhandlinger, som øjensynlig foretages af søværnets materielkommando, egentlig? Foregår de ad de professionelle kanaler i den danske NATO-ambassade i Bruxelles, eller foregår de gennem lokale ambassader i Sverige og Vesttyskland, eller hvordan foregår de egentlig?

Jeg synes også, at de værfter, som konkurrerer om disse ordrer, har krav på klar besked om, at der er et klart flertal i folketinget, som ikke vil købe disse u-både under nogen omstændigheder.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Nu, inden hr. Pelle Voigt begynder at lægge tal sammen, vil jeg sige, som jeg også sagde i mit svar til ham for, at der er ikke truffet nogen afgørelse. Dette spørgsmål er i øjeblikket genstand for en undersøgelse, senere vil der så komme en nærmere drøftelse i den

11 mands gruppe, der er nedsat af forsvarsforligspartierne, og det er i den kreds af partier, vi vil tage hele spørgsmålet op til endelig afgørelse. Der er altså ikke truffet nogen afgørelse endnu; den vil komme, når vi har fået papirerne på bordet, og det er ikke sket på nuværende tidspunkt.

Når hr. Pelle Voigt spørger, hvordan disse forhandlinger foregår, om det sker via professionelle kanaler, vil jeg sige, at hvad vi beskæftiger os med, plejer at foregå på en professionel måde, og det er klart, at vi har kontakter via vores folk. Via søværnets materielkommando, som jeg nævnte, har vi kontakter dels til de enkelte værfte, dels til andre militærfolk, sådan at vi kan foretage en samlet vurdering.

Nu går jeg ud fra, at hr. Pelle Voigt tænker på nyanskaffelse af u-både. Tænker vi på mulighederne for at leje, har vi selvfølgelig vore kontakter og beder vore folk rundt omkring, bl.a. dem, der sidder i NATO, om at foretage de fornødne undersøgelser.

Pelle Voigt (SF):

Jeg forstår ministerens svar som en klar bekræftelse på, at disse forhandlinger foregår gennem NATO-ambassaden i Bruxelles, men så vil jeg gerne spørge, om man virkelig ikke nu, over et år efter hr. Knud Damgaards kategoriske afstandtagen fra u-båds købet, i 11 mands udvalget har konstateret, at der faktisk er flertal mod at købe disse u-både. Står det virkelig stadig uklart?

Ikke alene kan jeg henvise til den pågældende artikel i Berlingske Tidende fra den 6. april 1982, men jeg kan også henvise til en vældig diskussion, der fulgte på denne artikel, hvor hr. Knud Damgaard, da han blev modsagt af søværnet den 7. april, hævdede, at den søværnschef, som modsagde ham, løj om u-bådens anvendelse i Østersøen. Han sagde også til Roskilde Tidende den 21. juni 1982, at det simpelt hen var idiotisk at købe nye u-både. Alligevel synes budskabet ikke at være trængt igennem i 11 mands udvalget. Jeg vil gerne spørge ministeren, hvordan det egentlig kan være. Er det hr. Knud Damgaards ansvar, eller er det ministeren, der ikke har forstået budskabet?

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Som jeg nu har sagt et par gange til hr. Pelle Voigt, er der ikke truffet nogen endelig afgørelse. Der er stillet en række spørgsmål, og der er i 11 mands kredsen blevet bedt om, at vi værnsviis får foretaget en undersøgelse

og en vurdering af forskellige muligheder, når vi taler om de kommende års anskaffelser. Disse undersøgelser pågår, og når vi har resultaterne, vil vi tage en drøftelse, hvori alle elementer selvfølgelig vil indgå.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Spm. nr. S 954

8) Til forsvarsministeren af:

Pelle Voigt (SF):

»Vil ministeren redegøre for, hvad det kan anlås at komme til at koste skatteyderne at indkøbe de planlagte tre nye u-både sammenlignet med, hvad det vil koste at leje sådanne u-både eller helt at erstatte u-bådene med det langt billigere avancerede sonarudstyr o.lign., som socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører, hr. Knud Damgaard, påpegede som alternativ i Berlingske Tidende den 6. april 1982?«

Skriftlig begrundelse

Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører fremførte det i spørgsmålet angivne alternativ i Berlingske Tidende den 6. april 1982, idet hr. Knud Damgaard pegede på muligheden for at anvende sensorer og avanceret sonarudstyr samt miner, der kunne affyre målsøgende torpedoer.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Vi bliver på bunden, og jeg kan sige, at anskaffelse af tre nye u-både i prisniveau januar 1982 påregnes at koste ca. 1.200 mill. kr., der i givet fald vil blive afholdt inden for forsvarsbudgettets rammer over en årrække.

Med hensyn til spørgsmålet om leje af u-både eller anden erstatning for disse kan jeg, sådan som jeg allerede sagde det i forbindelse med det tidligere spørgsmål, oplyse, at drøftelserne i 11 mands gruppen ikke er afsluttet endnu.

Pelle Voigt (SF):

Allerede i den artikel i Berlingske Tidende den 6. april 1982, som jeg tidligere har henvist til, bebuder den daværende forsvarsminister, hr. Søgaard, en indgående undersøgelse af disse spørgsmål, og man meddeler her, at forsvarets forskningsråd skal fremkomme med en erklæring om spørgsmålet inden udgangen af 1982.

Jeg har gennem folketingets bibliotek fået

oplyst, at denne erklæring faktisk foreligger, selv om man ikke rigtig i forsvarlets forskningsråd kan finde ud af, om den er tilgængelig for folketingsmedlemmer eller ej. Kunne ministeren enten meddele, at den vil blive stillet til rådighed for medlemmerne af folketingets forsvarsudvalg, eller give os et bud på hovedkonklusionerne i den?

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg mener, jeg har svaret klart nok, idet jeg siger, at vores repræsentation i NATO er inddraget i de overvejelser og sonderinger, som pågår

Hermed sluttede spørgsmålet.

Spm. nr. S 955

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Det er rigtigt, at som et led i de meget brede undersøgelser, der er blevet bedt om, undersøgelser, som jeg siger ikke er afsluttet på nuværende tidspunkt, er forskningsrådet også blevet bedt om at give sin vurdering, og det spørgsmål, hr. Pelle Voigt rejser om forsvarsudvalgets indseende i den sammenhæng, vil jeg gerne undersøge.

Pelle Voigt (SF):

Jeg takker ministeren for svaret, og så skal jeg bare endnu en gang, for at der ikke skal være nogen tvivl om, hvad ministeren har svaret mig, også på mit tidligere spørgsmål, spørge, om undersøgelsen af og forhandlingerne om disse alternativer sker gennem NATO-ambassaden i Bruxelles eller de ikke sker gennem NATO-ambassaden i Bruxelles.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Som jeg nævnte, har vi en række forskellige kontakter, kontakter, der selvfølgelig også har en sammenhæng med vores NATO-repræsentation. Vi har jo også i NATO militærrepræsentanter, som er inde i den sammenhæng. Men der er altså mange forskellige former for kontakter, så vi kan skaffe et grundlag, der skulle være både alsidigt og fyldestgørende, og som kan give et tilstrækkeligt beslutningsgrundlag for den politiske beslutningstagning.

Pelle Voigt (SF):

Til min sorg synes jeg ikke rigtig, ministeren svarer på mit spørgsmål, ud over at der eksisterer en eller anden kontakt med NATO-ambassaden i Bruxelles. Det er jeg naturligvis glad for at høre, men det ville uægtelig overraske mig, hvis der ikke var en sådan kontakt.

Foregår forhandlingerne om køb eller leje af nye u-både igennem NATO-ambassaden, eller er det ikke tilfældet? Det er det, jeg nu 3 gange, tror jeg, har spurgt ministeren om uden at få noget svar

9) Til forsvarsministeren af:

Pelle Voigt (SF):

»Er ministeren enig med socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører, hr. Knud Damgaard, i, at man godt kan have et soværn uden u-både, når der findes bedre og billigere alternativer?«

Skriftlig begrundelse

Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører fremførte det i spørgsmålet angivne synspunkt i Berlingske Tidende den 6. april 1982. Som et alternativ pegede hr. Knud Damgaard på anvendelse af sensorer og avanceret sonarudstyr samt miner, der kunne affyre målsøgende torpedoer.

De igangværende forhandlinger i 11 mands udvalget om køb eller leje af nye u-både til en samlet købspris på over 1 mia. kr. må vel foregå på grundlag af en kvalificeret afvisning af den socialdemokratiske ordførers synspunkter. Det kunne derfor interessere spørgeren at få denne formodede, klare afvisning forklaret i folketingssalen.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg skal for tredje gang på det tredje spørgsmål sige, at spørgsmålet om anskaffelse af nye u-både drøftes i 11 mands gruppen, og jeg finder det ikke rimeligt at foregribe disse drøftelser, specielt da der ikke, som jeg tidligere har sagt, er truffet nogen endelig afgørelse.

Jeg vil dog godt sige, at de danske u-både løser særdeles vigtige opgaver for dansk forsvaret. U-bådenes primære opgaver i krigstid er at danne et fremskudt forsvar mod amfibiestyrker og opfølgestykker, som måtte blive indsat i et invasionsforsøg mod Danmark. De skal og kan løse denne opgave, også selv om en overlegen fjende har nedkæmpet vores overflade- og luftstyrker i området. På den måde bidrager u-bådene til at reducere en invasionsstyrkes kampkraft, inden denne

søges landsat på dansk område, hvorved opgaven for vort landbaserede forsvar gøres mere overkommelig. Derudover løser u-bådene en række varslingsmæssige og efterretningsmæssige opgaver.

Forsvarskommandoen har anbefalet, at vi opretholder et dansk u-bådsvesen, også inden for det nuværende budgets rammer, fordi det løser de nævnte opgaver, som man mener fortsat skal løses.

De oplysninger, jeg her har givet, vil naturligvis indgå i 11 mands gruppens drøftelser.

Pelle Voigt (SF):

Når jeg har stillet dette spørgsmål, så er det ikke, fordi jeg er i tvivl om, at man i forsvarskommandoen synes, at det er vældigt godt at have u-både. Det er et forsøg på at finde ud af, hvad ministeren mener. Jeg kan da godt forstå, at dette er ting, der drøftes i 11 mands udvalget, og på et tidspunkt måske oven i købet vil blive drøftet i Folketingets forsvarsudvalg. Har ministeren ikke nogen personlig mening om det spørgsmål, som han fremfører i disse drøftelser? Jeg har – jeg skal endnu en gang vende tilbage til artiklen i Berlingske Tidende fra 6. april 1982 – med stor interesse noteret mig hr. Knud Damgaards udtalelse:

»Jeg har endnu ikke mødt nogen blandt mine forskellige kontakter, bortset fra søværnets repræsentanter, der kan se noget dansk behov for u-både.«

Jeg har ved at gennemgå sagen og den diskussion, der har været, med meget stor interesse konstateret, at de eneste, der egentlig åbent har modsagt hr. Knud Damgaard, netop er søværnets repræsentanter – muligvis med undtagelse af en artikel i bladet Linieofficeren i august 1982 under overskriften: »Knud Damgaards Egotrip«; man kan ikke rigtig se, om artiklen er skrevet af repræsentanter for søværnet eller ej. Men ellers er der faktisk, så vidt jeg kan se, kun kommet argumenter imod dette fra søværnets repræsentanter.

Er det ikke muligt, siden der øjensynlig stadig væk diskuteres og forhandles om spørgsmålet, at få at vide, hvad ministerens argumenter for eller imod u-både måtte være?

Arentoft (FP):

Da radaren i sin tid fremkom, var det f.eks. muligt at se mål på søen, og man kunne ved hjælp af radaren bestemme disse måls

kurs og fart, måske deres størrelse osv., men man kunne ikke identificere. Man kunne f.eks. ikke læse navnet på det skib, man havde på radaren, eller identificere nøjagtigt, om det var en destroyer, en krydser eller lign. På tilsvarende måde kan man ikke identificere på anden måde end ved at anvende det menneskelige øje, og det kan man bl.a. ved u-både. Er det ikke et vægtigt argument for, at man er nødt til at have u-både, at man skal kunne identificere?

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Hr. Pelle Voigt spørger: hvad mener ministeren? Det skal jeg delagtiggøre hr. Pelle Voigt i, når jeg har fået det beslutningsmateriale, der må danne grundlaget for de overvejelser, der skal pågås, herunder de overvejelser, jeg skal gøre mig. Førend det beslutningsmateriale er tilvejebragt, finder jeg ikke, det vil være rigtigt at gå ind i en udvikling af de tanker, der måtte være i denne sammenhæng. Vi må have nogle papirer på bordet. Vi må have et materiale, vi kan tage stilling til, og herefter vil der blive truffet en beslutning.

Hr. Arentoft er inde på nogle af de operative aspekter, der er knyttet til vores u-bådsvesen, og det var også det, jeg havde med i mit svar, altså nogle af de synspunkter, der lægges til grund fra den militære ekspertises side.

Pelle Voigt (SF):

Jeg synes naturligvis, det er rart her i Folketingssalen at få endnu et indlæg fra søværnets side om betimeligheden af u-både. Når ministeren henholder sig til, at materialet til hans personlige stillingtagen vedrørende dette spørgsmål endnu ikke foreligger, så vil jeg da gerne spørge ministeren, om han kan afkræfte, at den studie, daværende forsvarsminister Poul Søgaard bestilte i forsvarets forskningsråd, ganske klart giver udtryk for, at u-både kan erstattes med andre midler, som anført af hr. Knud Damgaard i den pågældende artikel i Berlingske Tidende og, som jeg har været inde på, mange andre steder. Er det ikke sådan, at der faktisk allerede fra forsvarets forskningsråd ligger et materiale, der klart påviser, at man kan undvære u-både i det danske forsvar?

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Nej, det mener jeg ikke man kan sige – jeg vil næsten sige tværtimod. Som sagt er der ikke truffet nogen beslutning, hvilket giver

sig udtryk i, at vi fra politisk hold, fra IIMands gruppens side, har ønsket at stille en række spørgsmål, at gå virkelig – uden at være vittig – i dybden med denne sag. Derfor er der altså ikke truffet nogen beslutning endnu. Vi arbejder videre, og der vil blive truffet en beslutning på et senere tidspunkt, når materialet er kommet til veje.

Pelle Voigt (SF):

Kan jeg forstå ministerens svar sådan, at ministeren kan afkræfte, at der ligger en studie fra forsvarsrets forskningsråd, som siger, at man faktisk kan erstatte u-både på den af hr. Knud Damgaard beskrevne måde?

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Som jeg har sagt, synes jeg ikke, at det er rigtigt på et tidspunkt, hvor overvejelserne pågår, og hvor vi ikke har fået det fulde beslutningsmateriale tilvejebragt, at vi her skulle gå ind i en udspensling af, hvad nogle måtte mene. Der kan være andre synspunkter. Vi må have alle synspunkterne ind, og det er dem, vi må bruge, når vi skal træffe vores endelige beslutning.

Hermed sluttede spørgsmålet.

16/5 84: Skriftligt besvarede spørgsmål

Spm. nr. S 517

Til forsvarsministeren (10/5 84) af:

Pelle Voigt (SF):

»Finder ministeren det i overensstemmelse med de relationer, der bør herske mellem alliancepartnere, at Vesttyskland prøver at tvinge Danmark til at opretholde sit u-bådsvåben dette århundrede ud ved at stille poli-

tiske betingelser i forhandlingerne om dansk leje af u-både i Vesttyskland?»

Begrundelse

Ifølge dagbladet Politiken har den vesttyske forsvarsminister, Manfred Wörner, forlangt, at Danmark – dersom man vil leje u-både i Vesttyskland – til gengæld skal forpligte sig til ikke alene at lade disse u-både reparere på vesttyske værfter, men tillige århundredet ud at binde sig til at opretholde et u-bådsvåben, og at nye danske u-både til sin tid skal indkøbes på vesttyske værfter.

Disse ublu vesttyske krav er efter spørgereens opfattelse udtryk for en helt uacceptabel stormagtspression mod en mindre alliancepartner i NATO. Det burde være helt utænkeligt, at nogen dansk regering ville så meget som overveje at bøje sig for en sådan pression. Dertil kommer, at de vesttyske krav vel ikke lader sig forene med den sædvanlige varighed af forsvarsforsikring i Danmark. Ingen regering bør kunne binde Danmark til forældede våbensystemer i en periode, der rækker langt ud over flere endnu ikke indgåede forsvarsforsikringsløbetid.

Svar (14/5 84):

Forsvarsministeren (Engell):

Spørgsmålet om videreførelse af vort u-bådsvåben er for tiden genstand for overvejelser i forsvarsministeriet.

U-bådene indgår endvidere som element i drøftelserne om en ny forsvarsaftale. Det er regeringens holdning, at det er vigtigt at opretholde u-bådsvåbenet som led i det samlede danske forsvar.

Dette kan ske enten gennem en låne-/lejeaftale med den tyske forbundsmarine eller gennem et nybygningsprogram.

De ovennævnte overvejelser og forhandlinger er endnu ikke afsluttet, og der kan derfor ikke gives yderligere oplysninger, før spørgsmålet er nærmere afklaret.

Bilag til Forsvarsministerens
skrivelse af 07. JUN. 1984

(Ad alm.del-bil.81)

Hermed i bilag.

Spørgsmål 100:

"I debatten om muligt indkøb af danske u-både er blevet henvist til en rapport udarbejdet af Forsvarets Forskningsråd. Denne er bl.a. omtalt af kaptajnløjtnant Peter Martin Legêne i Politiken den 18. maj 1984.

Vil ministeren oversende materialet til forsvarsudvalget".

Svar:

Den pågældende rapport er klassificeret, hvorfor der vedlægges "Uklassificeret resumé af Forsvarets Forskningsråds rapport: Vurdering af ubåde og alternative systemer hertil af dec 1982".

Uklassificeret resumé af
Forsvarets Forskningsråds rapport:
Vurdering af ubåde og alternative
systemer hertil af dec 1982.

De krigsoperationer, der er sandsynlige mod Enhedskommandoens område, og det forsvarssamarbejde, der er aftalt mellem NATO-landene, resulterer i

- at ubådsoperationer, i hvilke danske ubåde indgår, primært er koncentreret om Østersøen, og
- at anti-ubådsoperationer (forsvar mod angreb fra ubåde) ikke er en primær opgave for danske flådeenheder.

NATO-landenes ubådsvåben i Østersøen har en betydelig effekt. Det har i kraft af sin opbygning et højt beredskab; det kan deployeres til sit kampområde på et tidligt tidspunkt under en indledende spændingsperiode uden økonomiske, forsvarsmæssige eller politiske følgevirkninger; det har en betydelig udholdenhed i sit kampområde og er det eneste våbensystem, som, efter en angribers tilkæmpelse af sø- og luftherredømmet, mere permanent kan operere øst for det danske område og derved skabe dybde i forsvaret. Det har så stor kampkraft, at de farvandsområder, hvori det opererer, ikke uden væsentlig risiko kan anvendes af en modstanders overfladeenheder, og det yder derfor et betydeligt bidrag til forsvaret mod et amfibisk angreb mod den sjællandske øgruppe og mod udnyttelsen af nævnte farvandsområder til en angribers fremføring af reserver, forsyninger m.v. til fortsat angreb.

I kraft af sin blotte eksistens tvinger dette ubådsvåben en angriber til at foretage væsentlige investeringer i fly og fartøjer til modforanstaltninger, og til at have disse styrker bundet til sådanne operationer.

En del af dette ubådsvåbens kampkraft ville kunne erstattes af andre våbensystemer. Rådet kan indenfor rimelige økonomiske og teknologiske rammer her kun pege på to mulige systemer: Et landbaseret sømålsmissilsystem og et supplement til det eksisterende søminesystem. Disse kan begge opbygges til en størrelse, der giver samme forsvareffekt i de mest kritiske angreb, og beredskab og udholdenhed kan gøres ækvivalent med ubådenes. Men investeringen i et system, der i kapacitet kan erstatte væsentlige dele af den danske del af ubådsindsatsen i Østersøen, vil være den samme eller noget større end for ubådene, og driftsudgifterne væsentligt større. Hertil kommer en række operative forskelligheder, som ikke på afgørende vis kan motivere til at erstatte ubådsvåbnet med de nævnte systemer.

Udover deres primære, krigsmæssige opgaver kan ubåde i fred løse en række vigtige sekundære opgaver: Suverænitetshævdelse, skjult observation og informationsindhent-

ning, herunder supplerende varsling, samt oceanografiske og hydroakustiske observationer. Disse opgaver kan ikke løses af de ovenfor skitserede alternative systemer, men må - i den udstrækning de overhovedet kan løses uden u-både - udføres af andre systemer, som så belastes tilsvarende mere.

Da netop de sekundære opgavers løsning har betydelig national interesse, taler også dette for, at Danmark bibeholder et ubådsflåden, som i krig kan indgå i NATO's samlede ubådsstyrke i Østersøen.

Skriftligt besvarede spørgsmål

Spm. nr. S 1264

Til forsvarsministeren (8/6 83) af:

Knud Damgaard (S):

»Kan ministeren oplyse, i hvilke lande man har anmodet militærkomiteen i NATO om at undersøge mulighederne for, at Danmark kan leje u-både?«

Begrundelse

Der foreligger endnu ikke konkrete svar på spørgsmålene om lejemål af u-både. Men da det er hævdet, at den danske repræsentant i militærkomiteen har fået i opdrag at rette henvendelse til en række lande for at undersøge mulighederne, er det ønskeligt at kende indholdet af henvendelserne samt det resultat, de måtte have givet.

Besvarelse (16/6 83):

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Med henblik på at undersøge mulighederne for at låne/leje u-både har Danmark indledningsvis rettet henvendelse til Vesttyskland og Norge. Henvendelsen til Norge er besvaret negativt og for Vesttysklands vedkommende ville et eventuelt lejemål først kunne etableres i slutningen af 80'erne eller

begyndelsen af 90'erne, hvor disse u-både ville være så nedslidte, at en omfattende og kostbar modernisering ville være påkrævet.

Danmark har derefter gennem NATOs militærkomité rettet henvendelse til Italien, Holland, Spanien, England og Frankrig. Der har ikke været rettet henvendelse til USA og Canada, idet disse lande ikke besidder u-både af en størrelse, som kan have interesse for Danmark.

Holland har endnu ikke besvaret henvendelsen. England og Spanien har meddelt, at de på nuværende tidspunkt ikke har muligheder for at låne eller leje u-både ud.

Et italiensk tilbud omfatter ikke lån/leje, men bygning af u-både på leasingkontrakt. Tilbuddet er til behandling i forsvarskommandoen og ved søværnets materielkommando.

Et fransk tilbud, der ligeledes er under behandling i forsvarskommandoen, omfatter de ældste u-både af DAPHNE-klassen, der er af omtrent samme alder, som de danske u-både af DELFINEN-klassen.

Et periodisk eftersyn, der forudsættes foretaget på franske værfter, ville muligvis give DAPHNE-klassen yderligere levetid på 4-5 år, men da DAPHNE-klassen er meget forskellig fra de danske u-både, vil det give alvorlige vedligeholdelsesproblemer, der sammenholdt med besætningens størrelse på ca. 45 mand vil medføre uacceptable høje driftsomkostninger.

Når disse tilbud om lån/leje eller leasing af u-både er færdigbehandlet, vil sagen blive taget op til drøftelse i 11 mands udvalget.

Spm. nr. S 109

16) Til forsvarsministeren af:

Pelle Voigt (SF):

»Kan ministeren bekræfte rigtigheden af den socialdemokratiske forsvarspolitiske ordførers, Knud Damgaards, udtalelser om, at køb af nye u-både er helt overflødigt, hvis man blot effektivt anvender f.eks. de F-16 fly, Danmark allerede har?«

Skriftlig begrundelse

I Radioavisen den 8. februar kl. 12.00 citeredes socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører for bl.a. at have udtalt: »Et F-16 fly, der er udstyret med særlige sporigsagregater, kan på én time samle flere oplysninger, f.eks. fra Østersøområdet, end 5 undervandsbåde kan indsamle på et helt døgn. Og Harpoonmissiler kan ved en særlig op-hængningsanordning bruges mere effektivt fra et F-16 fly end fra flådens enheder.«

Udtalelsen fra Knud Damgaard blev i samme radioavis understøttet af F-16 flyenes chef, oberst B. V. Larsen.

Hvis Knud Damgaard har ret i sine betragtninger, må der – uanset hans oplysnings, uforståelige ubekymret om det driftssikre Harpoonmissil og det F-16 fly, som mere synes at høre hjemme i en offensiv end i en defensiv strategi – være en oplagt mulighed for, at folketingsflertallet kan gennemføre en besparelse på ca. 2 mia kr. til et nyt, totalt overflødigt våbensystem.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg kan bekræfte, at visse af de opgaver, som løses af u-både, også kan løses af F-16 fly. Imidlertid løser u-både en række andre opgaver, som ikke kan løses af F-16. Der er tale om to vidt forskellige våbensystemer med forskellige opgaver og forskellige indsatsmuligheder, og efter min vurdering kan u-både således ikke erstattes af F-16. I øvrigt vil jeg godt henvise hr. Pelle Voigt til det svar, som jeg gav her i folketinget den 13. april 1983 på spørgsmål nr. S 955.

Jeg kan føje til, at vi i den kommende tid i kredsen af partier bag det nuværende forsvarsforlig indleder drøftelser om et nyt forlig for perioden efter 1984, og i disse drøftelser vil også spørgsmålet om anskaffelse af

bl.a. u-både og en lang række andre materielsystemer indgå. Hvilke systemer der skal anskaffes, vil blive afgjort på baggrund af en konkret politisk og forsvarsfaglig vurdering af, hvordan forsvaret skal løse sine opgaver, og hvilke økonomiske rammer der kan opnås enighed om.

For fuldstændighedens skyld vil jeg også gerne nævne, at oberst B. V. Larsen i det radiointerview, som hr. Pelle Voigt henviser til, udtrykkeligt på spørgsmålet om, hvorvidt en F-16 på ganske kort tid kan lave det samme, som 5 u-både kan lave på et døgn, svarede:

»Det kan jeg ikke udtale mig om; jeg ved ikke, hvad 5 u-både kan lave. Jeg ved kun, hvad vi kan lave.«

Hvis man i øvrigt hørte den pågældende udsendelse, må man sige, at denne ikke kan tages til indtægt for de synspunkter, der fremføres i spørgsmålet.

Pelle Voigt (SF):

Nu har der jo siden hin 13. april 1983, hvor vi sidst havde dette spørgsmål oppe i folketingets spørgetid, været en række andre artikler i dagspressen og en række andre indlæg i denne sag. Bl.a. vil jeg gerne henvise til et indlæg af major Jens Jørn Graabæk i Politiken den 21. november 1983, hvor der peges på, hvorledes den moderne teknologiske udvikling er ved totalt at overflødigøre u-bådene.

Men når ministeren nu henviser til den ordveksling, der var i spørgetiden den 13. april 1983, vil jeg gerne rejse et par af de spørgsmål, som jeg også rejste dengang, og høre, hvordan det på nogle punkter her er gået med ministerens overvejelser.

Det drejer sig om ministerens svar i folketingets forhandlinger 1982-83 sp. 9085, hvor ministeren lovede at overveje, om den rapport, som forsvarets forskningsråd havde udarbejdet om u-bådenes anvendelighed, kunne tilstilles forsvarsudvalget. Nu har disse overvejelser stået på i omkring 10 måneder, og jeg synes, det måske ville være interessant at høre, hvad de var mundet ud i.

Desuden sagde forsvarsministeren dengang til mig – her citat fra spalte 9088 – med hensyn til sin egen mening om betimeligheden af at indkøbe u-både:

»Det skal jeg delagtiggøre hr. Pelle Voigt i, når jeg har fået det beslutningsmateriale, der må danne grundlaget for de overvejelser, der skal pågå, herunder de overvejelser, jeg skal gøre mig.«

Jeg vil gerne høre, om det er lykkedes ministeren at få dette beslutningsforslag nu, da man faktisk står midt i forhandlingerne. Man må gå ud fra, at man i dag kan få ministerens svar på, hvad der er ministerens opfattelse i denne sag.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg vil gerne sige, at jeg naturligvis også har læst de artikler, som hr. Pelle Voigt refererer til, og jeg har i øvrigt også besvaret en række af de indlæg, der har været om teknologien, hele den teknologiske udvikling og dens konsekvenser og de overvejelser, det naturligvis må give os anledning til.

Den rapport, der er tale om fra forskningsrådet, er klassificeret materiale, og med hensyn til beslutningsgrundlaget er der, som jeg nævnte det i min første besvarelse, tale om, at vi i kredsen af forligspartier for tiden er inde i overvejelser om vores u-bådsprojekt, og at vi herunder naturligvis også søger et så bredt og så dybtgående beslutningsgrundlag som muligt. Jeg mener ikke på nuværende tidspunkt at kunne sige, at disse overvejelser er afsluttet.

Knud Damgaard (S):

Jeg har et spørgsmål til ministeren, der går på en artikel, der var i Washington Post, hvor man refererer en amerikansk admiral, Heymann Rick Owers, for at sige, at nu var det tidspunkt nået, hvor det er næsten umuligt for u-både at skjule sig, medmindre det finder sted under isflager. Da denne udtalelse naturligvis har at gøre med undervandsbåde, der opererer i Atlanten og i andre store havområder, må det spille en rolle for vor vurdering af, i hvor høj grad u-både er overlevelsedygtige i de lavvandede farvande i Østersøen.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Nu skal jeg sige til hr. Knud Damgaard, at jeg – måske i modsætning til hr. Knud Damgaard – ikke læser Washington Post hver dag, men at jeg da godt har set de synspunkter refereret, også i hr. Knud Damgaards gengivelse. Jeg deler ikke den opfattelse, der gives udtryk for her, og jeg vil specielt henvise til, at det netop ofte har været understreget, at Østersøen er et i u-bådshen-seende meget farbart farvand. Der kan være mange fordele ved det. Men jeg kender ikke de nærmere detaljer i det interview eller de udtalelser, hr. Knud Damgaard refererer til, så derfor vil jeg afstå fra at kommentere

dem.

Pelle Voigt (SF):

Nu forstår jeg på ministerens svar – eller rettere mangel på svar – at denne diskussion og rapporten fra forskningsrådet og andre ting er noget, som egentlig på nuværende tidspunkt ikke rigtig vedkommer dette folketing. Det er noget, som skal foregå i 11 mands udvalget, og som andre har ikke at blande sig i. Det er vel nærmest det, man må udlede af ministerens modvilje mod at svare.

Det bekymrer mig lidt, at den stund vi allerede den 13. april 1983 her i spørgetiden konstaterede, at der var et ganske klart flertal i dette folketing imod anskaffelse af disse totalt overflødige u-både, at vi altså uden videre – hvad jeg forstår at regeringen også lægger stor vægt på – kan spare omkring 2 mia kr. ved at anvende allerede eksisterende våbensystemer, uanset hvad man så måtte mene om disse våbensystemer.

Dengang opfordrede jeg ministeren til at indstille disse uendelig tidrovende og sikkert også meget bekostelige forhandlinger om, hvorvidt man på den ene eller den anden måde skulle anskaffe u-både, og indrette sig efter, at der i folketinget var et flertal imod u-bådsanskaffelsen.

Det forstår jeg ikke er lykkedes endnu. Jeg vil gerne spørge ministeren, om det da virkelig skal være nødvendigt, at der fremsættes et beslutningsforslag her i folketinget om, at ministeren skal holde op med sine u-bådsplaner, for at det kan lykkes os at få konstateret det flertal og få bragt de vanvittige planer om at spille skatteydernes penge på den måde til ophor én gang for alle.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg vil gerne sige til hr. Pelle Voigt, at hele spørgsmålet om u-bådsprojektet som nævnt indgår i de droftelser og de undersøgelser, vi for tiden har. Hvad det må give hr. Pelle Voigt anledning til, og hvilke overvejelser hr. Pelle Voigt har, vil jeg skænke hr. Pelle Voigt.

Knud Damgaard (S):

Da ministeren sagde, at ministeren kendte denne udtalelse af den amerikanske admiral, og derunder sagde, at der var særlige forudsætninger i Østersøen for at skjule sig med undervandsbåde, vil jeg gerne spørge, om ministeren så ikke har lagt mærke til, at her er tale om en helt anden undersøgelsesform end den, man taler om i forbindelse med

Østersøen. Det er spørgsmålet om undervandsbådens virkninger på overfladen. Mere teknisk skal jeg ikke komme ind på det.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg sagde ikke, at jeg kendte udtalelserne. Jeg sagde, at jeg havde set, at hr. Knud Damgaard havde henvist til dem i et interview. Jeg læste som sagt ikke den pågældende artikel i Washington Post.

Hermed sluttede spørgsmålet.

10/4 84: 1. beh. af f. t. beslutn. om ikke

at købe undervandsbåde til søværnet

1) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 47:

Forslag til folketingsbeslutning om ikke at købe nye undervandsbåde til søværnet.

Af Pelle Voigt (SF) m. fl.

(FremSAT 7/3 84).

Forslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Forsvarsministeren (Engell):

Det forslag, som er fremsat her, indeholder ikke noget nyt i forhold til de spørgsmål fra hr. Pelle Voigt om det samme emne, som jeg har besvaret i spørgetiden. Jeg kan bare henvise til spørgsmål nr. S 953 fra 13. april 1983 og spørgsmål nr. S 109 fra 22. februar i år.

Lad mig først gentage, hvad jeg tidligere har givet udtryk for her i tinget, nemlig at spørgsmålet, om vi skal have u-både i forsvaret eller ej, drøftes af de partier, som står bag det nuværende forsvarsforlig. Man kan sige, det faktisk er et led i selve forligsaftalen, at vi skal drøfte det spørgsmål. I kredsen af forligspartier har vi netop indledt drøftelserne om en kommende forsvarsordning på baggrund af regeringens udspil. I disse drøftelser indgår naturligvis også u-både.

Regeringen finder, at det vil være forkert

at trække en lille del af et oplæg ud af sammenhængen, når det skal vurderes ved de forhandlinger, som føres mellem forligspartierne, og alene af denne grund kan regeringen ikke støtte det forslag, der er fremsat her.

Jeg vil godt knytte yderligere nogle enkelte bemærkninger til forslaget, fordi der, siden vi sidst drøftede u-både, er sket det, at der nu, som nævnt, fra min side er spillet ud med et forslag til forsvarrets udvikling i de kommende år, som bl.a. indebærer, at der anskaffes 3 u-både. Forslaget om at erstatte de ældste af vore u-både bygger naturligvis på en nøje – og jeg vil sige meget omfattende – vurdering af operative, teknologiske, økonomiske og også andre faktorer. Jeg vil gerne benytte lejligheden til her at nævne nogle af de væsentlige faktorer, som har været medvirkende til, at jeg og også mange andre finder, at u-både er et lønsomt og værdifuldt led i forsvaret af Danmark.

For det første kan u-både sejle usete ud til deres operationsområder meget tidligt i en eventuel krise, hvorved vort beredskab forøges, uden at det får karakter af en optrapning. De kan også sejle ud åbenlyst, hvis vi måtte ønske at give omverdenen et signal.

U-bådene er udholdende, de kan forblive på patrulje i lange perioder, ja i ugevis, og u-bådene kan både i fred og krise og i krig tilvejebringe værdifulde oplysninger om en eventuel fjende, oplysninger, som vi enten ikke eller måske kun meget vanskeligt kan fremskaffe på anden vis.

Desuden er u-bådene i stand til at operere i et område, som er domineret af fjendtlige skibe og fly, idet de er overmåde vanskelige at lokalisere i Østersøen både nu og i en overskuelig fremtid.

U-bådene opererer, kan man sige, i en slags tredje dimension, og kan på den måde komplicere situationen ganske betydeligt for en angriber. Evnen til at være skjult og udnyttelsen af den tredje dimension skaber efter vor opfattelse en stærkt påkrævet dybde i forsvaret af Danmark.

Hertil kommer, at u-bådens våben, nemlig torpedoen, er særdeles effektivt. En torpedo kan sænke en fjendtlig bataljon med kampvogne og andet udstyr, før den sættes i land.

U-bådene er blevet anset for lønsomme af forsvarrets forskningsråd, som har vurderet mulige alternativer, og ingen af disse alternativer kan med samme effekt afløse u-bådene til samme pris. Det er en vurdering, skal jeg sige, som også forsvarskommandoen er enig i.

Endelig skal jeg for fuldstændighedens skyld nævne, at vores allierede – det gælder ikke mindst Vesttyskland – lægger overordentlig stor vægt på, at Danmark opretholder sit u-bådsvåben.

Med denne summariske forklaring på, hvorfor regeringen ønsker at opretholde et dansk u-bådsvåben, og hvorfor det som nævnt er med i det udspil, vi har lagt frem, vil jeg gerne endnu en gang slå fast, at regeringen ikke kan støtte det foreliggende forslag.

Lavig Simonsen (S):

I bemærkningerne til SFs beslutningsforslag om ikke at købe nye undervandsbåde til søværnet er den socialdemokratiske forsvarspolitiske ordfører, hr. Knud Damgaard, citeret for sine udtalelser til Berlingske Tidende af 6. april 1982 omhandlende et dansk søværn uden u-både. Jeg kan godt citere andre udtalelser af hr. Knud Damgaard, der også sætter spørgsmålstegn ved det fornuftige i, at man på nuværende tidspunkt enten køber eller bygger nye u-både, bl.a. med henvisning til den teknologiske udvikling, der jo kan forælde en sådan anskaffelse, så tanken om ikke at købe nye u-både til det danske søværn er ikke fremmed for socialdemokratiet. Men jeg vil altså gøre forslagsstillerne opmærksomme på, at socialdemokratiet som et af partierne bag forsvarsforliget i 1981 og som en af forhandlingsparterne i et eventuelt kommende forsvarsforlig – og også på baggrund af, at vi ikke ønsker at trække enkelte elementer ud af det, der forhandles om – ikke kan støtte SFs forslag.

Vi vil i forhandlingerne om det nye forslagsforlig lægge vore egne konstruktive forslag frem – forslag, der efter vor opfattelse vil præge forsvarrets udvikling i den retning, vi anser for rigtig både i betragtning af vort lands geografiske placering og i betragtning af vort medlemskab af NATO – men da SF ikke for nærværende er inddraget i forhandlingerne om et eventuelt kommende forsvarsforlig, skal jeg på socialdemokratiets vegne afvise forslaget.

Per Stig Møller (KF):

På grund af tage er det konservative folkepartis, venstres, centrum-demokraternes og kristeligt folkepartis ordførere forhindret i at være til stede. Havde de nu taget u-både, havde de nok været her alle sammen. Derfor skal jeg give udtryk for disse partiers mening om beslutningsforslaget og sige, at vi må af-

vise det. Jeg skal fremhæve følgende tre grunde plus en fjerde.

For det første er forsvarsforligsforhandlingerne jo sat i gang, og der er ikke nogen særlig grund til at tage et enkelt punkt ud, førend man har været igennem disse bredspektrede forhandlinger. På den måde kunne man jo overflødigere forhandlingerne totalt ved enkeltvis at træffe beslutning om hver eneste detalje.

Det andet punkt er, at man kan konstatere, at andre lande bruger dem, og i den svenske skærgård bruges de åbenbart med et sådant held, at de end ikke er til at finde. Det taler dog noget om deres kvalitet.

Det tredje punkt er det om de billigere alternativer, som jo ikke foreligger angivet i beslutningsforslaget, men kun er kendt af socialdemokraterne. Vi vil gå ud fra, at disse billigere alternativer bliver fremlagt i forsvarsforligsforhandlingerne. Til sidst har jeg mærket mig i forsvarsministerens bemærkninger, at disse u-både ganske effektivt stopper fjendtlige tropper, førend de er kommet på land. Derved må man sige, at de hører til den mest effektive beskyttelse af den civile befolkning.

Så længe vi ikke kender andre, bedre metoder, finder vi derfor ingen grund til at fremme dette beslutningsforslag.

Stinus (RV):

Den 29. marts i år erfarede folketinget igennem en pressemeddelelse, at forsvarsministeren dagen før havde sendt et forslag om forsvarrets udvikling til partierne bag det nuværende forsvarsforlig. Folketinget blev orienteret om dette udspil gennem en pressemeddelelse – en pressemeddelelse, som oven i købet først blev sendt til medlemmer af folketingets forsvarsudvalg efter direkte anmodning herom. Det radikale venstre finder dette helt uacceptabelt. Forsvarrets udvikling – for at bruge det udtryk, som anvendes i forsvarsministerens pressemeddelelse – vedkommer hele folketinget og ikke blot nogle af de politiske partier, og de forhandlinger, som skal finde sted om forsvarrets fremtid, må foregå i folketinget, ikke bag lukkede døre i det 11 mands udvalg, som udelukkende er nedsat for at følge den gældende forsvarsordning. Forsvarsministerens fremgangsmåde sætter reelt folketinget uden for indflydelse på forsvarsområdet. Som sagt kender det radikale venstre kun forsvarsministerens udspil fra en pressemeddelelse. I denne nævnes de undervandsbåde, som omtales i SFs forslag til folketingsbeslutning, med to ord, nemlig u-bå-

dene udskiftes. Da vi ikke kender den fulde ordlyd af forsvarsministerens udspil, ved vi ikke, hvad der ligger i disse to ord, men til disse to ord kommer altså i dag forsvarsministerens argumenter for anskaffelse af nye undervandsbåde.

Det radikale venstre er enig med SF i, at der ikke skal købes nye undervandsbåde til søværnet, og det skal vi gerne være med til at slå fast gennem en folketingsbeslutning, men jeg vil undersøge, at det, vi drøfter nu, kun er en detalje i det samlede forsvar – som det også er blevet sagt af andre i debatten – og som det nævnes i bemærkningerne til forslaget, udelukker dets vedtagelse ikke, at folketing et senere vedtager, at der skal lejes u-både til søværnet.

Mens vi altså ikke har vanskeligheder ved at tilslutte os forslaget til folketingsbeslutning, må vi beklage, at det tilsyneladende kan blive nødvendigt, hvis folketing et overhovedet skal have nogen indflydelse på forsvarets udvikling, at beskæftige sig med forsvaret på denne stykvisse måde. Denne tilsidesættelse af folketing et bærer forsvarsministeren ansvaret for og med ham de partier, som går ind for at forhandle hele forsvarets udvikling bag lukkede døre.

Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører, hr. Knud Damgaard, har ved flere lejligheder udtalt, at han ikke ser noget dansk behov for u-både, og hr. Lovig Simonsen har i dag udtalt, at socialdemokratiet ikke er fremmed for tanken om ikke at købe nye u-både. Hr. Knud Damgaard har også talt om bedre og billigere alternativer. Det radikale venstre deler hr. Knud Damgaards opfattelse på dette punkt og finder i øvrigt, at der er mange andre områder inden for forsvaret, hvor det vil være muligt at finde bedre og billigere alternativer.

Vi tror ikke på, at disse muligheder vil blive udforsket fuldt ud bag 11 mands udvalgets lukkede døre. Disse bedre og billigere alternativer, som hr. Knud Damgaard har talt om, er naturligvis noget, der bør drøftes i folketingssalen. Ikke mindst den omstændighed, at de er billigere, er interessant i den aktuelle situation, hvor forsvarsministeren er kommet med et udspil, som vil gøre forsvaret meget dyrere.

Det radikale venstre finder det i øvrigt særdeles uklogt, at forsvarsministeren nu har fremsat forslag om en milliardforøgelse på forsvarsområdet, samtidig med at det af hensyn til balancen i samfundsøkonomien er nødvendigt med gennemgribende besparelser overalt i samfundet. Dette »overalt« indebæ-

rer, at heller ikke forsvaret kan fredes, når det gælder besparelser.

Det radikale venstre håber og tror, at der kan skabes flertal for, at den første besparelse i forhold til forsvarsministerens udspil kan foretages gennem vedtagelse af dette forslag til folketingsbeslutning.

Albrechtsen (VS):

Dette forslag omhandler jo, som hr. Stinus var inde på det, i høj grad den problematik, at der ikke er en reel parlamentarisk, demokratisk kontrol med de forhandlinger, som foregår i dette 11 mands udvalg om det kommende forsvarsforlig. Det har da også været hovedlinjen i de indlæg, der har været fra regeringens og regeringspartierne side og også fra socialdemokratiets side, at dette var forsvarsforligsstof, der ikke skal afgøres her og nu i folketingssalen, men må afvente disse lukkede drøftelser, som finder sted i 11 mands udvalget.

På et offentligt møde i Århus i går blev det oplyst, at det endda er således, at dette 11 mands udvalg er så lukket, at de enkelte folketingsmedlemmer i de partigrupper, som tilhører de fem partier, som er repræsenteret i udvalget, ikke engang er orienteret om det grundlag, der føres forhandlinger på. Det vil sige – hvis man tager disse oplysninger som udgangspunkt – at disse forhandlinger altså føres af en overordentlig snæver kreds. Grundlaget for, hvad der drøftes, er kun tilgængeligt for en overordentlig snæver kreds i folketing et. Det synes jeg er meget beklageligt, og jeg er helt enig i hr. Stinus' betragtninger om at det forhold må der altså laves om på.

Jeg havde egentlig håbet – også på baggrund af de udtalelser, der faldt på det offentlige møde i Århus i går – at den socialdemokratiske ordfører havde slået en noget mere åben tone an ved behandlingen af dette forslag, når det drejer sig om den demokratiske kontrol med disse ting. Men det kan være, at det kan komme i anden runde. Det rigtige må være, at i det mindste forsvarsudvalget får det materiale stillet til rådighed, som disse forsvarsforligsforhandlinger føres på grundlag af. Det må være et elementært minimumskrav, at folketing et har adgang til at kontrollere, hvad det er, der foregår i dette i princippet mere eller mindre private udvalg, som man har nedsat. Det er i og for sig et privat udvalg, man har lavet. Det har ikke nogen særlig status, men ikke desto mindre tilgår der åbenbart dette udvalg informationer, som andre folketingsmedlemmer ikke

har adgang til. Det synes jeg er meget forkasteligt, meget forkert, og jeg havde håbet, at socialdemokratiet havde givet nogle andre signaler her i dag med hensyn til den kontrol, som er nødvendig med disse ting. Det var jeg nødt til at bruge forholdsvis megen tid på.

Om SF-forslaget vil jeg sige, at det støtter VS naturligvis helt og fuldt i dets ordlyd. Vi mener, at u-både er noget skidt, slet og ret. Der er ikke brug for u-både, heller ikke danske u-både, så jeg kan gøre begrundelsen for, at VS kan støtte dette forslag, ganske kort. Jeg vil dertil føje, at u-både er et offensivt angrebsvåben, hvis det sættes i sammenhæng med de nye doktriner for en aggressiv krigsførelse, som er under udvikling i NATO, og som vi har drøftet et par gange her i folketingssalen.

Jeg vil komme med en enkelt kommentar til SFs bemærkninger til forslaget. Når der henvises til, at der kan anvises bedre og billigere alternativer, må jeg sige, at som helhed anser VS forsvarsbudgettet for at være en stor fejlinvestering. I vores tilslutning til dette forslag ligger altså ikke, at vi dermed vil være villige til at se på, hvorledes man kan bruge disse u-bådspenge til andre militære formål. Det ligger der ikke noget tilsagn om fra VS' side.

Arentoft (FP):

Jeg takker for, at jeg måtte få ordet nu. Jeg er lige nået frem. Det er jo lidt taget vejrs i dag. Det var lige i sidste øjeblik.

Jeg behøver i og for sig ikke bruge så forfærdelig mange ord på at meddele, at vi afviser dette forslag. Den nærmere behandling kommer jo til at ligge i udvalget. Der kan siges meget om dette spørgsmål, men det tror jeg ikke at tiden tillader i øjeblikket.

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal indledningsvis takke ordførerne for de to partier, som ubetinget har støttet SFs beslutningsforslag, nemlig hr. Stinus og hr. Albrechtsen fra henholdsvis det radikale venstre og venstresocialisterne.

Jeg skal sige til hr. Albrechtsen, at vi naturligvis også er enige i det forbehold, han har fremlagt. Når vi har formuleret beslutningsforslaget, som det ligger her, har det ene og alene været af den grund, at vi føler os overbeviste om, at på dette enkelte punkt kunne man på grund af de meget markante udtalelser, der var kommet fra socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører, måske fo-

restille sig nogle problemer løst én gang for alle og nogle milliarder kroner sparet på forsvarsbudgettet, der så kunne anvendes til mere fornuftige ting, sådan som hr. Stinus også var inde på.

Jeg er fuldstændig enig i de betragtninger, som både hr. Stinus og hr. Albrechtsen gjorde med hensyn til folketingets muligheder for overhovedet at følge med i, have nogen som helst indsigt i de forhandlinger, der foregår.

Jeg synes – uden at jeg vil bruge lang tid på at polemisere mod den socialdemokratiske ordfører – at det er et lidt ynkeligt argument at afvise forslaget her med henvisning til, at SF ikke er inddraget i de løbende forsvarsforligsforhandlinger. Det er en helt apolitisk argumentation, som ikke har noget som helst med sagens indhold at gøre, ligesom SFs inddragelse eller ikke-inddragelse i de pågældende forsvarspolitiske forhandlinger heller ikke er noget, hverken jeg eller mit parti har haft nogen som helst indflydelse på. Jeg synes, det havde været bedre at afvise forslaget ud fra politiske argumenter, men jeg forstår, at det har den vanskelighed, at man egentlig er enig i det. Det vil jeg så håbe kommer til at sætte sit præg på forsvarsforligsforhandlingerne.

Må jeg sige til regeringspartiernes ordfører, der talte i stedet for de folk, der er forsvundet i tågen, at jeg synes, der var en enkelt overordentlig taget betragtning i hr. Per Stig Møllers indlæg. Det var henvisningen til de sovjetiske u-både, som med så stort held – hvis man kan benytte et udtryk af den art om disse suverænitetskrænkelser, som er sket i den svenske skærgård – havde opereret dér. Jeg går da ud fra som givet – selv om vi strengt taget ikke ved det, fordi vi ikke får nogen officielle oplysninger – at der her er tale om en sammenblanding af ting, der overhovedet ikke har noget med hinanden at gøre. De mini-u-både, som den svenske forsvarskommando har konstateret tilstedeværelsen af i svenske farvande, har formentlig intet som helst at gøre med de u-både, vi drøfter købet af her i dag. Det vil jeg da gerne have forsvarsministeren til at bekræfte.

Forsvarsministeren bevægede sig en smule ind på sagens indhold, selv om det også dér mest var formaliteterne, det gjaldt. Jeg vil hæfte mig ved forsvarsministerens påpegning af, at u-bådene ville være i stand til at skaffe oplysninger, som ikke kunne fremskaffes på anden måde. Se, det er der jo stærkt delte meninger om – det har vi hørt fra hr. Knud Damgaards side og fra adskillige militære eksperter. Jeg skal nøjes med her at henvise til et indlæg, der var i dagbladet Aktuelt den

23. marts i år af major Jens Jørgen Graabæk fra forsvarsstaben, hvor Graabæk siger:

»Knud Damgaard har f.eks. udtalt, at »et fly kan indhente flere oplysninger om en modstander på 1 time, end 5 u-både kan klare på et døgn.« Det er jo rigtigt!»

Det er kun et eksempel af mange på, at der faktisk fra sagkundskabens side er en stærk opbakning bag det socialdemokratiske synspunkt, at man ikke skal anskaffe disse u-både.

Jeg kunne egentlig godt i en tid, hvor vi drøfter offensive strategier, offensive våben og alternative våben og den slags – noget, som både hr. Stinus og hr. Albrechtsen var inde på – tænke mig at fremdrage et argument for u-bådene, som jeg synes er aldeles bekvemmelige, og som har været fremdraget i den offentlige debat, der faktisk foregår – også med deltagelse af højtstående officerer fra forsvaret – uanset at man ikke bryder sig om, at der skal foregå en offentlig debat, og slet ikke, at der skal foregå en debat om disse ting i folkettingen. Det er fra det indlæg, som chefen for den danske u-bådseskadre, kommandørkaptajn P. B. Nielsen, havde i dagbladet Aktuelt den 9. marts 1984 under overskriften: »Damgaards lave niveau«, hvor kommandørkaptajnen ud over at fremkomme med en række andre bemærkninger slutter sit forsvaret for indkøbet af danske u-både på følgende måde:

»Det velkendte udsagn »angreb er det bedste forsvaret« burde Knud Damgaard tænke noget nærmere over.

Dansk forsvaret må bibeholde nogle offensive våben, således at vi ikke er tvunget til at kæmpe på fjendens initiativ og vilkår. Jo bedre vi er i stand til at bekæmpe fjenden uden for vort eget landterritorium, f.eks. i Østersøen, jo mere vil landet og befolkningen blive skånet!»

Dette er altså u-bådseskadrens argumenter for u-bådene på linje med argumenter, som er blevet fremført i søofficerernes blad, hvor man omtaler u-bådene som nutidens linjeskib, der er i stand til at føre et stærkt frem-skudt forsvaret, men altså her ifølge kommandørkaptajn P. B. Nielsen efter princippet »et angreb er det bedste forsvaret«.

Det synes jeg er et ganske interessant politisk aspekt, som vi altså ikke har føjet til sagen i første omgang, men som føres i marken af forsvaret. Jeg vil spørge, om det har sammenhæng med en meddelelse, som Ritzaus Bureau udsendte i weekenden, og som er optrykt bl.a. i Jydske Tidende fra den 7. april 1984. Her står nemlig under overskriften

»Søværnene i NATO drøfter en ny »slå-først-strategi«« bl.a. følgende:

»I henhold til de eksisterende regler må NATO's skibe kun besvare angreb. Men da krigsskibe kan udelægges på meget lang afstand med moderne raketter, er der i militære kredse frygt for, at NATO-enheder i visse situationer kan være i en uacceptabel sårbar situation.

Chefen for Atlanterhavskommandoen, den amerikanske admiral Wesley McDonald, har bedt NATO's militærkomité drøfte en revision, så der åbnes mulighed for, at NATO-enheder skal kunne iværksætte forebyggende angreb, hvis de føler sig truet.«

Det passer jo ganske forbløffende med de betragtninger, som kommandørkaptajnen, chefen for den danske u-bådseskadre, fremfører som et argument for at indkøbe disse tre u-både. Jeg synes, at det stiller sagen i et ganske alvorligt lys, og jeg vil egentlig gerne høre, om man i det danske forsvaret med forsvarsministerens vidende har drøftet denne henvendelse fra admiral McDonald, som altså øjensynlig handler om en speciel strategi på søværnsområdet, hvor man opererer ikke alene med fremskudte våben, men altså nu også direkte med en offensiv strategi efter devisen, at et angreb er det bedste forsvaret.

Ellers er der det at sige til det, som det også påpeges i major Graabæks tidligere nævnte artikel, at årsagen til, at man vil ofre disse milliarder af kroner på u-både i det danske søværn, simpelt hen synes at være, at en særlig interessegruppe klynger sig til et forældet våbensystem, et våbensystem, som på grund af den teknologiske udvikling og de sporingssystemer, som nu er under udvikling, simpelt hen er på vej ud.

I virkeligheden kunne man vel forestille sig en argumentation fuldstændig som denne om zeppelinere og zeppelinervåbnenes uførlighed ganske kort tid før »Hindenburg«s brand, hvis der havde eksisteret en tilsvarende stærk pressionsgruppe inden for det danske forsvaret, som for enhver pris ville holde liv i denne antikverede våbenform.

Jeg må sige, at jeg egentlig først og fremmest synes, det kunne være interessant at få forsvarsministerens kommentar til disse planer om et offensivt søværnsforsvaret og eventuelle danske u-bådes placering i en sådan »slå-først-strategi« fra NATO's side. Det vil vi under alle omstændigheder med stor interesse prøve at få klarlagt i udvalgsarbejdet om forslaget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til forsvarsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Bilag til Forsvarsministerens
skrivelse af 04. MAJ 1984

(Ad B.17-bil.1)

Spørgsmål 1:

"Hvilken betydning tillægger ministeren danske u-både i Østersøen i forbindelse med varsling af f.eks. større forskydninger af flådestyrker eller et søværts angreb?"

Svar:

Indhentning af efterretninger, herunder varslingsgivende oplysninger, er en af danske undervandsbådes opgaver.

Undervandsbådenes evne til dels at operere i et område, hvor modparten har herredømmet på overfladen og i luften, dels at kunne følge udviklingen uset i et område også før et krigsudbrud betyder, at de bl.a. kan indhente afgørende oplysninger om aktiviteter, der siden kan udvikles til et angreb imod Danmark.

Undervandsbådenes indsats indgår som et vigtigt led i den samlede efterretningsindhentning, hvor de først og fremmest ved deres evne til at operere på nært hold af modparten kan give sikre og detaljerede oplysninger om f. eks. styrkesammensætning, herunder om eventuelle landgangsskibe har tropper om bord, eller om de endnu ikke er fuldt lastede - d.v.s. hvorvidt styrken er forberedt til egentlig indsættelse.

Sådanne oplysninger er af allerstørste betydning for krisestyring samt for politiske beslutninger og som grundlag for tilrettelæggelsen af andre forsvarsforberedelser som f.eks. mineringer og udbygning af hærens kystforsvar.

Bilag til Forsvarsministerens
skrivelse af 04. MAJ 1984

(Ad B.47-bil.1)

Spørgsmål 2:

"Er varsling i så god tid som muligt ikke af største betydning for regering og folketing?"

Svar:

Svaret på dette spørgsmål er naturligvis et ubetinget ja! - men det vil også være rigtigt at knytte et par kommentarer hertil.

Når der tales om "varsling i god tid", må jeg gå ud fra, at det først og fremmest er en situation med stigende spænding og risiko for udvikling imod en krigssituation, der tænkes på. I en sådan krisesituation vil det være regeringens og Folketingets opgave tilsammen at handle således, at krisen så vidt muligt bringes under kontrol, og at der skabes mulighed for en udvikling tilbage mod normale tilstande. Samtidigt må det sikres, at landet i givet fald vil være beredt til at forsvare sig. Også i en krise vil evnen til at imødegå et angreb være af betydning for at få modparten til at afstå fra at angribe. Såfremt afskrækkelsen svigter, og landet angribes, skal forsvaret være forberedt til med størst mulig vægt at afvise dette.

Kun hvis tilstrækkelige og rigtige oplysninger er tilstede, vil det i en krisesituation være muligt at træffe de rigtige beslutninger. Varsling - og hermed mener jeg ikke blot en fornemmelse af, at noget er ved at ske, men derimod konkrete og bekræftede oplysninger om modpartens militære handlinger og dermed et virkeligt grundlag for at vurdere den foreliggende situation - vil under sådanne omstændigheder være af den allerstørste betydning.

Bilag til Forsvarsministerens
 skrivelse af 04. MAJ 1984

(Ad B.47-bil.1)

Spørgsmål 3:

"Er oplysninger fra uopdagede u-både ikke mere værd end f.eks. oplysninger fra rekognosceringsfly, der kan identificeres?"

Svar:

Undervandsbåde, rekognosceringsfly og overfladeskibe indgår sammen med f.eks. elektronisk opklaring i den samlede indsats for at sikre nødvendige efterretninger. De enkelte elementer supplerer hinanden, og man kan ikke generelt sige, at det ene er bedre end det andet, eller at forskellige skibe eller fly umiddelbart kan erstatte hverandre.

Rekognosceringsfly kan udsendes med kort varsel. De kan i et begrænset tidsrum dække relativt store områder, og de kan hjembringe fotografier af det, de observerer.

Rekognosceringsfly vil allerede i fredstid af sikkerhedsgrunde være pålagt visse begrænsninger, og de vil endvidere relativt tidligt blive erkendt af modpartens overvågningssystemer, hvorfor aktiviteter, der ikke ønskes afsløret, ofte kan afbrydes eller på anden vis ændres, således at flyovervågning ikke kan give et fyldestgørende billede.

I en spændt situation og under krigsforhold vil der endvidere være områder, hvori det vil være overordentligt vanskeligt at udføre flyrekognoscering på grund af risikoen for, at flyene bliver skudt ned.

I kraft af at undervandsbåde i lange tidsrum kan operere uopdaget, vil de i fredstid i mange situationer kunne supplere med oplysninger, som det ellers ikke vil være muligt at opnå.

De kan således nærmere identificere skibe i en flådestyrke, og de vil i længere perioder kunne følge skibes forskellige aktiviteter, ligesom de vil kunne observere og registrere eventuelle nye operationsmåder og anvendelse af nye sensorer og våbensystemer. Såfremt muligheden for

denne form for skjult rekognoscering mistes, vil der opstå væsentlige mangler i efterretningsgrundlaget.

I situationer, hvor der anvendes magtmidler for at hindre rekognoscering med skibe og fly og i krigstid, kan undervandsbåde være det eneste middel til fortsat at sikre efterretninger om modpartens flådeaktivitet. Muligheden for at anvende undervandsbåde vil under sådanne forhold have særdeles stor værdi.

Bilag til Forsvarsministerens
 skrivelse af 04. MAJ 1984

(Ad B.47-bil.1)

Spørgsmål 4:

"Er der særlige forhold i Østersøen, der gør det vanskeligt at lokalisere u-både?"

Svar:

Neddykkede undervandsbåde kan lokaliseres ved hjælp af lydbølger (aktiv sonar), udstrålet støj (passiv sonar) og ændring i magnetfeltet (magnetisk anomali). Uddykkede undervandsbåde eller undervandsbåde, der oplader deres batterier (snorkler), kan lokaliseres ved hjælp af radar.

Vandmassernes specielle sammensætning i Østersøen med varierende saltholdighed og særlige temperaturforhold bevirker, at der dannes en række vandlag, der gør lydforholdene i Østersøen meget komplicerede, hvilket udgør en fordel for undervandsbåde. Forskelligt fra tidspunkt til tidspunkt og sted til sted vil lydstrålerne afbøjes, dæmpes og tilbagekastes, således at rækkevidden for selv moderne aktivt og passivt sonarudstyr på skibe m.v. er meget reduceret over for moderne, lydsvage undervandsbåde.

På grund af tilsvarende komplicerede magnetiske forhold - den magnetiske baggrundsstøj - vil en magnetisk sensor, der måler ændring i magnetfeltet ved undervandsbådens tilstedeværelse, ikke have nogen nævneværdig effekt

over for moderne undervandsbåde i Østersøen. Østersøens begrænsede geografiske udstrækning muliggør, at danske undervandsbåde kan løse opgaverne i krigstid uden at skulle foretage længere sejlads. De vil derfor kunne operere fuldt neddykket i lang tid uden at skulle oplade batterier.

Inden for den forudseelige periode (ca. 15 år) er der ikke noget der tyder på, at mulighederne for at lokalisere undervandsbåde i Østersøen vil blive væsentlig bedre.

Bilag til Forsvarsministerens
skrivelse af 04. MAJ 1984

(At R.47-bil.1)

Spørgsmål 5:

"Hvorledes vil sonarkapaciteten i Østersøen berøres når bl.a. Daphne-klassen udfases?"

Svar:

Den nuværende sonarkapacitet over for undervandsbåde omfatter ensartede standard sonartyper, der er indbygget i 2 fregatter af PEDER SKRAM-klassen, 3 korvetter af NIELS JUEL-klassen, 5 fiskeriinspektionsskibe med primært indsættelsesområde i Nordatlanten og 8 bevogtningsfartøjer af DAPHNE-klassen. Hertil kommer egne undervandsbåde, der har et særligt fintfølende sonarudstyr.

Blandt andet på grund af sonarens placering og personelletts sammensætning er fregatter og korvetter bedst egnede til at udnytte sonarens egenskaber i Østersøen. De 8 bevogtningsfartøjer indgår imidlertid i den daglige farvandsovervågning og vil umiddelbart kunne afsøge et område med deres sonar. Under gunstige forhold vil de i fredstid kunne afvise en neddykket undervandsbåd. I krigstid er bevogtningsfartøjernes muligheder for at bekæmpe en fjendtlig undervandsbåd meget begrænsede.

Efter afslutning af den nuværende levetidsforlængelse forventes de første enheder af DAPHNE-klassen at måtte udgå i 1989. Erstatningsbyggeri (STANDARD FLEX) forudses af Forsvarskommandoen for nærværende ikke udrustet med sonarudstyr eller våben til imødegåelse af neddykkede undervandsbåde. For tiden undersøges imidlertid, hvilke militære krav der må stilles til forswarets fremtidige evne til at imødegå operationer med neddykkede undervandsfartøjer i fred, spændingsperioder og i krig samt mulige foranstaltninger til forbedring af den nuværende evne.

I takt med at DAPHNE-klassens enheder udgår, kan sonarkapaciteten - især i fredstid - til suverænitetshævning blive reduceret.

27/3 85: Skriftligt besvarede spørgsmål

Spm. nr. S 880

Til forsvarsministeren (13/3 85) af:

Hove (KF):

»Hvilke oplysninger kan ministeren give om de planer, som allierede og neutrale lande i vort nærområde har for nybygning og modernisering af de i områderne værende u-bådsvåben?«

Begrundelse

Det fremgår af de kommentarer, som forsvarsministeren er fremkommet med efter sit officielle besøg i Sverige, at der bl.a. i Sverige tillægges u-bådsnet en meget central rolle. Set på baggrund af den danske debat om u-bådes værdi ville det være nyttigt for vore egne overvejelser at kende de konkrete planer, der er for u-bådsvåben i landene omkring os.

Svar (20/3 85):

Forsvarsministeren (Engell):

Forsvarskommandoen har oplyst følgende om kendte planer for u-bådsplanlægning m.v. i vort nærområde:

Sverige: Der foregår p.t. modernisering af 5 u-både af Sjöormenklassen, ligesom der pågår udvikling af et luftafhængigt fremdrivningsmaskineri til operativ afprøvning i 1988. Der bygges 4 nye u-både af type A 17 til levering i 1987-89 og 5 nye u-både af type U-90 til levering 1993-94.

Forbundsrepublikken Tyskland: Der foretages en gennemgribende modernisering af 12 u-både af 206-klassen i perioden 1988-91. Der bygges 12 nye u-både af type 211 til levering 1988-93.

Norge: Der moderniseres 6 u-både af Kobbenklassen 1987-91. Der bygges 6 nye u-både af ULA-klassen, som leveres 1989-92.

Holland: Der bygges 2 u-både af Walrusklassen til levering i 1986-87 og 4 u-både af ny type til levering 1991-92 og 1995-96.

Storbritannien: 15 u-både af O- og P-klassen moderniseres, og der bygges mindst 10 u-både af Upholderklassen. De første fem tilgår 1989-92 og de resterende i årene derefter.

Desuden pågår eller planlægges mere eller mindre omfattende nybygningsprogrammer i (til) bl.a. Frankrig, Spanien, Italien, Canada, USA, Argentina, Brasilien, Chile, Australien, New Zealand, Japan, Sydkorea, Taiwan og Indien.

Ud over egentlige byggeprogrammer har størsteparten af nationerne omfattende planer for anskaffelse af missiler, torpedoer og miner til anvendelse fra u-både.

Ingen nationer har planer om at nedlægge sit u-bådsvåben, medens New Zealand påtænker at oprette et.

Alene i vort nærområde findes nybygnings- eller moderniseringsprogrammer inden for det konventionelle u-bådsvåben for mere end 34 milliarder kroner.

Forsvarskommandoen konkluderer derfor, at de pågældende lande vurderer, at selv store investeringer i et konventionelt u-bådsvåben vil være lønsomme, også i forhold til alternative våbensystemer, og at der ikke er tvivl om u-bådenes overlegne indsættelsesmuligheder og effektivitet i moderne krigsførelse.

Jeg deler denne opfattelse og er senest blevet bestyrket heri under mit nylige besøg i Sverige, hvor man hverken på politisk eller på militært hold finder, at den tekniske udvikling har ændret forholdene omkring anvendelse af u-både i Østersøen. De svenske u-både, som er under anskaffelse, påregnes at få en levetid på ikke under 20 år.

Blår i øjnene

DANSKE admiraler lyver. De finder på smarte forklaringer, der kan overbevise menigmand om, at undervandsbåde fortsat hører hjemme i et moderne, dansk søværn. Til brug i et fremskudt forsvar af Østersøen.

Det er den udlægning, den kommitterede for hjemmevernet, folketingsmedlem Knud Damgaard giver tingene.

Han siger det ganske vist ikke så direkte, men konstaterer at admiralerne påstår, at Østersøen er fremragende til u-bådsbrug – til trods for, at de godt ved, det ikke passer.

Det er forsvarrets kommende anskaffelser af tre undervandsbåde til en styk-pris på ca. 350 millioner kroner, der har fået den kommitterede til at komme frem med sin viden.

Og det er den rigtige, fastslår han.

Han ved nemlig – på

trods af, hvad admiraler måtte mene – at der findes et langt billigere og bedre alternativ.

Han har indsamlet en masse viden blandt forskere, hvis navne endnu ikke er offentliggjort i sagen. Men disse forskere er nået til helt andre konklusioner end dem, diverse danske admiraler og sågar også NATOs bedste eksperter i sagen har fundet.

Eksperternes udsagn går i al beskedenhed ud på, at selv det mest avancerede udstyr vanskeligt kan finde – og dermed beskadige – undervandsbåde i Østersøen.

Dermed, siger NATO-eksperterne, er u-båden fortsat det bedste fremskudte forsvar, man kan tænke sig. Det eneste forsvar, der uset kan beskadige en fjende, mens han endnu er på havet.

Det er ikke første gang, Knud Damgaard kommer med avancerede ideer, der

ligger helt på tværs af de tanker, forsvarets eksperter er kommet frem med.

Det kunne give anledning til at stille spørgsmålstegn ved, hvad det i virkeligheden er, Knud Damgaard ønsker af/med et dansk forsvar.

Har han ret i, at admiralerne lyver, må han og hans kolleger i Folketinget tage konsekvensen og fyre disse admiraler.

For vi kan ikke leve med, at de admiraler, der burde sidde inde med den bedste viden i spørgsmål om bl.a. undervandsbåde, stikker os blå i øjnene.

Men har admiralerne ret, var det måske betimeligt at stille spørgsmålstegn ved, om nationen kan være tjent med at have en kommitteret – garanten for bredden i danske hjemmevern – der går ind for en ubetinget svækkelse af dansk forsvar.

Politiker hævder, at admiral lyver

– Ved godt, at det er forkert at påstå, at Østersøen er u-båds-egnet, siger K. Damgaard

Af
BIRTHE LAURITSEN

Findes der et – endog både bedre og billigere – alternativ til undervandsbåde? Den kommitterede for hjemmevernet, folketingsmedlem Knud Damgaard (S), mener ja. Chefen for Søværnets Operative Kommando, kontreadmiral S. E. Thiede, mener nej.

Knud Damgaard er af den opfattelse, at Østersøen, hvori danske u-både skal bruges, i virkeligheden er aldeles uegnet for undervandsbåde.

– Det er meget lavvandet, og det er særdeles vanskeligt for u-både her ikke at undgå opdagelse og dermed ødelæggelse, siger Knud Damgaard.

Han henviser over for Stiftstidende til, at han baserer sin mening på oplysninger fra »forskellige eksperter«.

– Men, tilføjer han, – jeg har det som journalister. Jeg opgiver ikke mine kilder.

Kontreadmiral S. E. Thiede mener det stik modsatte. Han siger, at Østersøen er noget af det bedste u-båds-vand, der findes.

På grund af varme og kolde strømme, udlob af saltholdigt og fersk vand skabes en række forskellige lag i vandet.

Disse lag gør det næsten umuligt at spore en undervandsbåd. Og dermed kan oprettholdes en fremskudt kampeenhed, der er nødvendig for ethvert forsvar.

Avanceret teknik er afprøvet

Også han baserer sin mening på ekspertudtalelser. Hans eksperter kommer fra vore NATO-allierede – Storbritannien og USA – der med det mest avancerede udstyr i verden har forsøgt at spore de danske undervandsbåde i Østersøen. På øvelsesbasis for at høste erfaringer.

Erfaringerne viste – ifølge Thiede – at det i netop den type havvand er som at skulle finde en nål i en høstak.

– Jeg ved godt, at admirallerne siger sådan, kommenterer Knud Damgaard denne udtalelse. – Men de ved godt, at det er usandt, tilføjer han.

Hjemmevernsskuttere afløser u-bådene

Knud Damgaard går ind for anskaffelse af undersøiske og landbaserede overvågningslyttesystemer i stedet for u-bådene, der skal besluttes endeligt i 1983 for at kunne kontraheres i løbet af 1984.

– Vi må gøre op med traditionerne, siger den kommitterede, der samtidig slår et slag for øgede opgaver til hjemmevernet. Han foreslår, at

hjemmevernsskutterne kan overtage en del af u-bådenes rolle ved f.eks. at få installeret sonar-udstyr. Det vil sige udstyr, der gør det muligt at lytte under havet.

Hjemmevernsskutterne kan – ifølge Knud Damgaard – suppleres med helikoptere med tilsvarende udstyr til u-bådsjagt.

Sverige og Sovjet tror på u-bådene

S. E. Thiede noterer sig, at alle lande – inklusive Sovjet og det neutrale Sverige – betragter u-båden som også fremtidens forsvarssystem.

Sverige er ved at bygge en ny klasse til brug i Østersøen, og Sovjet udbygger bestandig u-bådsstyrken i det farvand, Knud Damgaard mener er for lavvandet og dermed for uegnet til u-både.

Thiede peger desuden på, at det ikke udelukkende er søværnets folk, der går ind for u-både. Forsvarsledelsen – forsvarschefen er flyver og forsvarsstabschefen hærofficer – går ind for at styrke dansk forsvar med u-både. Det samme gør forsvarsminister Poul Sogaard.

U-bådene kan skabe dybden

– Ganske vist er tidspunktet for beslutningen om

de ny u-både blevet skubbet. Men det har noget med økonomi at gøre. Ikke noget med behov, tilføjer Thiede.

Han henviser til, at en invasionsstyrke altid vil være mest sårbar på søen. Derfor

må man have en vis frem-skudt slagkraft.

— Og hvis vi vil skabe dybde i det danske forsvar, er u-både eneste middel, siger chefen for Søværnets Operative Kommando.

Han noterer sig samtidig, at de danske u-både sammen med de vesttyske kun lige netop udgør den u-bådsstyrke, der er behov for i Østersøen.

Enheder uden et alternativ

— Der er tale om enheder, der kan opholde sig skjult i tre-fire uger. Enheder, der kan såre en invasionsstyrke. Enheder, der ikke findes et alternativ til, siger kontreadmiral S. E. Thiede.

— Og, tilføjer han, — jeg har aldrig hørt en ansvarlig NATO-chef — uanset værnfarve — der ikke går ind for u-både også i et moderne forsvar.

Der skal forskes — endnu en gang

Knud Damgaard fastholder imidlertid, at han ved, at der findes et langt billigere alter-

nativ. Og han har fået den socialdemokratiske folketingsgruppes tilslutning til, at der forskes videre i dette emne.

Bla.a. skal forsvarrets forskningsråd komme med en erklæring inden dette års udgang.

— Det vil være en aldeles halsløs gerning at købe u-både i 1984, der i kraft af den hastigt udviklende teknologi vil være forældede, når de er klar til ibrugtagning, siger Knud Damgaard.

I Forsvarskommandoen oplyses ganske vist, at man — forud for beslutningen om at ville gå ind for køb af ny u-både — har taget højde for udviklingen.

Men Knud Damgaard fastholder, at de eksperter, han støtter sig til, er de mest troværdige.

Politiken 21/11 1983:

Torpedo under flåden

Officer om den teknologiske våbenrevolution

Af Jens Holsøe

Krigsskibe, også u-både, bliver ofre for den ny teknik, som i disse år er ved at revolutionere hele våbenindustrien. Et lille land som Danmark med begrænsede midler bør udnytte den nye teknologi til et effektivt, spredt forsvar, selv om det betyder, at der må slages adskillige hellige køer.

Det er konklusionen af en række artikler og undersøgelser, som Jens Jørn Graabæk, major ved Forsvarstaben, har udført de sidste fire-fem år. Han er ekspert i moderne datateknik og de nye sensor-systemer, som er under hastig udvikling. Han følger nøje med i, hvor især amerikanske bevillinger lander til de mange forsknings- og udviklingsprojekter, der kører inden for våbentechnologien.

— Det er i dag muligt at se hvilke typer våben og forsvarsystemer, der vil være på

markedet om en halv snes år, fortæller Jens Jørn Graabæk i en samtale med Politiken.

— Vi ved, at de traditionelle våben bliver voldsomt meget dyrere. Et krigsskib skal allerede i dag udstyres med så mange forsvarsystemer, radar, sonar og meget andet for at beskytte sig mod fjendtlige fly, og missiler at man må stille spørgsmålstegn, om de vil kunne operere i snævre farvande som de danske på længere sigt.

Nemmere at finde

— Også u-bådenes rolle stiler den moderne teknik

spørgsmålstegn ved, fortæller Graabæk. Allerede i dag kan man med laser-sensorer spore u-både til en dybde af 30-40 meter ned i vandet. Kigger man på Østersøen, er der ikke mange 'huller', hvor en ubåd kan gemme sig. Og i løbet af de næste ti år vil ny teknik kunne afsløre alle skibsbevægelser over og under vandet. Dertil kommer, at bevægelige miner, anedige torpedosystemer m.v. vil gøre det upraktisk at investere i krigsskibe.

— Man må så se på, hvad et orlogsskib over eller under vandet i grunden er? Det er en våbenplatform, som skal så langt frem mod en fjende, at man kan nå med sine våben, f.eks. de moderne Harpoon-missiler. Men at koncentrere våben på et dyrt skib gør det 'økonomisk' for en fjende at bruge dyre og præcise våben på at ødelægge et sådant skib. Omvendt kan man om nogle år, i hvert fald fra 1990 og fremefter, placere f.eks. Harpoon missiler på lastbiler på landjorden og med nye målsøgningsystemer gøre dem lige så effektive mod f.eks. en invasionsflåde, er Graabæks mening.

Nye systemer

Graver man i Graabæks omfattende materiale af nye våbensystemer, som de er beskrevet i tekniske magasiner, afsløres en verden, som bringer 'Stjernekrigen' midt ned på den danske muld.

— Nye materialer gør det muligt at 'føle' skibe og flys bevægelser. Og moderne data-teknik kan lagre og videre-sendes, skelne og katalogisere, hvad de nye sensorer opfatter, så man på få sekunder kan afsende missiler, torpedoer eller hvad der nu er det bedst egnede våben mod et indtrængende mål.

Det uventede

På lidt længere sigt sætter Jens Jørn Graabæk også spørgsmålstegn ved de stadigt mere kødbare jagerfly og kampvogne.

— Omvendt tror jeg, at vi som et lille land har mulighed for at udnytte den nye teknik, så vi kan opretholde et effektivt forsvaret. De nye sensorsystemer, anbragt på havbunden i Østersøen, i bøger, på lette fly eller helikoptre vil langt lettere end i dag kunne holde øje med 'modpartens' militære aktiviteter. Og moderne missiler beregnet til mål i luften eller mod jordeller sømål vil kunne spredes på landjorden, så de er vanskelige at opdage.

— Selv en overlegen fjende vil være usikker over for det uventede, er Graabæks argument. Missiler gemt på lastbiler, der bevæger sig i terrænet og er knyttet til et effektivt sporingssystem vil være en formidabel trussel.

Defensivt forsvar

Med de bemærkninger sætter Graabæk et meget seriøst spørgsmålstegn ved hele flådens fremtid og ikke mindst mod de ubådsanskaffelser, som i øjeblikket er til diskussion mellem de fem forsvarsforligspartier, S, K, V, CD og KrF. Han ønsker ikke at blande sig i den aktuelle debat, men peger blot på de ting, han som teknisk ekspert mener vil blive en realitet på lidt længere sigt.

— De store militærmagter vil sikkert i mange år fastholde et 'traditionelt' forsvar med de tre værn. Men for et lille land med begrænsede midler er der en mulighed i at udnytte de nye 'lette' våben og den nye teknik. Det vil

betyde en ændring af den nuværende værnstruktur, tror jeg. Det vil være bedst med små enheder, et decentraliseret forsvaret, hvor moderne kommunikation med radio og dataanlæg alligevel kan binde det sammen til et effektivt forsvar. Og et sådant landbaseret system vil helt klart fremstå som defensivt. Ingen vil kunne påstå, at det kan anvendes offensivt, når der ingen skibe eller fly er til at angribe med. Det er et pindsvineforsvar.

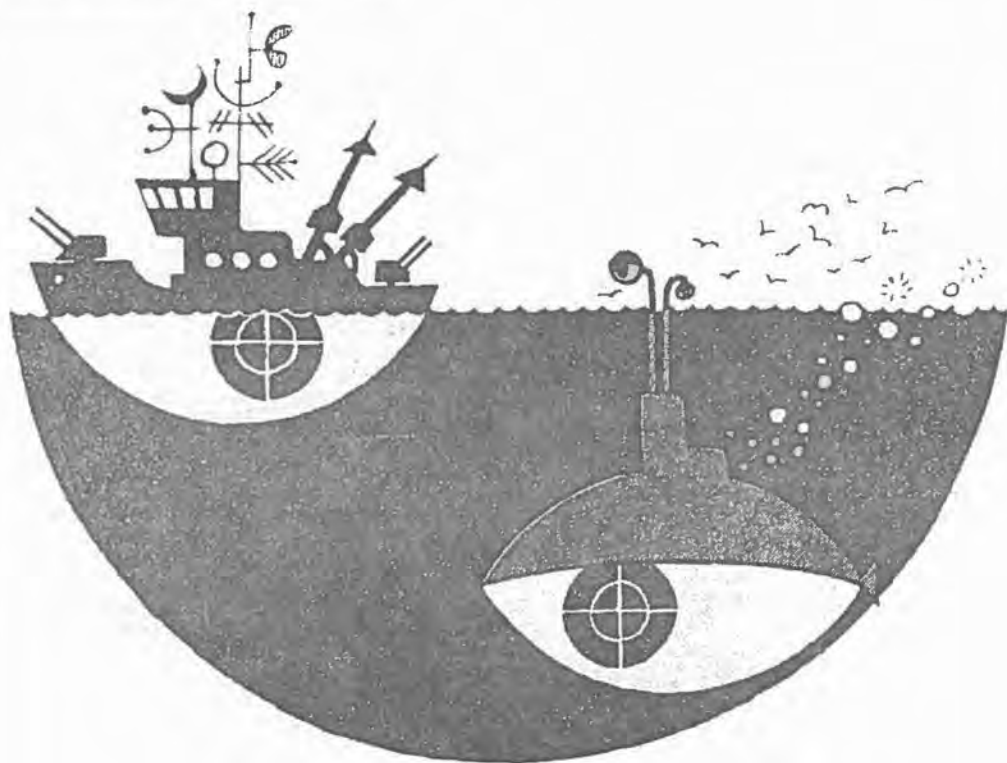
Prisen stiger

Alternativet vil ikke være til at betale. Graabæk har regnet på den 'teknologiske inflation'. Det er groft sagt, den prisstigning der er på moderne våbensystemer ud over den almindelige inflation. Den har i de senere år været på to-tre pct., men Graabæk forudsiger, at den stiger til 6-10 pct. om året. Noget et forsvarsbudget næppe kan holde til i ret mange år.

Her citerer han en amerikansk våbenekspert Norman Augustine. Denne har beregnet, at med prisudviklingen på nye våben vil selv USAs forsvar kun få råd til ét kampfly om året, når vi når frem til år 2054.

Derfor mener Graabæk, at vi herhjemme allerede nu bør undersøge og vurdere, hvordan et fremtidigt dansk forsvar skal organiseres.

— Jeg har kun undersøgt en del af hele problematikken. Ny teknik, udviklingen inden for dataanlæg og sensorer er mit fagspeciale, som har ført til disse tanker. Der er brug for andre specialer, så man kan lave en samlet plan for et fremtidigt, troværdigt forsvar, slutter han.

Torpedo under flåden ramte ved siden af

Østersøen er et fortrinligt skjulested for u-både

Af LEIF BJØRNØ,
professor

I et interview i Politiken (21/11) fremsætter major J.J. Graabæk en række udtalelser, der indeholder en del fejl og misforståelser, som det må være i sagens interesse at få korrigeret.

Påstanden om, at man allerede i dag med laser-sensorer kan spore u-både til en dybde af 30-40 meter ned i vandet, må forekomme at være stærkt overdrevet, navnlig når man - som i artiklen i Politiken - sigter specielt mod brug af laser-sensorer i Øster-

søen. Dels vil partikeltætheden i østersø vandet - forureningen om man vil - herunder tilstedeværelsen af luftbobler, sprede laserlyset, hvorved en betydelig del af lysenergien vil gå tabt, og en dybere indtrængen af laserstrålen vil forhindres. Dels er lysrefleksionsfaktoren ved en eventuel u-båds overflade en yderst usikker størrelse, om hvilken man næppe kan sige andet, end at den sandsynligvis er søgt gjort så lille som mulig, og at refleksionen i hvert fald er diffus.

Hvis laserlyset yderligere skal frem og tilbage gennem vandoverfladen - hvad det naturligvis ikke behøver - må der forventes et væsentligt yderligere tab i lysenergien bl.a. på grund af diffus spredning, så selv ved det bedst indtrængende grønne laserlys (ca. 550 nanometer i bølgelængde) vil tabene være store og dermed stille så store krav til lysdetektoren, at man kun under yderst gunstige omstændigheder og på meget få steder i Østersøen vil kunne spore u-både til en dybde af 30-40 meter ved brug af laser-sensorer.

En størrelsesorden mindre end de af major Graabæk hævdede 30-40 meter er nok en mere sandsynlig detektionsdybde i størstedelen af Østersøen, hvis de nævnte kilder til lystab tages i betragtning, og hvis en sikker ubådsdetektion ønskes gennemført.

Såfremt major Graabæk derfor forestiller sig, at detektion af en u-båd skulle ske ved, at u-båden reflekterer eller bryder en laserstråle, vil dette kræve en meget kort afstand mellem laser og u-båd, og hvad der er mere væsentligt: laserstrålens ringe tværsnitsdimension kræver, at man reelt på forhånd ved, hvor u-båden befinder sig, og dermed er begrebet sporing vel illusorisk.

Brugen af større energier i laserlyset vil ikke forøge indtrængningsdybden væsentligt, men vil snarere føre til en temperaturstigning i vandet langs laserstrålens bane, hvorved en temperaturstyret lydkilde (på engelsk: Thermo-acoustic array) fremkommer.

En sådan lydkilde har bl.a. sovjetiske forskere vist en betydelig interesse for, men den udgør en lidet effektiv udnyttelse af energien til rådighed i systemet, og den indeholder en række medfødte mangler ved brug inden for undervands-akustik - mangler, som konventionelt sonarudstyr ikke besidder. Da denne laserlydkildes egenskaber stadig er utilstrækkelig belyst, er grundlaget endnu for spinkelt til, at en realistisk vurdering af laserlydkildens muligheder i relation til ubådsjagt kan finde sted.

Desuden er det en kendsgerning, at Østersøen besidder en stærk variation i saltindholdighed og i temperatur med dybden. Denne variation, der er både sted- og tidsafhængig, vil bryde lydstrålerne fra enhver lydkilde på en sådan måde, at jagt på u-både vanskeligjgøres betydeligt, og Østersøen må derfor betragtes som et fortrinligt skjulested for u-både.

Da såvel lys som lyd har meget komplicerede og oftest begrænsede udbredelsesforhold i Østersøen, må major Graabæks bemærkning om, at ny teknik i løbet af de næste ti år vil kunne afsløre alle skibsbevægelser under vandet, betegnes som ønsketænkning. Vejen til opfyldelse af dette ønske er meget længere, end major Graabæk forestiller sig.

Major Graabæks inddragen af Norman Augustines prisudviklingsberegninger som støtte for hans egne beregninger af udviklingen i den "teknologiske inflation" forekommer ret dristig og lidet tillidsvækkende. At USA i år 2054 kun skulle få råd til ét kamphæfly, må være baseret på et beregningsgrundlag, hvor en utilladelig lineær når diskstrapolation på basis af dagens teknologiske udviklingstrin, uden hensyn til billig-gørende opfindelser eller til spring i udviklingen forårsaget af indførelsen af ny, endnu ukendt, teknologi, er foretaget.

Når disse tendentiose Beregninger over udviklingen i teknologisk inflation danner baggrund for major Graabæks ønske om, at man nu bør undersøge og vurdere, hvordan et fremtidigt danske forsvar bør organiseres, afsporer major Graabæk debatten om dansk forsvars fremtid og om dansk sikkerhedspolitik, en debat, der i et frit land som Danmark bør være en sag af interesse for alle.

Da major Graabæk ifølge Politiken er en af forsvarrets eksperter, må der panvise ham et særligt ansvar for, at hans ekspertudsagn også besidder den pålidelighed og faglige uangribelighed, emnet kræver.

Dansk forsvars- og sikkerhedspolitik er for os alle et så alvorligt emne, at diskussionen heraf ført på et science fiction-lignende niveau, der nok kan være underholdende, men som mangler de fornødne realiteter, ikke må finde sted.

Svensk ubåds-jagt i Østersøen med laserstråler

*Svenske erfaringer værdifulde
for det danske forsvær*

Af Jens Holsøe

U-både i Østersøen vil om nogle år kunne spores ved hjælp af laserstråler. Det svenske forsvars forsøgsanstalt, FOA, har foretaget en række målinger, som giver lovende udsigter siges det.

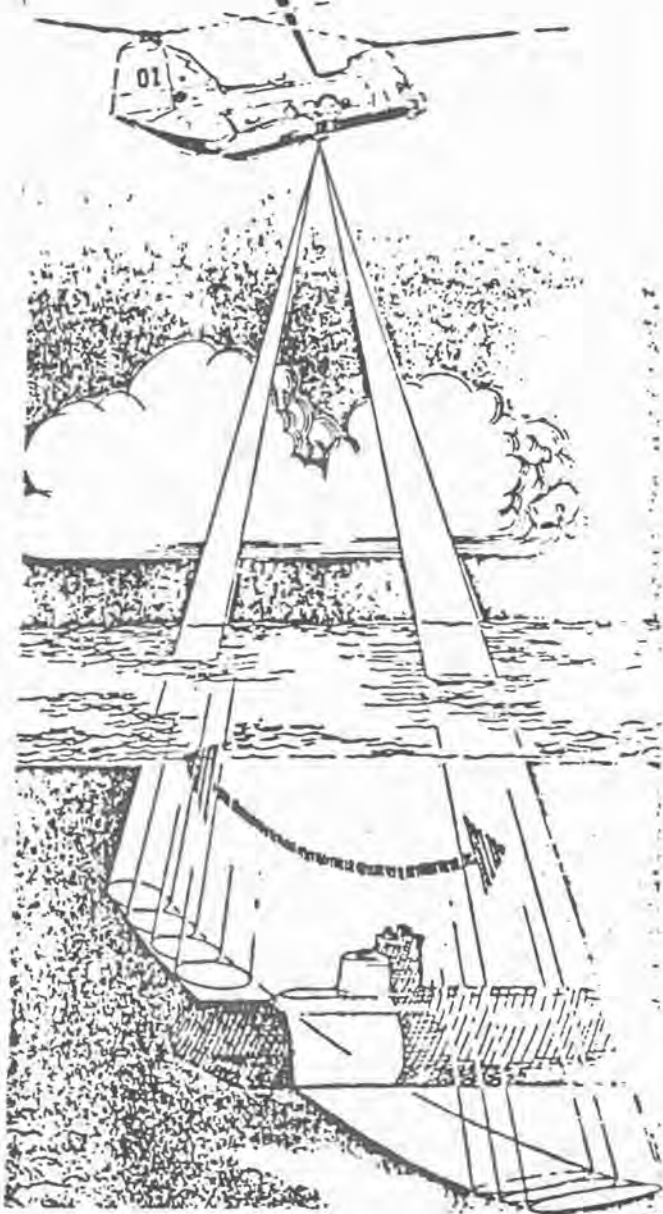
Arbejdet er blevet intensiv-
eret efter de mange
ubådsindtrængninger
i svenske farvande. Kilder ved
FOA indrømmer, at en del af
de 250 mill. svenske kroner,
som den svenske regering har
bevilget til ubådsbekæmpelse,
går til laserforsøg.

I en offentliggjort rapport i
FOAs officielle tidskrift har
man målt genstande fra 14 til
30 meter nede i vandet alt
efter vand- og bundforhold.

Forsøgene er højaktuelle i
det danske forsvær, hvor de-
batten om anskaffelse af tre
nye danske u-både til en pris
af 1,4 mia. kr. plus udstyr er
spidset til.

I gåradagens Politiken
fremførte professor i akustik,
Leif Bjørn, at der vil være så
mange problemer med laser-
aføgning af Østersøen, så
dette havområde 'stadig må
betrægtes som et fortrinligt
skjulested for u-både'.

I en samtale med Politiken i
går erkendte professor
Bjørn, at han ikke kendte til
de forsøg, som det svenske
FOA har gennemført og er i
gang med. Han fastholder

dog, at han stadig vil støtte bygningen af tre nye u-både, som del af et 'fremskudt dansk forsvar'. Han erkendte, at ingen kan forudse, hvor hurtigt sporingssystemer mod neddykkede u-både vil udvikle sig i de kommende 10-20 år, den periode, hvor de nye u-både, hvis de bygges, skal kunne fungere.

Professor Bjørns kendte heller ikke til en lang række forsøg, der er gjort i Australien med flybårne laser-spo-

ningsanlæg. Her har man siden 1971 brugt laser til undersøgelse af havbundsforhold. I det amerikanske tidsskrift 'Navigation' er der gjort rede for en række forsøg, der viser, at det vil være muligt at anvende laser selv hvor der er urenheder i vandet, og også hvor der er forskelle i vandtemperatur.

Major Jens Jørn Graabæk anførte i et interview med Politiken d.21.11. at det allerede

med dagens teknik er muligt at spore u-både i 30-40 meters dybde. Dette udsagn støttes nu af det svenske forsvars forsøg.

Striden mellem eksperterne fortsætter, men meget tyder på, at de politisk ansvarlige for bestilling af de dyre u-både ikke i dag er i besiddelse af kvalificeret materiale om udviklingen inden for ubåds-sporing og bekæmpelse, noget som især USA investerer milliarder i.

Politiken 8/12 1983:

Forsvaret og ny teknologi

Af Hans Engell,
forsvarsminister

POLITIKEN har i flere artikler — både fra læsere og på lederplads — beskæftiget sig med forsvaret og den nye teknologi inden for våbenområdet. Spørgsmålet om det danske forsvar som en miniudgave af stormagternes forsvar har været inde i billedet ligesom bl.a. de aktuelle drøftelser om et eventuelt ubådsprogram er medtaget. Det er også blevet anbefalet, at dansk forsvar omlægges og decentraliseres med lette våben, som kan spredes og bevæges hurtigt. Politiken siger også, at det ville være tiltalende med våben, som er gode til at forsvare sig med, men som

ikke kan opfattes som en trussel mod vore naboer.

Det er en spændende debat, der hermed er åbnet for, og jeg vil meget gerne give et bidrag — særlig ud fra et håb om, at det måske kan gøre debatten lidt mere nuanceret. Specielt to områder påkalder sig i denne sammenhæng interesse. For det første den våbenteknologiske udvikling og for det andet betydningen heraf for dansk forsvars struktur og i denne forbindelse spørgsmålet om et 'ikke-truende' militært forsvar — et defensivt forsvar.

Der ligger i Politikens leder en indirekte anklage mod de seneste forsvarsforlig for ikke at have været forudseende nok til at udnytte de teknologiske nykabelser til en væsentlig ændring af forsvarets

struktur.

Det er ikke korrekt. Der gøres tværtimod en meget stor indsats i forsvaret for at følge og forudsige den teknologiske udvikling i Øst og Vest. Må jeg som eksempel nævne Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalgs publikation fra i år 'Våbenteknologi i 1980'erne', som er udarbejdet af forsvarskommandoen, der naturligvis har betjent sig af en lang række videnskabelige og andre eksperter. Men jeg nøjes ikke med at kikke frem i 80'erne, alene af den grund, at meget af det materiel, vi køber i dag, skal anvendes 20—30 år frem. Betragtes en 20-års horisont, viser en seriøs vurdering af den teknologiske udvikling, at der ved sammensætningen af dansk forsvar — i forhold til i dag — skal lægges yderligere vægt på

— at skabe det bedst mulige varsel om evt. krigsudbrud (strategisk varsel) og om et umiddelbart forestående angreb (taktisk varsel)

— evnen til hurtig mobilisering og flytning af vore land-, sø- og luftstyrker fra deres kaserner og baser til de områder, hvor de skal bruges

— evnen til at lokalisere fjendtlige styrker og til at kunne bekæmpe dem, som er farligst, hvilket vil være helt nødvendigt af våbenøkonomiske grunde

— evnen til at kunne kæmpe under alle lys- og vejrforhold

— præcisionsstyrede våben

— reduktion af vore land-,

ee- og luftstyrkers sårbarhed

ved at udnytte camouflager,

spredning, mobilitet og vild-

ledning samt gennem størst

mulig uafhængighed af faste,

og derfor sårbare, installation-

er

— evnen til at hæmme fjen-

dens mobilitet

— evnen til at bevare kam-

pernen under forhold, hvor

man udsættes for atom-, ke-

miske og evt. biologiske våben

— evnen til elektronisk

krigsførelse

— en generel udbygning af

totalforsvarets forberedelser

og effektivitet.

DISSE teknologisk bestemte

krav til forsvarets struktur på

en 20-års horisont kan bruges

som et rimeligt måleinstru-

ment på de våbensystemer og

enheder som i de kommende

år skal indgå i forsvaret. Et

system eller en enhed bør, alle

forhold lige, leve op til flest

mulige af de her opstillede

krav.

Hvorledes bør da den tekno-

logiske udvikling og de oven-

for skitserede krav få indfly-

delse på udviklingen af for-

svarets struktur, og her ikke

mindst vore materielanskaf-

felsler?

Kravene i sig selv giver ikke

umiddelbart en tegning af,

hvordan forsvaret skal se ud.

Først og fremmest må vi gøre

op med os selv, hvad vi mener

kan være en trussel mod Dan-

mark. Vi skal vurdere, hvor

mange og hvilke soldater,

kampvogne, skibe og fly osv.

en aggressor kan tænkes at

sætte ind i et angreb mod dansk område. Alle vi, der støtter princippet om et militært forsvaret, er enige om, at formålet med dette er at forhindre krig. Formålet søges opfyldt ved inden for ram-

merne af NATO at sikre, at

tabene for en aggressor må

vurderes at blive for store ved

at angribe os, hvorfor han —

hvis han i øvrigt er fornuftig

— afstår herfra. Imidlertid

må vi gøre os klart, at den

krigsforebyggende virkning

kan svigte, således at vi allige-

vel bliver udsat for et militært

angreb. Her er der også meget

bred enighed om, at vi i så fald

skal forsvare os militært

(sammen med vore allierede).

Derfor må vi også gøre os

klart, hvordan vi vil forsvare

os, om det uheldige skulle

ske.

I forordet til den SNU-pub-

likation, jeg refererede til i

indledningen, siger Anders

Boserup bl.a., at nedrust-

ningsmulighederne i væsent-

lig grad afhænger af, at begge

parter i deres valg af våben-

teknologi lægger vægt på sys-

temer, der er velegnede i en

forsvarsrolle, men forholdsvis

uansendelige i et angreb. Som

eksempler herpå nævner han

kortrækkende målsøgende

missiler, der anbringes, så de

er vanskelige at spore og ned-

kæmpe. I lighed med Politi-

kken peger han således på det

ønskelige i at gøre forsvarets

sammensætning så defensiv,

at vi ikke opfattes som en

trussel for vore naboer.

JEG HAR sympati for tanke-

gangen, når vi ser på de større

nationer. Derimod finder jeg

det mindre korrekt at kalde et

dansk forsvaret med kortræk-

kende missiler defensivt, hvis

defensiv i denne sammen-

hæng betyder, at vi ikke er en

trussel mod vore naboer.

Medmindre vi ønsker at ac-

ceptere, at forsvaret kun skal

kunne engagere mål på dansk

landområde, vil vi altid kunne

opfattes som en trussel på

grund af vor geografiske belig-

genhed og mulighed for at

kontrollere de danske stræ-

der, hvis betydning for Sovjet-

unionen turde være velkendt.

At tale om aggressive hensig-

ter mod selve Sovjetunionen

førekommer mig imidlertid at

være meningsløs.

Vi har hidtil bekendt os til

filosofien om fremakudt for-

svar, og vore styrker er sam-

menet med henblik på dette.

Der er flere grunde til, at det

er et rigtigt valg. Først og

fremmest har et militært for-

svar uden dybde ingen me-

ning. Det er ganske som i

fodbold. Et virkelig defensivt

militært dansk forsvaret ville

svare til, at alle 11 fodbold-

spillere tog opstilling på egen

målstreg. Vi må derfor skaffe

den nødvendige dybde ved at

indlede forsvaret dels i Sles-

vig-Holsten, dels passende

fremakudt i Østerseen. Her-

ved bidrager vi forhåbentlig

også til at holde en væsentlig

del af eventuelle kamphand-

linger, som i starten må for-

modes at være særdeles vold-

somme, fri af civilt befolkede

områder i Danmark. Et rent

defensivt, næsten militsagtigt

forsvaret, vil — selv om det

udstyres med avancerede vå-

ben, der evt. affyres mere eller

mindre automatisk — uvæ-

gærlig påføre landet uhyggeli-

ge ødelæggelser, straks det

kommer i brug. Årsagen hertil

er naturligvis, at en (overle-

gen) angriber, der af en eller

anden grund måtte ønske

kontrol over Danmark, vil an-

gribe det, som måtte for-

hindre ham heri, dvs. det

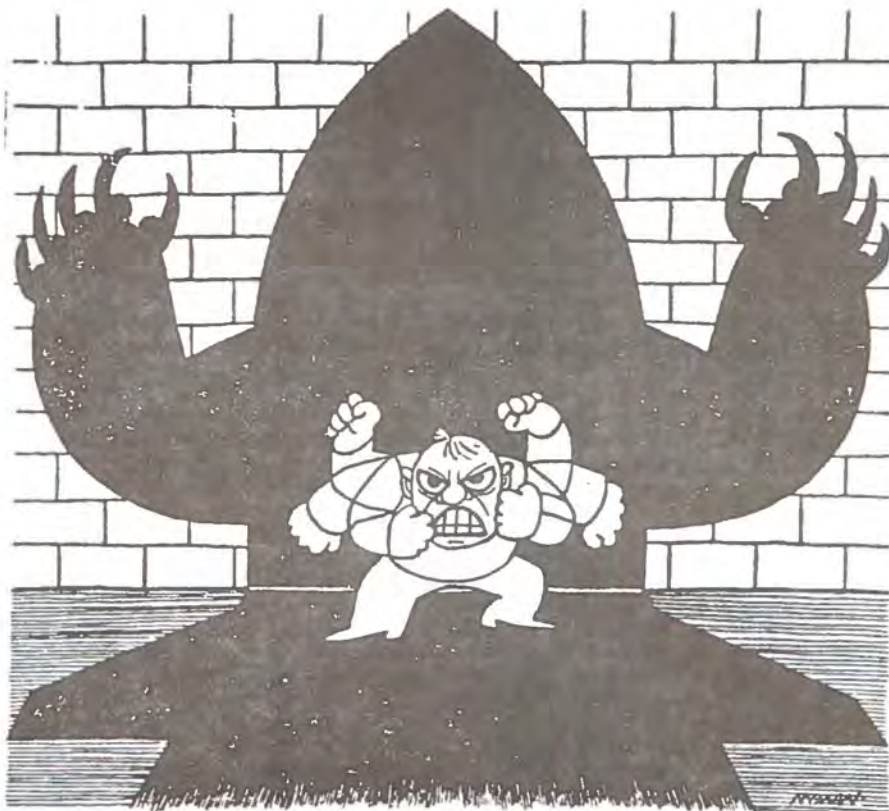
spredte og skjulte militærfors-

var.

En anden væsentlig faktor i

valg af forsvarsstruktur er de

(begrænsede) økonomiske

Tegning af Peder Nymann

rammer, hvilke nødvendiggør at vi nøje vurderer egne systemers og enheders anskaffelses- og driftsomkostninger i forhold til deres operative formåen.

Endelig må vi tage et skyldigt hensyn til forsvarets nuværende materiel, hvoraf meget stadig forventes i brug år 2000. Hertil kommer andre hensyn som f.eks. den eksisterende personelstyrkes sammenlægning og tilpasningsmuligheder.

DER LIGGER ikke nogen lette løsninger på forsvarets problemer, men det er ukorrekt at påstå, at vi kan få et effektivt, relativt billigt og 'ufar-

ligt' forsvaret ved at sætse på højteknologiske, kortrækkelige våben m.v. En satsning udelukkende på sådanne systemer gør os i vid udstrækning afhængige af en computerlogik, som alle sine fordele ufortalt, er ufleksibel og ude af stand til at improvisere, hvis fjenden ikke lever op til dens indbyggede program.

Vi har ikke råd til at oprettholde en miniudgave af stormagternes forsvaret, siger de, som ser en udvej for dansk forsvaret ved at afskaffe et eller to af vore værn. Jeg synes, det er en flot bemærkning at kalde dansk forsvaret en miniudgave af et stormagtsforsvaret. Det vil føre for vidt her at nævne

alle de typer af enheder og våbensystemer, som vi ikke har til forskel fra stormagterne. Alene af den grund er vi ikke en miniudgave. Vi er os selv med et forsvaret, som er skræddersyet til den trussel, vi oplever, til vor geografi, vor økonomi og måske ikke mindst til vor mentalitet. Et forsvaret, som kun virker med ultimative våben, er et dårligt sikkerhedspolitisk instrument.

Politiken beskæftiger sig specielt med u-både, som også den socialdemokratiske ordfører Knud Damgaard har interesseret sig for. Den anbefaling om anskaffelse af u-både, som kommer fra for-

svarskommandoen og det uafhængige, bredt sammensatte Forsvarets Forskningsråd kan ikke afvises med henvisning til nogle sporingsmidler, som er på vej. Tror man virkelig for alvor, at forsvarskommandoen eller Forskningsrådet ikke har vurderet den teknologiske udvikling? Naturligvis har de det — på samme måde som nordmand, svensker og vesttyskere, som har store ubådsprogrammer i gang, bl.a. fordi teknologien fortsat vil være på ubådens side i en overskuelig fremtid.

Endelig skriver Politiken, at den engelske flåde ikke havde det let mod de franske missiler fra det argentinske flyvevåben. Der har aldrig været lette krige, men for øvrigt ville det måske nok være mere rimeligt at sige, at det argen-

tiniske flyvevåben ikke havde det let mod den engelske flåde. En af forklaringerne herpå er, at argentinerne så ensidigt satte ind på indsatsen fra et enkelt værn. Et korrekt anvendt argentinsk ubådsvåben kunne have mangedoblet effekten af den argentinske indsats, hvilket understreger, at dansk forsvars struktur er ganske fornuftig.

VI PÅREGNES at indløse drøftelserne om en fremtidig forsvarsordning i begyndelsen af det nye år. Jeg ønsker ikke, at disse drøftelser ender i, at dansk forsvar skal sættes på ét værn, ét våbensystem eller computere fremfor intelligente mennesker. Jeg har respekt

for den teknologiske udvikling, som skal bruges, men ikke misbruges til at love lette, billige løsninger. Jeg går ind til disse drøftelser med den indstilling, at vi skal sikre eller skabe en forsvarsstruktur, som udnytter vor geografi og den fleksibilitet, som et tredimensionalt dansk forsvar efterhånden har opbygget. Et forsvar, hvor menneske og computer supplerer hinanden på menneskets betingelser. Samtidig skal det være et forsvar, som rummer tilstrækkelig dybde til at give os det, vi ofte behøver mest i krise eller krig — nemlig tid. F.eks. til forhandling, mobilisering, deployering eller modtagelse af forstærkninger.

Stiller vi os alle op inde i eget mål, har vi tabt kampen på forhånd.

Politiken 14/12 1983:

Professors torpedo var en fuser

AF J. J. Graabæk, major

I ET debatindlæg i Politiken (6.12.) hævder professor Leif Bjørne, at jeg i et interview (21.11.) har fremsat udtalelser, 'der indeholder en del fejl og misforståelser'.

Det meste af professorens indlæg omfattede en lang kritisk udredning om lasersensorens muligheder for at spore ubåde.

Jeg har naturligvis stor respekt for professor Bjørnes viden om sit speciale, nemlig akustik. Jeg håber blot ikke, at denne viden er lige så forældet, som professorens redegørelse om lasersensorer giver udtryk for.

Professoren har overfor Politiken indrømmet (7.12.83) at han bl.a. ikke har kendskab til de seneste svenske forsøg med lasersensorer og iøvrigt heller

ikke havde hørt om lasersensorens anvendelse i Australien siden 1971 til bl.a. dybdemålinger.

I SIT debatindlæg hævder professoren, at sporing af ubåde er illusorisk på grund af 'laserstrålens ringe tværsnitdimension'.

Hertil er kun at sige, at professoren burde vide, at afsejning af et havområde med en lasersensor finder sted ved at lade 'laserstrålen' scanne, d.v.s. i dette tilfælde bevæge sig fra side til side. Derved vil lasersensoren kunne dække f.eks. et 250 m bredt bælte. At opdage en ubåd er et spørgsmål om følsomhed i sensorens modtager samt en række andre finesser til hindring af fejlfekter fra havoverfladen m.m.

En helikopter kan med den-
ne teknik nutidigt afsøge ca.
30 kvm i timen, medens et fly
kan afsøge ca. 100 kvm inden-
for samme tid. Disse tal vil
blive væsentligt forbedrede i
fremtiden.

Professoren påstår yderlige-
re i sin artikel, at et sådant
system vil kræve en meget
kort afstand mellem laser og
ubåd, d.v.s. at flyvehøjden bli-
ver meget lav.

Heller ikke det er rigtigt.
Flyvehøjder på ca. 500 m er
almindeligt anvendt i nutidig
teknologi.

Jeg finder ikke anledning til
at gå dybere ind i professor
Leif Bjørnæs mangelfulde re-
degørelse for lasersensorens
anvendelse i vand. Egentlig
siddet jeg tilbage med en stille

undren over, at en professor
vil gå udenfor sit speciale i en
sådan grad, at han senere i sit
indlæg endog påstår at have
forstand på flyprisers udvik-
ling. Til almindelig oriente-
ring kan jeg oplyse, at Nor-
man R. Augustine er kendt for
sin humoristiske sans. Det
ændrer imidlertid ikke på det
faktum, at hans statistiske
materiale fra 1910 til nutiden
over prisudviklingen på
kampfly stort set er uangribe-
lig.

NÅR alt dette er sagt, vil jeg
gerne fastslå, at lasersensorer
til ubådsjagt næppe bliver til-
strækkelig effektive før i be-
gyndelsen af 90'erne. Til den
tid vil de formentlig udgøre et
passende supplement til an-
dre flybårne sensorer til kon-

statering af ubåde, herunder
eksempelvis infrarødt udstyr,
radarudstyr m.m.m. Endog
professorens akustiske senso-
rer vil til den tid være væsent-
lig forbedrede. Heller ikke det
vil være science fiction.

Professor Leif Bjørnæs er en
af søværnets eksperter og der
må selvfølgelig påhvile ham et
særligt ansvar for, at hans
ekspertudsagn også besidder
pålidelighed og faglig uangri-
belighed.

Det var ikke helt tilfældet
denne gang.

På den anden side vil jeg
gerne undskyldte professoren.
Pennen er formentlig 'løbet
over' af ren og skær værnsfø-
lelse og det er en god menne-
skelig egenskab.

Den skaber blot ikke en rea-
listisk debat.

Politiken 23/12 1983.

Nye u-både kan være en fejlinvestering

Kortvarigt lejemål er at foretrække

Af Knud Damgaard,
folketingssmedlem (S)

FORSVARSMINISTER

Hans Engell har i Politiken
(8.12.) forsøgt at forklare,
hvad et fremskudt henholds-
vis et mere defensivt forsvar
vil sige ved at henvise til et
fodboldhold. Et mere defen-

sivt forsvar skulle betyde det
samme som at stille 11 spillere
op på linie. En taktik, der i
den militære verden blev for-
ladt i forrige århundrede, og
som efter ministerens udlæg-
ning forudsætter, at dansk
territorium skulle kunne pres-
ses sammen til en målatreg.
Ikke mindst det danske hjem-
meværn, som i hele sin karak-
ter er defensivt, er baseret på
et apredt forsvar af hele lan-
det bag de territoriale grænser

og vil være det, uanset om
forsvaret af landet lægges me-
re eller mindre fremskudt ind-
ledningsvis.

Det kan være udmærket
med sammenligninger, men
den her anvendte er vildle-
dende og for billig.

Et forsvar i dag med de
våbensystemer, som den tek-
nologiske udvikling har
frembragt, vil i øvrigt kunne
virke mere eller mindre frem-

skudt efter behov. Dette gælder ikke mindst for Danmarks vedkommende, hvis geografiske placering i Øst-Vest forholdet i sig selv er fremskudt.

Ifølge de grundlæggende strategiske principper skal forsvaret af Vesteuropa påbegyndes ved grænsen mellem Øst og Vest i tilfælde af et østligt angreb, hvilket der er blevet mulighed for efter Forbundsrepublikken Tysklands optagelse i den atlantiske alliance. Dette er i høj grad dikteret af hensynet til det civile samfund og befolkningerne.

Derfor er det også i dansk interesse, at de tre jyske brigader — den jyske division — deltager i forsvaret af den jyske halvø sammen med vesttyske styrker i den sydlige del af Slesvig-Holsten, såfremt et angreb på området skulle blive indledt. Den største landmilitære udfordring ligger i dette område. Derfor må jyske divisions forarsvarmuligheder forbedres mærkbart i forbindelse med et nye forsvarsforlig såvel personel- som materielmæssigt. En mindst lige så vigtig opgave set i forhold til samfundet og det, vi i givet fald kan komme ud for, er luftforsvaret af dansk område, af civile og militære mål, hvilket er en opgave for alle værn og af rent defensiv karakter.

Det er derfor på disse to i de senere år meget fremtidsområder, at den militære og politiske prioritering må slå igen i forbindelse med et nyt forsvarsforlig.

FORSVARET i Østersøen foran dansk territorium vil primært blive gennemført af den tyske flåde — herunder de over tyve tyske undervandsbåde — og af dennes meget slagkraftige flådeflyvevåben i Slesvig-Holsten, som er udstyret med Exocet-lignende

missiler. Ingen — måske lige bortset fra ministeren — drømmer om at indsatte større fartøjer i Østersøen i forsvarssøjemed. Også det danske flyvevåben kan deltage i dette forsvar mod en invasionsflåde samt mod luftlandssætninger — suppleret af miner samt de danske Harpoon-missiler, som bør være anbragt på små fartøjer, der kan skjule sig ved kysterne, og på motoriserede lange diase.

Dette missil-system kan med helikoptere eller F-16 fly som sporhunde gives en sådan rækkevidde, at systemet selv fra landjorden kan anvendes i et fremskudt forsvar. Flere danske undervandsbåde vil naturligvis også kunne deltage heri, hvor vandet er tilstrækkeligt dybt. Men deres effekt er ikke af afgørende militær betydning som f.eks. vore kampfly, miner og missiler, og efterhånden vil de blive mere og mere sårbare som følge af forbedrede rekognosceringssystemer.

MINISTEREN har i den senere tids debat inddraget værnetsbegrebet og har også gjort det i sin artikel. Det er imidlertid hverken det ene, det andet eller det tredje værn, forsvaret af Danmark drejer sig om. Dertil er sagen for alvorlig. Det vi som politikere har pligt til over for befolkningen, er at anskue problemerne i en helhed og at vælge de våbensystemer og enheder, som giver det bedste og mest troværdige forsvar for pengene.

Ministeren søger endvidere under henvisning til Falklands-krigen indirekte at forsvare bevarelsen af de største skibe i den danske flåde og anfører 'at det argentinske flyvevåben ikke havde det let mod den britiske flåde'. Her burde nok i stedet siges, at det

argentinske flyvevåben opnåede forbavsende resultater i betragtning af, at kampen foregik mere end 1000 km fra dets baser i hjemlandet, og at antallet af Exocet-missiler, som argentinerne havde, var ti — 10 — stk.

Samtidig forsøger ministeren at anvende krigserfaringerne til at argumentere for danske undervandsbåde, i øvrigt uden at der foreligger nogle erfaringer overhovedet på dette område: 'Et korrekt anvendt argentinsk ubådvåben kunne have mangedoblet effekten af den argentinske indsats'. En så løst sagtig antagelse kan naturligvis ikke anvendes, som ministeren gør det til at understrege 'at dansk forsvarsstruktur er ganske fornuftig'. Såfremt de argentinske undervandsbåde havde forladt de hjemlige farvande, var de formentlig blevet sporet og sænket af briterne, inden de var nået frem til den erklærede krigszone. Mon ikke det har været sådanne overvejelser, der fik dem til at blive hjemme.

For en ordens skyld burde ministeren også have nævnt, at det lykkedes argentinerne med ét eneste Exocet-missil affyret fra en lastvogn på Falkland Øerne og ved hjælp af andre improviserede midler at få en fuldtreffert på et af de store engelske krigsskibe.

SPECIELT vedrørende tanken om bygning af nye danske undervandsbåde må der rejses det spørgsmål, om det foreliggende beslutningsgrundlag er i orden. Det drejer sig her ikke blot om det nuværende teknologiske niveau med hensyn til sporing af undervandsbåde, men navnlig hvad fremtiden vil bringe på dette område. Spørgsmålet angår således

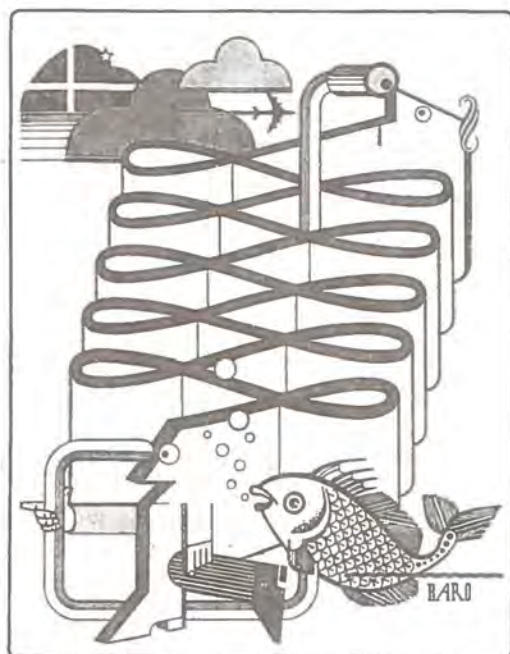
den tidshorisont, på hvilken problemerne anskues.

FORSVARSMINISTEREN henviser her til vurderingen fra Forsvarets Forskningsråd, men glemmer at fortælle, at rådets vurdering kun rækker frem til det forventede beslut-

ningstidspunkt i 1988 og ikke dækker hverken de komende ti eller tyve år, som de eventuelle nye undervandsbåde skal anvendes i. End ikke den teknologiske situation i 1987-88, på hvilket tidspunkt den første undervandsbåd ville kunne være operativ, er

taget i betragtning. På dette grundlag kan vi ikke være sikre på, om ikke nybygning af undervandsbåde ville blive en katastrofal fejlinvestering for dansk forsvar. Derfor foretrækker vi kortvarigt lejemål af u-både.

Politiken 6/1 1984:

U-både i det danske forsvar

Af Hans Engell,
forsvarsminister

I POLITIKEN (8.12.)
fremsatte jeg nogle tanker

omkring forsvarets udvikling og anvendelsen af ny teknologi. Hovedsigtet var at påpege en række faktorer, som under hensynta-

gen til den forventede teknologiske udvikling måtte tilgodeses ved valg af våbensystemer og enheder i fremtidens forsvar. Endvidere kom jeg ind på begreber som defensivt forsvar, fremskudt forsvar og 'ikke-truende' forsvar, som i forskellige sammenhænge har været ført frem i den seneste tids debat her i landet.

Mit væsentligste budskab er, at vi skal skabe en forvarsstruktur, som udnytter vor geografi og den fleksibilitet, som et tredimensionalt dansk forsvar efterhånden har opbygget. Det skal være et forsvar, som rummer tilstrækkelig dybde til at give os det, vi ofte behøver mest i krise eller krig — nemlig tid. Tid til at begrænse eller helst standse udviklingen af en konflikt.

Min artikel har påkaldt et indlæg fra folketingsmedlem Knud Damgaard (S) 23.12. Det pågældende indlæg tillægger mig nogle forudsætninger, jeg ikke har opstillet, ligesom det fejlfortolker officielle rapporter. Jeg finder det noget beklageligt, hvis Damgaard vil føre en debat om forvarets strukturudvikling på et sådant grundlag, og jeg skal i det følgende for-

klare hvorfor.

Knud Damgaard ønsker en styrkelse af Jyske Divisions indsats i Slesvig-Holsten og af luftforsvaret af dansk område i almindelighed. Det gør jeg også. Behovene både på hær-siden og i forbindelse med luftforsvaret er kendte. Men fordi vi forbedrer vor indsats på et påkrævet område, er det jo ikke ansbetydende med, at vi så skal opgive mulighederne og indsatsen andetsteds. Når Knud Damgaard således anfører, at forsvaret i Øster-seen foran dansk territorium, det vil sige af de større danske øer, primært vil blive udført af den tyske flåde, så er det ønsketænkning uden militære eller (udenrigs)politiske realiteter. Vesttyskland hverken kan, skal eller vil yde den primære indsats i forsvaret af dansk område.

Endvidere siger Damgaard, 'at fire-fem danske under-vandsbåde naturligvis også vil kunne deltage i forsvaret, hvor vandet er tilstrækkeligt dybt. Men deres effekt er ikke af afgørende militær betydning...'. Hvis jeg igen oplyser Knud Damgaard om, at danske u-både opererer på vanddybder på 20 meter eller mere, vil enhver kunne overbevise sig om, at Østerseen, f.eks. mellem Bornholm og de østdanske øer, er et naturligt indsatsområde for danske u-både.

Spaltepladsen tillader mig ikke i detaljer at bevise, at u-bådenes indsats tillægges meget stor betydning såvel militært som politisk. Forsvarskommandoen Forsvarets Forskningsråd samt vore svenske og vesttyske naboer er alle enige heri. Det er jeg også.

Jeg anførte i min artikel, at et korrekt anvendt argentinsk ubådsvåben ville have mangedoblet effekten af den argen-tinske indsats under Falk-

landskrigen, hvilket under-streger, at dansk forsvars struktur (med et dansk ubådsvåben) er ganske fornuftigt.

KNUD DAMGAARD kelder min antagelse om det argen-tinske ubådsvåben løslagt og siger, at den ikke kan anvendes til at understrege, at dansk forsvars struktur er ganske fornuftig. Forhåbentlig er der ikke tvivl om, at min sammenligning med det argen-tinske ubådsvåben går på nødvendigheden af et dansk ubådsvåben og ikke, som det hævdes, på store danske overfladekibe.

Damgaard siger, at de argen-tinske u-både formentlig blev i hjemlige farvande, fordi de risikerede at blive sporet og sænket af briterne, inden de nåede frem til den erklære-de krigszone. Denne påstand er jeg (og englænderne) helt uenige i.

Vi har kun sparsomme op-lysninger om den argentinske ubådsindsats, men af de offi-cielle engelske rapporter fremgår, at den blotte eksis-tens af et argentinsk ubåds-våben var en kilde til fortaat bekymring, som tvang den engelske styrkechef til konstant af afse eskorteskibe til beskyt-telse af de mest værdifulde troppe-, forsynings- og han-gerskibe. Disse eskorteskibe kunne i modsat fald have for-stærket det engelske foravar mod luftangreb.

JEG VIL fastholde, at et kor-rekt anvendt argentinsk ubådsvåben ville have mangedoblet effekten af den argen-tinske indsats. I den officielle engelske hvidbog om Falk-landkrigen anføres endvidere, at operationerne understre-gede vanskelighederne ved at gennemføre forsvar mod u-både på lave vanddybder.

Må jeg endelig korrigere Knud Damgaards påstand

om, at Forsvarets Forsknings-råds vurdering af et dansk ubådsvåben ikke tager den teknologiske udvikling i betragtning.

Det er en påstand, som er vildledende. Forsvarets Forskningsråd har naturligvis taget højde for den for-udseelige teknologiske udvikling. Den tidsmæssige be-grænsning i forskningsrådets vurdering ligger alene i ud-vælgelsen af de våbensyste-mer, som forskningsrådet har undersøgt som mulig erstat-ning for u-både, hvilket er naturligt, da vi skal have er-statning for de ældste nuvæ-rende u-både i 1987-88.

Knud Damgaard argumen-terer for et kortvarigt lejemål af u-både fremfor et nybyg-ningsprogram. Når lejemålet er ophørt, ønsker han ikke længere en dansk ubådsind-sats. Det er et holdningsmæs-sigt standpunkt, som man kan tage til efterretning, men jeg kan ikke acceptere, når det søges begrundet i postuler og overfortolkninger.

Jeg er helt enig med Knud Damgaard, når han skriver, at vi som politikere har pligt til over for befolkningen at an-skue problemerne i en helhed og at vælge de våbensystemer og enheder, som giver det bedste og mest troværdige forsvar for pengene. I min arti-kel opremsede jeg en række faktorer og forhold, som frem-tidens våbensystemer må op-fylde. Det er forhold, som er blevet til på grundlag af den bedst tænkelige vurdering af den fremtidige udvikling — og de er heller ikke imødegået af Knud Damgaard.

En nærmere undersøgelse af disse faktorer viser bl.a., at et moderne dansk ubåds-våben i Østerseen også fremover vil være et vægtigt og lønsomt bidrag til forsvaret af Dan-mark.

Den tyske flåde:

U-bådenes rolle ikke udspillet

En major i den danske forsvarsstab har i et københavnsk dagblad slået til lyd for, at u-bådene ingen praktisk betydning har i Østersøen

Af: Jens Høyer

LYKSBOG. Våbentechnologien og den elektroniske svarsteknologi skrider så hurtigt frem, at man må formode, at der i løbet af et eller flere årtier vil ske en sådan revolution, at de nuværende våbensystemer må udstyres med adskillige ny forsvarsmekanismer, hvis de skal kunne have nogen som helst mulighed for at beskytte sig, herunder krigsskibe.

Major i forsvarsstaben, J. J. Graabæk, har inden for de seneste fire til fem år nøje undersøgt, hvilke typer våben og forsvarssystemer der vil være på markedet om en halv snes år, og i den forbindelse stiller han sig meget tvivlende over for u-bådenes rolle i Østersøen. Disse fartøjer kan på grund af sensorsystemer nemt spores og bekæmpes. Major Graabæk hævder, at mulighederne for, at en u-båd er i stand til at operere i Østersøen, er minimale, da gemmestederne under vandet er få. Dertil kommer, at mine- og torpedosystemer på længere sigt vil gøre det upraktisk overhovedet at investere i krigsskibe.

Disse og andre påstande, som J. J. Graabæk har fremført i »Politikens«, er blevet gjort til genstand for nogen debat i den tyske marine, som i høj grad har Østersøen som ansvarsområde.

Flensborg Avis har forelagt major Graabæks påstande over for højtstående officerer i den tyske flådekommando's hovedkvarter i Lyksborg, og her må man tage stærkt af-

stand fra Graabæks påstande om, at ikke mindst u-bådenes rolle på det nærmeste er udspillet i Østersøen.

— Majoren, der har foretaget sine studier, må have udtrykt sig mod bedre vidende, da han ellers ville vide, at netop u-både har særdeles gode muligheder for at operere i Østersøen og ikke mindst holde sig skjult og lydløse. Hertil hjælper Østersøens særlige naturforhold, vandets særlige temperaturer og saltindhold, udtaler en højtstående kilde i den tyske flådekommando.

At der allerede i dag skulle være lasersensorer i brug til opdagelse af u-både i Østersøen, kender man intet til i den vesttyske flådes hovedkvarter. J. J. Graabæk hævder i sine udtalelser, at sådanne systemer allerede findes; og at disse er i stand til at finde en u-båd på 30 til 40 meters dybde — netop den dybde, der er den gennemsnitlige i Østersøen.

— Det eneste middel, man i dag har til lokalisering af u-både, er sonar — passiv eller aktiv. Det er gennem lydpåvirkninger, u-både registreres, og der er i øjeblikket ikke andre midler til rådighed. Men da sonar kan afbøjes på grund af forskellige oceanografiske forhold, har u-bådene i Østersøen de største chancer for at gemme sig. Østersøen er et ideelt farvand at operere i for en u-båd, hævder kilden over for Flensborg Avis. Hvad angår u-bådene selv er der tale om både lette og særdeles lydløse fartøjer, skrædersyede til Østersøen.

— Der er inden for overskuelig tid intet, der taler for, at andre muligheder udover sonar skulle være tilgængelige inden for den aktive eller passive u-båds-krigsførelse. Det er i øvrigt urealistisk inden for de nuværende rammer at tage hensyn til en teknisk, der ligger årtier frem i den præsente rustningsplanlægning, fastslår det fra flådekommandoens side.

Som u-bådene i dag fungerer, er der al mulig grund til at fremhæve dette våbensystem, idet det modsat overfladeskibe ikke kan bekæmpes med forskellige våbentyper. U-bådenes store fordel i Østersøen ligger også i, at de langt mod øst er i stand til at opfange landgangsartøjer og deres eskorte. Sådanne u-både beskytte de særlige forhold til at skjule sig, og kan samtidig være længe neddykket. I forsvaret i Østersøen kan man fra NATO-side overhovedet ikke klare sig uden u-både, understreger kilden ved flådekommandoen.

I artiklen i bladet slås der til lyd for, at man om få år bør indrette lastbiler med Harpoon-missiler i stedet for (som nu) at have dem på krigsskibene. Disse udgør nemlig alt for kostbart et mål, hvis de rammes af en raket, hvilket søkrigen ved Falklandsøerne så tydeligt gav eksempler på. Harpoon-missiler, som også danske fregatter er udstyret med, burde i stedet transporteres rundt på land og derfra sendes ud over vand mod mål på søen.

Kilden i den tyske marine, Flensborg Avis har talt med om disse forhold, tilbageviser denne plan, som i øvrigt ikke er ny. Skibsmisiler på land

ville kræve så mange tekniske mellemled, bl. a. en flyvende ildledercentral (helikopter), at et sådant system ikke kunne finde praktisk anvendelse.

Det ville også være alt for dyrt, mener man i flådekommandoen.

Jyllands-Posten 23/2 1984:

Knud Damgaard taler mod bedre viden

Af N. C. H. Linde.
oberstløjtnant, Skibby

Knud Damgaard kalder i Jyllands-Posten vort forsvar «et supermagtforsvar i miniature-udgave», og omtaler «værnsjalousien». Disse synspunkter følges så op på et møde i Jægerspris, hvor der tillige rettes enkeltangreb mod vore u-både.

Knud Damgaard taler ganske simpelt mod bedre viden. Han har dog beskæftiget

sig med forsvarrets anliggender i mange år.

Han ved det godt

Han ved godt, at dansk forsvar ikke er et supermagtsforsvar i miniature.

Han ved godt, at der skal hærekspertise til at opstille, hærheder.

Han ved godt, at det samme gælder søværnet og flyvevåbenet.

Derfor må der nødvendigvis være værnsekspertise i styrkeproduktionen.

Han ved godt, at vi netop i Danmark opstiller et skræddersyet forsvar for at udnytte knappe ressourcer.

Han ved godt, at de enkelte enheder struktureres til deres opgave, f.eks. at de to sjællandske brigader ikke er ens organiseret.

Han ved godt, at vi har udnyttet muligheden som et lille land til at lave integrerede systemer.

Nogle eksempler

Et godt eksempel er min egen virksomhed: forsvarets fælles ABC-virksomhed, der støtter totalforsvaret. Det samme gælder forsvarrets sani-

tetsskole, forsvarets brevskeole og mange andre eksempler - f.eks. at værnernes materielkommandoer samarbejder.

Ny værns-jalousi?

Han ved godt, at værnsjalousien startede en gevaldig nedtur ved forsvarskommandoens oprettelse i 1970. Før da var der afsat en fast procentdel af forsvarsbudgettet til hver af de tre værn (uanset foreliggende opgaver).

Det er blevet anderledes.

Han ved godt, at investeringsbudgettet i dag vurderes som en helhed, og at man på tværs af værnene vægter anskaffelserne. Hertil kommer, at mange anskaffelser er fællesværns - jeg har en del af dem inden for mit ansvarsområde.

Men Knud Damgaard bærer ved til en måske ny værns-jalousi ved ensidigt at nedgøre søværnets og flyvevåbenets roller og fremhæve hærens behov.

Så angriber Knud Damgaard specielt u-bådene. Jeg nærer fuld tillid til, at forsvarskommandoen vil finde de rigtige forslag til midlernes udnyttelse.

Jeg forstår ikke, at Knud Damgaard kan finde det seriøst at hale en tilfældig amerikansk admiral op af hatten. Man kunne nok finde måske 10 udenlandske admiraler, der udtaler sig for u-både.

Heller ikke jeg er ekspert på u-både, men Knud Damgaard ved i al fald som jeg godt, at der i Østersøen hersker ganske særlige lydudbredelsesforhold (og det er det der bruges for at finde u-både). Det skyldes de mange floder, og at den eneste adgang for vandbevægelser er de danske stræder. Der sker ingen egentlig blanding af det salte og det ferske vand, men en lagdeling med forskellig saltindhold og temperatur.

Se blot hvor stor vanskelighed svenskerne har med de

fremmede u-både. Vore u-både har således nok en god mulighed for at engagere deres mål, før disse når frem til dansk område.

U-bådene har tillige den udholdenhed, at de kan sendes afsted allerede i en spændingsperiode og være klar i en fremskudt position i lang tid.

Det gælder om at engagere en angriber længst muligt fremme, så færrest mulige når i land. Det skaffer os også hvad man kalder »holdetid«, så forstærkninger kan nå frem. Her- eller rettere også her, for der er mange andre opgaver - har søværnet og flyvevåbenet deres store rolle.

Værnsjalousien en saga blot

Og så gælder det jo først og fremmest om, at vi gennem opstilling af et afbalanceret forsvaret, og ikke mindst i NATO-sammenhæng hindrer en krig. Men forebyggelsen kræver et forsvaret, der afbalancerer værnene, samt civilforsvaret. Vi har ikke brug for, at der sættes lus i en skindpel, hvor en god syning er godt i gang.

At jeg som hærofficer i dette indlæg reelt taler søværnets og flyvevåbenets sag, er vel et godt bevis for, at værnsjalousien - blandt dem, der som professionelle satser på i deres arbejde at forebygge krigen - er en saga blot.

Aktuelt 29/2 1984:

Et troværdigt forsvar

Af Poul
Søgaard

Kommitteret for Hjemmeværnet, folketingsmedlem (S)

I debatten om fremtidens forsvar føres en lang række visionære synspunkter frem, som måske for nogle læsere efterlader det indtryk, at det hidtil udviklede danske forsvar er helt ude af trit med fremtidens muligheder for at forsvare

landet.

Der er i kølvandet af den generelle diskussion omkring atomvåbnene fremsat mange fornyelsesforslag til ændring af forsvaret, og ordet »nytænkning« efterlader ofte indtrykket af, at det eksisterende forsvar ikke er noget værd og en helt ny type forsvar bør sættes i stedet.

Og så kommer en forhenværende general - nuværende oberst og fortæller, at man ikke har haft bedre nytækningsmæssige forhold for forsvaret end i de sidste

10-15 år under socialdemokratiske regeringer. Ja, hvad skal befolkningen snart tro?

Selvom det altid virker gråt og kedeligt at skulle udgyde realistiske betragtninger, så må nogen jo beskæftige sig med »at hente stjernerne ned fra himlen« og indrangere dem i den kontinuerligt dansk forsvarspolitik må have for at virke troværdig.

Vi står over for en ny forligsforhandling om forsvaret efter 1. januar 1985. Det vil nok være på sin plads at kigge på

nogle af de mange aspekter, der er fremkommelse med hensyn til hvad et fremtidigt forsvar bør indeholde.

En stigende intensitet i modstanden mod atomvåben fra alle kredse i den vestlige verden, har presset de militære planlæggere til at arbejde for alternative løsninger af konventionel art.

Nye præcisionsvåben er allerede kommet — andre er på vej til erstatning for de atomare systemer eller for ældre konventionelle systemer, men da det er første generationsvåben, som lige er kommet ud af forskningsmøllen, er de til en pris, som små nationer har svært ved at indpasse i deres budgetter.

Nytænkning kan også have med strukturændringer at gøre, men uden at nedlægge hele Søværnet, er der ingen tvivl om, at de store overfladeskibes tid er forbi. Det vidste man allerede ved forsvarsforligene først i 70'erne, og beslutningen om at udrangere de store skibe i

1987 blev da også fremsat, medens man nok skal passe på ikke at undervurdere situationen omkring under-vandsbådene.

Det vil være den skibstype, der er mindst sårbar og stadig brugelig i adskillige år fremover.

De enkelte værnagrenes indhold og indretning må naturligvis afpasses efter udviklingen. Og denne udvikling er bestemt af hvilke såkaldte koncepter (planer) og styrker en evt. angriber har at sætte ind mod dansk område. Det er denne situation, vi må planlægge dansk forsvar ud fra, og ikke nogle kostbare løsninger som med hensyn til systemudvikling og økonomisk anskaffelse ligger 15-20 år frem i tiden.

Vi har i dansk forsvar samtidig en »arv« af slæbe videre på af materiel m.v. Derfor må kontinuiteten i vort materiel og uddannelse følge den udvikling, af vi på et hvert tidspunkt skal have den størst mulige effektivitet for vore pen-

ge og ikke nogle »smarte«, men nu og her ubrugelige løsninger.

Det tema, en kommende forsvarsordning bør bygges over, er et betalingsmæssigt forsvar — hvor lovgrundlaget fra denne forligsperiode ikke behøves ændret — hvor forsvarer trænger til en konsolideringsperiode, og hvor beslutningerne fra indeværende forlig færdiggøres — hvor krigsbeholdningerne af ammunition m.m. kommer op på et rimeligt niveau — hvor mobil-

iseringsstyrkernes udrustning gøres intakt — hvor de udprægede mangler som panserværn, luftforsvar, signalmateriel, beskyttelsesdragter m.m. anskaffes — og hvor værnepligten gøres fleksibel, og tilpasses udviklingen.

Det er måske ikke et visionært oplæg til et evt. forlig, men det er en »forbandet« nødvendighed for de værnepligtige, konstabler, befalingsmænd m.fl., som skal kunne klare sig, hvis det skulle gå galt.

FORSVARETS FORSKNINGSRÅD

VED IDRÆTSPARKEN 4 - POSTBOKS 2715 - 2100 KØBENHAVN K
TLF. 01 - 42 57 07
TELEX 22878 FL5KBH DK

Nr. F.995.20-181

Dato: 02 MAR 1984

(Bødes anført ved henvendelse)

Til Forsvarsministeriet
Eft.: Forsvarskommandoen
Emne: FFR kommentar til ubådsdebatten.
Ref.: FFR rapport 1/82, Vurdering af ubåde og alternative systemer hertil (FTR)

ministeriets foranledning i 1982 den under ref. nævnte rapport, hvori der foretages en vurdering af ubåde i relation til disses primære opgave som forsvarsvåben i Østersøen. Rapporten konkluderer på grundlag af en afvejning af fordele og ulemper at:

De forudseelige angrebsoperationer mod BALTAP-området medfører, at NATO (BALTAP) kan anvende ubåde i Østersøen med stor effekt. De har et højt beredskab, kan deployeres tidligt uden økonomiske og politiske følgevirkninger, har stor udholdenhed og et så betragteligt uskadeliggørelsespotentiel, at det dækkede farvandsområde ikke uden betydelig risiko kan anvendes af en modstanders overfladeenheder (f.eks. til amfibiske operationer eller fremføring af reserver, genforsyninger m.v.), medmindre en langvarig og ressourcekrævende ubådsjagt først er gennemført.

Der har inden for tilsvarende økonomisk ramme ikke kunnet peges på andre våbensystemer med tilsvarende effekt.

Foranlediget af den seneste tids indlæg i dagspressen pro et contra et dansk ubådsvåben har FFR undersøgt, om de forudsætninger, der danner grundlag for rådets konklusion, skulle have ændret sig så markant, at konklusionen ikke er holdbar længere. Det er specielt ubådenes sårbarhed, der har været draget ind i debatten, idet det har været fremført, at mulighederne for at detektere neddykkede ubåde ved anvendelse af f.eks. laser-teknologi skulle være forbedret væsentligt. FFR har derfor forsøgt at vurdere udviklingen, de kommende 10-15 år, inden for udstyr til detektion af ubåde. De relevante detektionsmidler i denne forbindelse vurderes at være baseret på hydroakustik (sonar i skibe, bøjler og på havbund), laser samt magnetisk anomali. Sammenfattende herom kan det siges, at for ingen af disse detektionsmidlers vedkommende kan der forudses forbedringer, der vil ændre detektionsmulighederne radikalt. De specielle hydroakustiske forhold i Østersøen vil være den begrænsende faktor for sonarens effektivitet, og den forventede teknologiske udvikling kan ikke ændre dette. For laserens vedkommende er den maksimale nedtrængningsdybde kun undtagelsesvis tilstrækkelig til at nå de dybder, hvori de danske ubåde kan operere, og den afsøgningensmæssige kapacitet, selv om betydelige tekniske fremskridt kan forventes opnået, vil være for ringe. Den magnetiske sensor er på grund af begrænsningen hidrørende fra baggrundsstøjen de andre sensorer kapacitetsmæssigt underlegen.

FFR mener derfor, at der inden for de kommende 10-15 år ikke kan forudses nogen væsentlig forbedring af mulighederne for at detektere ubåde i Østersøen. Der ændres derfor heller ikke ved rådets tidligere konklusion og anbefaling om at opretholde det danske ubådsforsvar i sin nuværende størrelse.

P.r.v.

E.W. Langer

E.W. Langer

Damgaards lave niveau

Af P. B.
Nielsen

Kommandørkaptajn, chef
for u-bådseskadren

Folketingsmedlem Knud Damgaard har i forskellige medier udtalt, at Socialdemokratiet nu vil satse på et defensivt forsvar. Og hvad er så det i modsætning til det forsvar, vi har i dag? — Såmænd blot, at vore undervandsbåde skal erstattes af lastbiler med missiler, fordi de efter KDa mening er lettere at skjule og er langt billigere, samt at forsvaret skal anskaffe endnu et par luftforsvarsmisilsystemer.

Det forekommer mig at være en ringe ændring af forsvaret i relation til en så bombastisk erklæring som »Socialdemokratiet vil nu satse på et defensivt forsvar«. Sandheden er jo, at vi har et forsvar, der i forvejen er defensivt i hele sin opbygning. Men det har KD måske ikke opfattet. I så fald er det ikke det eneste, KD synes at have misopfattet, idet de argumenter, han fører frem i forsvarsdebatten, tyder på et ret lavt informationsniveau. For han udtaler sig vel ikke mod bedre viden! KD er åbenbart helt klar over sin egen betydning, idet han til fagbladet Stam-personel på et spørgsmål om hvem, der egentlig

bestemmer i dansk forsvarspolitik i dag, udtaler: »Det gør jeg«. Der er ingen tvivl om, at Socialdemokratiet i øjeblikket sidder i en nøgleposition i forsvarspolitisk henseende, men man må ikke håbe, at KD virkelig tegner partiet i det spørgsmål — det vil være beskæmmende for Socialdemokratiet og vil føre til en forringelse af forsvaret.

KD nægter tilsyneladende at lytte til den etablerede og anerkendte inden- og udenlandske sagkundskab bl.a. inden for den tekniske udvikling. Her baserer han sig i stedet på en enkeltperson — en major, der uden tvivl er godt informeret, men hvis konklusioner er i modstrid med den anerkendte sagkundskab. Tag f.eks. opdagelse af undervandsbåde. KD postulerer, at den tekniske udvikling i løbet af kort tid vil medføre, at undervandsbådenes bevægelser i Østersøen kan registreres nøjagtigt, hvorfor de mister deres nuværende fordele. KDa konklusion er, at Danmark ikke skal anskaffe nye undervandsbåde, det vil være en »katastrofal fejlinvestering«. Konklusionen bygger på helt

fejlagtige præmisser. Sagkundskaben medgiver, at der forskes i anvendelse af laserlys til opdagelse af undervandsbåde, men der er så store tekniske og praktiske problemer, der er en følge af de naturlove, der gælder på disse områder, at en anvendelse af denne teknik i givet fald ligger mange år ude i fremtiden. Hertil kommer den betydelige tid, der går, fra en prototype foreligger til materiellet er installeret i så mange skibe og fly, at det får afgørende betydning. Der er således intet, der tyder på, at undervandsbåde i overskuelig fremtid vil miste deres ganske betydelige overlegenhed i Østersøen. Det synes heller ikke at anfægte KD, at både Vesttyskland og Sverige satser stærkt på undervandsbåde i Østersøen, fordi de tror på deres overlevelsessevne og kender deres kampkraft.

Et andet eksempel på KDa lave informationsniveau vedrører landbaserede missiler. KD finder, at Harpoon missiler burde placeres på lastbiler og omroteres på kysten, hvorved de ville være langt mindre sårbare end skibe og undervandsbåde. Det lyder besnærende, for en lastbil er da nem at skjule. Men sagen er, at et missilbatteri ikke kun er en lastbil med missiler, men omfatter en betydelig vognpark til hjælpeudstyr og personel. KD burde ved lejlighed besøge et af flyvevåbnets Hawk missilbatterier, så ville han få en idé om omfanget af et sådant »lille, handy og billigt« våbensystem.

Det velkendte udsagn »angreb er det bedste forsvar« burde KD tænke noget nærmere over.

Dansk forsvar må bibe-

holde nogle offensive våben således, at vi ikke er tvunget til at kæmpe på fjendens initiativ og vilkår. Jo bedre vi er i stand til at bekæmpe

fjenden uden for vort eget landterritorium f.eks. i Østersøen, jo mere vil landet og befolkningen blive skånet!

Aktuelt 22/3 1984:

FRI DEBAT

Af Jens Jørgen Graabæk

Major i forsverestaben

Damgaard har ret

Det var store ord, der kom til udtryk, da chefen for ubådseskadren, kommandørkaptajn P. B. Nielsen, den 9. marts forsvarede sine ubåde i Aktuelt.

Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører, Knud Damgaard, fik både læst og påskrevet. »Damgaards lave niveau«, »forringelse af forsvarset«, »lytter ikke til den etablerede sagskundska« osv.

Ser vi nu på den sag-

kundska, som en chef for ubådseskadren stiller til skue, så får vi at vide, at laserlys til opdagelse af ubåde ikke vil blive færdigudviklet forrebt. I fortsættelse heraf konkluderer eskadrechefen umiddelbart, at der således ikke er noget, der tyder på, »at undervandsbåde i overskuelig fremtid vil miste deres ganske betydelige overlegenhed i Østersøen«.

Det er ikke en rimeligt

argumentation. Hvis man vil forklare, hvorledes ubåde skal klare sig i fremtidens miljø, f.eks. til år 2010, så hører der meget mere til. Et minimumskrav bør være en kortfattet fremtidsvurdering af akustiske systemer, radarsystemer, infrarøde systemer, visuelle systemer, lasersystemer, magnetiske systemer, systemer for måling af trykændringer m.v. Derved ville læseren have fået et bedre vurderingsgrundlag. At ubåde derved ville fremstå som knap så »overlegne«, er en anden sag.

Senere i sin artikel sammenligner eskadrechefen landbaserede HARPOON-enheder med HAWK-batterier. Det burde aldrig være skrevet. Fagligt set er det en utilladelig sammenligning.

Det mest beklagelige er vel nok, at eskadrechefen slet ikke nærmer sig den egentlige problemstilling. Den er nemlig en helt anden!

Knud Damgaard har f.eks. udtalt, at »et fly kan indhente flere oplysninger om en modstander på en time end 5 ubåde kan klare på et døgn«. Det er jo rigtigt!

På den anden side er det ikke ubådernes fejl, at luftbårne overvågningssystemer er overlegne. Det er et spørgs-

mål om udvikling, hastighed og det faktum, at man kan «se» mere fra luften end fra havoverfladen.

Knud Damgaard har også udtalt, at ubåde ikke er tilstrækkeligt fleksible. «De kan stort set kun bruges til at ligge og vente på en landgangsflåde, der måske aldrig kommer».

Baggrunden for sådanne udtalelser synes at være ganske klar og rimelig. Knud Damgaard ønsker undersøgt, om det er mere hensigtsmæssigt at anvende andre våbensystemer, der er mere fleksible, dvs. også kan bruges til andre formål, medens der ventes på den «be-

rømte» flåde.

I den forbindelse har Knud Damgaard foreslået at udruste fly med HARPOON eller andre typer missiler til brug mod overfladeskibe, at opstille HARPOON-enheder på land, at bygge små, hurtige missil-, mine- og torpedoudrustede overfladefartøjer, at anvende nye langt-rækkende mineringsmetoder osv.

Selvfølgelig er det ikke lige fleksibelt alt sammen. På den anden side synes det urimeligt, at dele af den såkaldte etablerede sagkundskab næsten «overfalder» en politiker, der har gjort sig den ulejlighed, dels at forsøge at sætte sig

ind i forsvarrets forhold og dels at stille positive forslag. Sædvanligvis søger politikere blot at skære ned. Her er der tale om, at sætte noget andet — og måske bedre — i stedet, selv om det går på tværs af værnsgrensene.

Såvidt jeg har fulgt debatten, er det min opfattelse, at der er tale om en lang række ultraditionelle, positive forslag og spørgsmål, der bestemt ikke fortjener at blive tilbagevist på den måde, det er sket.

At chefen for ubådseskadren forsvare sine ubåde er forståeligt og logisk. Gid sagligheden havde været anvendt som forsvarsvåben.

Aktuelt 4/4 1984:

FRI DEBAT

Af P. B. Nielsen

Kommanderkaptajn, chef
for U-bådseskadren

U-bådenes militære betydning

Major Graabæk har 23. marts i «Fri debat» skrevet et forsvaret for folketingsmedlem Knud Damgårds synspunkter angående forsvarrets udvikling. Han efterlyser bl.a. fra min side en saglig argumentation for at bibeholde undervandsbåde, medens en tilsvarende argumentation fra KD ikke synes nødvendig.

Jeg mener at have opfattet, at KD er enig i, at undervandsbådene nu og i en kortere årrække er et væsentligt dansk forsvarselement, da KD jo har anbefalet leje af undervandsbåde fra udlandet. Der, hvor vore opfattelser skiller, er betydningen på længere sigt, hvor KD hævder, at den tekniske udvikling om få år vil gøre det muligt at kortlægge undervandsbådens bevæ-

gelser under vandet. Hverken jeg eller KD er eksperter på den tekniske udvikling, og vi må derfor støtte os til andre med forstand på de dele. Jeg støtter mig i modsætning til KD på den etablerede sagkundskab, og når jeg i forrige artikel i »Fri debat« skriver, at der ikke er noget der tyder på, at undervandsbåde i overskuelig fremtid vil miste deres betydelige overlegenhed i Østersøen, så er det en konklusion som fremgår af Forsvarets Forskningsråds rapport af december 1982 angående undervandsbåde og alternative systemer.

Major Graabæk skriver, at KD ønsker undersøgt, om det er mere hensigtsmæssigt at anvende andre våbensystemer til erstatning for undervandsbåde. KD er lidt sent ude med sit ønske, for disse analyser er allerede foretaget dels i forsvarskommandoen dels — som det ses ovenfor — i Forskningsrådet. Analyserne omfatter bl.a. truslen og dens udvikling, fremtidige opgaver og en vurdering af alle tænkelige alternative våbensystemer. Vurderinger af den art er klassificerede og kan derfor ikke i detaljer

indgå i den offentlige debat, men KD må have kendskab til dem, da han bl.a. er medlem af den såkaldte 11-mandsgruppe. Der foreligger altså et meget fyldigt materiale, der er grundlaget for Forsvarskommandoens anbefaling af bibeholdelse og dermed nyanskaffelse af undervandsbåde. Der skal efter min opfattelse langt mere end svagt funderede postulater angående den tekniske udvikling på antilubådsområdet til at fejle dette grundige analysearbejde af bordet. Det må være KD og major Graabæk, der skylder os vægtig dokumentation for deres påstande.

Major Graabæk skriver videre, at en sammenligning mellem landbaserede Harpoon enheder og Hawk batterier er faglig utilladelig. Jeg medgiver, at de skyder mod henholdsvis skibe og fly, men bestanddelene og omfanget af batterierne er meget lig hinanden, hvilket major Graabæk kan overbevise sig om ved at læse Forsvarskommandoens redegørelse vedrørende landbaserede kystbatterier. Det væsentlige er dog at fastslå, at et landbaseret missilbatteri ikke blot er en last-

vogn med missiler.

Angående flys muligheder for at indhente oplysninger om en modstander i forhold til undervandsbådes evne her til, skal jeg medgive, at de begge kan anvendes. Medens fly hurtigt afsøger store områder, og derved giver et øjebliksbillede af situationen, overvåger undervandsbåde — om ønsket i ugevis — et særligt interessant område eller særlige aktiviteter. De to overvågningstyper er således vidt forskellige, og der er brug for dem begge. I øvrigt vil jeg gerne henvise til forsvarsministerens svar til folketingsmedlem Pelle Voight på et lignende spørgsmål. Forsvarsministeren anfører bl.a.: »Der er tale om to vidt forskellige våbensystemer med forskellige opgaver og forskellige indsatsmuligheder, og efter min vurdering kan u-både således ikke erstattes af F-16«.

Og endelig angående undervandsbåde, der blot ligger og venter på en landgangsflåde, der måske aldrig kommer. Ja, lad os da håbe, den aldrig kommer — så har bl.a. undervandsbådene løst den vigtigste opgave.

Danske u-både i Østersøen øger vor sikkerhed

MIDTPUNKT

Af Kaj Toft Madsen

Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører vil afskaffe det danske u-bådsvåben. Det er uklogt, for u-bådene bidrager væsentligt til vor sikkerhed, skriver orlogskaptajn ved Søværnets Operative Kommando, Kaj Toft Madsen i Midtpunkt. U-både i Østersøen er svære at finde og bekæmpe, og de vil være et væsentligt led for regeringens i en krisestyring. Deres opgave er at advare og forsvare, og deres blotte tilstedeværelse vil tvinge en angriber til at tænke sig om mere end én gang. Kaj Toft Madsen er u-bådsofficer med 14 års tjeneste, deraf fire som u-bådschef.

Socialistisk Folkeparti har fremsat et forslag til folketingsbestyrelse om ikke at købe undervandsbåde til søværnet. Dette forslag skal næppe tages som et seriøst indlæg i debatten om det kommende forsvarsfærdig, men snarere som et forsøg på at fiske i de rorte vande i Socialdemokratiet, hvor der stadig diskuteres for og imod undervandsbåde

Især den socialdemokratiske forsvarspolitiske ordfører, Knud Damgaard, har haft sine betænkeligheder ved et dansk u-bådsvåben. Socialdemokratiets modstand mod u-både kan spores helt tilbage til 1970, hvor der i det socialdemokratiske forslag til en ny forsvarsordning stod at læse: »Endvidere overvejes det at afskaffe u-både i søværnet».

Udsagn fra sagkundskaben overbeviste dog politikerne om u-bådenes værdi, hvorfor der i 1973 lovens styrkemål var anført seks u-både. Revurderingen af forsvarets sammensætning i 1977 - det såkaldte fasearbejde - viste ligeledes klart, at uanset det økonomiske niveau, var der behov for u-både i forsvaret.

Disse undersøgelser og eksperter udtalelser har imidlertid ikke været nok til at overbevise Knud Damgaard, der siden har fastholdt, at der findes langt billigere alternativer end u-både. Foranlediget af denne påstand, blev Forsvarets Forskningsråd sat til at undersøge forholdene. Også denne undersøgelse konkluderede, at der ikke findes noget billigere eller bedre våbensystem til løsning af de opgaver, som danske u-både skal løse i krig.

Denne undersøgelse blev sidst i 1983 afvist af Knud Damgaard, der påstod, at rådets vurdering kun rækker frem til det forventede anskaffelsestidspunkt og ikke dækker de år, som de kommende nye undervandsbåde

skal anvendes i. Forsvarets Forskningsråd har derfor siden påpeget, at der inden for de kommende 10-15 år ikke kan forudses nogen væsentlig forbedring af mulighederne for at detektere u-både i Østersøen. Rådets uklassificerede rapport fastholder den tidligere rapportens konklusion og anbefaling om opretholdelse af et dansk u-bådsforsvar. Uden at kende forskningsrådets undersøgelse må det formodes, at tidsgrænsen 10-15 år er fastsat, ligesom i tilsvarende amerikanske undersøgelser, fordi den teknologiske udvikling inden for denne tidsfrist kan forudses med en meget stor grad af sikkerhed.

★

Tilsyneladende er det anerkendt, at u-både i dag nyder en meget stor grad af immunitet i Østersøen. Det lagdelte vand og de vanskelige magnetiske forhold gør det uhyre vanskeligt at lokalisere u-både - selv i den snævre svenske skærgård. At dette ikke skyldes manglende svensk vilje, kan bevidnes af den netop fratrådte vicedirektør for den amerikanske flådes afdeling for anti-u-båds krigsførelse, Kommandør Sullivan har til tidsskriftet Science 83 udtalt: »Selv med det udstyr, vi har, er jeg bange for, at vi ikke i det samme miljø kunne have gjort det spor bedre end svenskerne.»

Det svenske forsvar vil nu forsøge at forbedre sin anti-u-båds kapacitet ved hjælp af laserstråler. Denne sensor har

dog også sine begrænsninger. Naturlovene, der gælder for laserlys i vand, vil sammen med andre fysiske begrænsninger give dette system en rækning på højst 15-30 meter, hvilket klart er i underkanten af allerede eksisterende anti-u-båds-systemer. Laser-lys syntes dog velegnet til overvågning i det meget lave vand uden for de svenske flådestationer og i dele af den svenske skærgård. Det skal i denne forbindelse ikke glemmes, at detektion ikke er tilstrækkelig i en krigssituation, den opdagede u-båd skal også afdekkes, hvilket ofte medfører større problemer end detektionen.

Den socialdemokratiske modstand mod u-både på grund af en frygt for et teknologisk gennembrud i anti-u-bådskrigsførelsen syntes derfor ubegrundet. Men hvis dette er tilfældet, må modstanden skyldes en fundamental mangel på forståelse for u-bådes muligheder og opgaver i det danske forsvare.

Knud Damgaard har bl. a. påstået, at i fredstid vil et F-16 fly kunne indsamle lige så mange oplysninger på en time som fem u-både på et døgn. Denne påstand er måske rigtig, men det må ikke glemmes, at intet F-16 fly kan starte fra en dansk flyvestation, uden at Warszawa pagtlandene kan opdage det. Et fly vil ikke være i stand til at indhente oplysninger uopdaget. Selv utallige oplysninger er nytteløse, hvis der ikke blandt dem findes de rigtige. Mens et fly kan levere et overfladebillede af et stort område, må det ikke glemmes, at dette er et øjebliksbillede. En u-båd vil konstant kunne overvåge et havområde i uger, uafhængig af tide, fare for overisning, tværvind på startbaner, eller om skibene i området foretager udsendelse på radar el-

lær radio.

Der er i forsvaret en voksende forståelse for u-bådes betydning i en krigssituation. I en sådan periode er det særdeles vigtigt, at regeringen har mulighed for, ved hjælp af politiske og militære signaler, at tilkendegive over for en truende stat, at nationen er parat og villig til at kæmpe for sin selvstændighed. Disse signaler skal kunne anvendes, uden at situationen eskaleres eller samfundet bibringes uoverskuelige økonomiske byrder. Mobilisering, udskrivning af køretøjer, evakuering af mulige landgangsområder, minering samt indsættelse af NATO-forstærkninger er økonomisk belastende og vil være en kraftig ændring af dagligdagen og dermed eskalere situationen.

Anvendelsen af u-både i krigsstyringen vil ikke være en ændring af hornalbilledet. De danske u-både sejler ofte i Østersøen, og uden en modstander er i stand til at følge dem, vil han kunne konstatere, at de har forladt deres base, og må formodes at være i deres indsatsområde. Hvis regeringen løser krisen, kan u-bådene kaldes tilbage, uden at situationen er eskaleret eller samfundet er påført større økonomiske byrder.

Skal u-bådes største værdi for det danske forsvar vurderes, må det ikke glemmes, at forsvaret ved sin tilstedeværelse har til formål at formindske muligheden for pression mod nationen og i det hele taget bidrage til at forebygge krig. Og i tilfælde af et angreb skal forsvaret umiddelbart kunne imødegå dette, evt. sammen med allierede styrker. Dansk forsvars opgave er altså at afskrække og at kunne forsvare.

Disse to opgaver hænger

nøje sammen, idet afskrækkelsen kun virker, hvis forsvaret er i stand til at forsvare landet. Hvad enten man kan lide det eller ej, er det forsvarets evne til at påføre en fjende tab og selv overleve en modstanders angreb med et minimum af skader på det danske samfund og de danske styrker, som er den eneste rigtige målestok for forsvarets og et våbensystems værdi.

Skulle det ulykkelige ske, at landet kommer i krig, er u-både derfor af stor værdi for forsvaret. En fjende vil inden en landgang stå i et dilemma. Skal han vente med at foretage landgangen, indtil han har fundet og uskadeliggjort de fleste u-både, eller skal han iværksætte invasionen og acceptere de store tab, som u-bådene kan påføre ham. Vælges den enorme opgave, at finde så mange u-både som muligt og prøve at uskadeliggøre disse, vil det tage så lang tid, at Danmark kan nå at mobilisere samt tilkalde NATO-forstærkninger. En invasion vil herefter være en meget risikabel militær operation. Vælges at acceptere tabene, må det indgå i modstanderens overvejelser, at invasionen nu har fået tilført nogle usikkerhedsmomenter, der gør selve landgangen til et lige så risikabelt foretagende.

Hvis det lykkes en fjende at tilkæmpe sig sø- og luftherredømmet, og hvis han derefter iværksætter en invasion i Danmark, vil det svageste led i hele operationen være, om han kan skaffe soldater, forsyninger og reserver hurtigere frem end det danske forsvar. Hvis Danmark og NATO kan koncentrere styrker hurtigere end den invaderende fjende, vil invasionen til sidst blive standset, og de fjendtlige styrker kastet i havet. Angreb på fjendens forsyningslinier er derfor af stør-

ste betydning. Intet sted er fjendens invasionsstyrke og hans forsyninger så koncentreret som på skibene, og han vil aldrig kunne være sikker på, om der ligger en u-båd på lur.

U-både har i forhold til andre våbensystemer mange fordele. En dansk u-båd er i op til seks uger uafhængig af støtte fra land. Dette betyder, at en krise kan trække i langdrag, og måske udvikle sig til en krig, uden at det vil få nogen effekt på u-bådens evne til at sænke fjendens skibe. U-båden er desuden i langt højere grad end noget andet dansk våbensystem uafhængig af kommandostationer, havne, baser, flyvepladser, forsyninger, radio- og radarstationer. U-båden opererer uafhængigt af disse støttefunktioner og vil ikke blive påvirket, hvis et overraskelsesangreb sætter dem ud af spillet.

*

Tilstedeværelsen af u-både er altså med til at sikre landet mod overraskelsesangreb. Men samtidig er tilstedeværelsen af både danske og tyske u-både i Østersøen med til at sikre landet mod et isoleret angreb mod Danmark. U-både er ikke usynlige, og nogle vil derfor i en krig sporadisk blive detek-

teret af Warszawapagt-styrker. Denne kontakt vil kun være kortvarig, inden u-båden igen er forsvundet i Østersøens lagdelte vand. Skibene vil, ved en sådan u-bådskontakt, stå over for problemet, at kontakten må bekæmpes øjeblikkelig, inden den er forsvundet. Der findes hverken tid eller mulighed for at undersøge, om u-båden er dansk eller tysk. Hvis u-bådskontakten angribes, kan det ikke udelukkes, at fjendtlighederne med vesttyske styrker indledes og situationen udvikler sig fra det planlagte isolerede angreb mod Danmark til et angreb mod flere NATO-lande.

U-bådene skaber desuden dybde i forsvaret og tvinder en fjende til at beskytte hvert eneste skib fra det øjeblik, det forlader en havn, til det når frem til bestemmelsesstedet. Tilstedeværelsen af u-både i Østersøen vil tvinge en fjende til at tage disse forholdsregler, der vil være en stor belastning både økonomisk og militært.

Den moderne teknik gør næsten alle våbensystemer sårbare over for elektronisk krigsførelse. Under sådanne forhold er u-båden usårlig, idet alle sensorer er passive og uafhængige af elektronisk krig. Styr-

signalerne til torpederne løber gennem en tynd tråd fra u-båden til torpedoen, uden at nogen kan observere eller gribe forstyrrende ind.

*

U-både i Østersøen er altså et effektivt krisestyringselement, der ikke virker eskalerende. Hvis det ulykkelige skulle ske, at landet kommer i krig, vil u-bådene udgøre et væsentligt element i kampen om søherredømmet. Selv hvis en fjende får tilkæmpet sig sø- og luftherredømmet, vil u-både kunne angribe og sænke landgangs- og forsyningskibe i et sådant omfang, at enhver invasion må betragtes som et meget risikabelt foretagende.

U-både er med til at gøre dansk forsvar effektivt og dermed troværdigt. Men u-både vil ikke kunne løse alle forsvarets opgaver – langt fra. Forsvaret bør være afbalanceret sammensat for at kunne løse sin opgave: »At afskrække og kunne forsvare». Men uden u-både vil forsvaret ikke være afbalanceret sammensat. Militæret vil miste en væsentlig del af det fremskudte forsvar samt udholdenheden og dermed troværdigheden.

Politiken 26/7 1984:

U-båden er som skabt til Østersøen

Besøg på de vesttyske fartøjer, som vi måske skal leje

Af Henrik Kaufholz

KIEL (Politiken) — U9 eller S188 ligger stille og

roligt ved Tirpitz-broen i marine-basen i Kiel.

Stoppet til randen med skarpladte torpedoer og apparatur, der trænger til udskiftning.

— Vi har forømt vedligeholdelsen et par år, fordi vi tidligere regnede med hurtig udskiftning af vore seks u-både af typen 205, forklarer kaptajnlejtant Lutz Bieber under rundvisningen. Bieber arbejder for tiden i flotiljestaben, men er både tidligere og kommende u-bådskommandant. Næste kommando bliver dog på den lidt mere moderne type 206.

Mens Bieber viste rundt, knoklede teknikere bl. a. med bådens radar, en gammel og pladskrævende sag med rør.

— Om få år bliver det i øvrigt også et problem overhovedet at skaffe reservedelev til en del af udstyret. Vi bliver formentlig nødt til selv ret hurtigt at lægge forskellig moderne elektronik ind, siger han.

Det er U9 og et par søsterskibe, der eventuelt bliver lejet ud til den danske marine. Hvis regeringerne i København og Bonn ellers kan enes om betingelserne.

Bieber har i øvrigt også en forklaring på de skarpladte torpedoer. Det er så omstændeligt og tidkrævende at laste de 16 torpedoer, at u-bådene har dem med i beredskabstjenesten. 'Før øvelser piller vi så et par stykker ud og putter øvelses-torpedoer i rørene'.

Der er umådeligt trangt om bord i U9. Det er en lille u-båd. Blot 44 meter lang, 4,6 meter bred og med en dybdegang på 4,2 m. Besætningen er på 22 mand, alle officerer, underofficerer eller konstabler. Chefen må sove med fødderne under iltledercentralen, og skal U9 ud at repræsentere den vesttyske marine, må udgangsuniformen puttes i en kasse, der lidt på tværs af forskrifterne stoves ind mel-

lem torpedo-rørene.

Livet om bord er heller ikke latter laghage, selv om der blandt de 22 er en professionel kok. Der er f.eks. ganske vist brusekabine. Enten alle 22 mand. Om vinteren er vandet i bruseren bare otte grader. Det ligger nemlig foran i skibet som ballast. Og å propos varme: der er heller ingen radiatorer om bord.

— Skibingeniørerne mente, at dieselmotorerne afgiver varme nok til at varme hele skroget op. Det er også rigtigt. Om sommeren, når her er varmt nok i forvejen. Om vinteren bliver her koldt, og så må vi stille et par små el-blæsere op.

U9 og de fem søsterskibe er bygget i årene 64 til 69 hos HDW i Kiel. Siden har de næsten alle været skåret op for at blive repareret.

— En større reparation i maskinrummet kræver, at skroget snittes op. De faste luger er akkurat store nok til, at batterierne kan komme op, men større dele, f.eks. fra motorerne, kræver et værftsbænk, der let kan tage to år.

Eksport-succes

U9 og søsterskibene er prima u-både, forsikrer kommandorkaptajn Hans Lüasow, der er næstkommanderende på de 24 vesttyske u-både og selv tidligere chef på en 205'er.

— Personlig føler jeg mig bedre tilpas om bord på en af dem end i de mere moderne 206ere.

— Vi har selv brug for 205'erne til 1992. Da erstattes de af de ny og noget større u-både 211.

— Men de kan sagtens bruges indtil da og længere endnu.

— 205erne er de første, vi selv byggede efter krigen, og i princippet er der også den teknologi, der har gjort vesttyske u-både til en eksport-

succes, siger Lüasow.

— Skroget er bygget af a-magnetisk stål til beskyttelse mod miner. Her i Østersøen har vi brug for små u-både, der er hurtig og kan operere på relativt små dybder. Derfor valgte vi en u-bådstype, der er a-magnetisk, mens andre lande sætter på udatyr, der ophæver bådens magnetisme. Men det tager plads op. De danske u-både af Narhval-klassen er i øvrigt sådan set 205ere, bygget på licens blot i almindeligt skibsstål.

— At u-båden er lille er en stor fordel, men det giver os et problem. Hver af de 22 mand om bord har en bestemt opgave, og der er ikke plads til reserver. Her i fredstid må bådene returnere ved sygdom. Det er også en af grundene til, at de ny 211ere bliver større.

Effektivt våben

— Som våben er 205-klassen stadig effektiv. Bådene er hurtige, 16-18 knob neddykkede, uhyre lydsvage og også på andre punkter udstyret, så de næsten ikke er til at spore.

— Under øvelser oplever vi gang på gang, at vore u-både først opdages, når de har affiret deres torpedoer og ramt deres mål.

— U9 er udstyret med de lidt ældre programmerbare og målaegende torpedoer, mens 206 har de lidt mere moderne trådstyrede. Men efter min mening ikke noget, der har betydning for opgaverne i Østersøen.

— U-både er det ideelle våben til et fremskudt forsvar, som vi f.eks. har brug for det her i Østersøen. De kan operere tæt ved fjendtlige kyster, hvor overflade-skibe er alt for lette mål for fly og raketter. U-både er næsten umulige at spore, som vi jo den seneste tid også har set demonstreret ved de svenske kyster. I Østersøen er vandet delt ind i lag med forskellig temperatur og forskellig saltholdighed.

Det er formidabelt at gemme sig i. Nogle få u-både kan binde store fjendtlige styrker, både fly, helikoptere og skibe. Vi kan også se af øvelserne i Warszawa-pagtlandenes flåder, at de bruger mange kræfter på u-bådsbekæmpelse.

— Derimod er u-bådene ikke så velegnede til det egentli-

ge forsvaret af bælterne ved udgangen af Østersøen. Enten er der for lavt vand, vi skal helst have tyve meter eller mere, eller også er de dybe render så smalle, at det er svært at slippe væk, hvis man opdages. Øst for Bornholm er farvandet meget bedre.

— Hvis man skal se u-båds-

våbnet fra den økonomiske side er det da rigtigt, at u-både er dyre at bygge. Men de kræver små besætninger og kan operere selvstændigt. I det lange løb er det langt det billigste søkrigs-middel, slutter kommandør-kaptajn Linaas.

Aktuelt 27/8 1984:

Nyt sovjetisk fly tvinger NATO til at ændre strategi:

U-både totalt overflødige

Af Erik Matzen

— Opgiv de U-både. Det er spild af kostbare skattekroner, når danske U-både alligevel snart har udspillet deres militære rolle i Østersøen.

Det er den besked, som Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører Knud Damgaard giver forsvarsminister Hans Engell, efter at det er kommet frem, at NATO's infrastrukturprogram bliver betydeligt dyrere end først antaget.

Programmet var anslået til 225 mill. kr. Årligt, der skulle bruges til anlæggelse af luftbaser, depoter og olieleddninger. Altsammen foranstaltninger, der skulle gøre en hurtig overførelse af NATO-styrker lettere, hvis russerne kommer. Men infrastrukturprogrammet bliver mindst dobbelt så dyrt, og Engell er indstillet på, at manglende midler skal hentes ved besparelser på alle poster på forsvarsbudgettet.

— Men det er en dårlig idé, siger Knud Damgaard. For så kommer hæren og flyvevåbnet til at lide, og

det er især disse to værn, vi vil være afhængige af i en konfliktssituation, når russerne begynder at overføre store styrker til vore kyster. Flyvevåbnet med deres raketter og fly og hæren med deres luftforsvar skal sege at gøre en sådan troppeoverførelse meget kostbar.

— Hent i stedet pengene på kontoen for U-både!

Russerne kommer i fly

Damgaard henviser her til det netop indgåede forsvarsforlig, hvor det er aftalt, at en ekspertgruppe skal finde ud af, om der er nogen fornuft i, at Danmark bruger to mia. kr. til bygning af splinternye U-både, samtidig med at vi bruger ca. 400 mill. kr. til at leje tre udrangerede U-både af vestlyskeerne.

Ifølge den herskende op-

fattelse i søværnet vil russerne overføre deres styrker via deres mange skibe, og her skal danske U-både i samarbejde med de vestlyske gøre det ganske vanskeligt for russerne.

— Men russerne kommer ikke med skib, men med fly, siger Knud Damgaard.

Han henviser til oplysninger fra NATO-kilder. Ifølge disse har russerne med held afprøvet en ny og revolutionerende flytype. Vestlige kilder har længe været klar over, at denne type fly kunne konstrueres, men har undladt at udvikle det, fordi det ikke var penge i det.

Under radar-højde

Princippet i det nye fly er, at det flyver 20 meter over hav eller land, idet en propel i snuden blæser luft ind under flykroppen, hvorefter det er i stand til at flyve ved at lægge sig oven på en luftpudd.

På denne måde kan det skyde en fart af 600 kilometer i timen, til forskel fra skibenes ca. 40 kilometer, og flyet kan laste 400 malm med fuld udrustning eller et

par af de tunge panserkøretøjer. Desuden har flyet den fordel at være meget svært at opdage på radar, fordi det flyver så lavt. Faktisk kan man ikke se det, før den

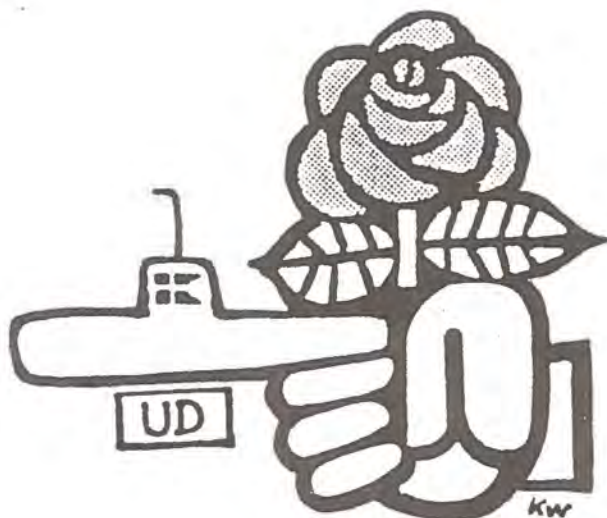
er mindre end 30-35 kilometer væk.

Wig-flyet, som NATO kalder det, mens russerne kalder det Ekranoplan, skal nu

sættes i serieproduktion, og dermed vil hele NATO blive tvunget til at ændre strategi. Målgivet skal NATO også selv have nogle stykker!

Jyllands-Posten 17/9 1984:

U-både i dansk forsvar

MIDTPUNKT

Af H. C. Bjerg

Hvor længe vil Socialdemokratiet som ansvarligt politisk parti tåle Knud Damgaards tåbelige og forvirrede argumentation mod u-både i det danske forsvar, spørger overarkivar i Rigsarkivet, cand. mag. H. C. Bjerg i Midtpunkt. Man kan være

imod u-både af politiske og religiøse grunde, men ønsker man, at landets forsvar som medlem af NATO skal være troværdigt, må man acceptere u-bådernes store fordele i dansk forsvar.

At bo i Danmark føles ofte som at være Alice i Eventyrland. Sandheden bliver vendt på hovedet, og tingene sat i et fordrejet perspektiv. Et eksempel herpå er den debat, der her i landet er blevet ført omkring u-bådene og deres rolle i det danske forsvar.

Kigger man over muren, der omgiver Eventyrland, kan man

konstatere, at Norge er i gang med at anskaffe nye u-både til sit forsvar, ligesom Sverige inden for de kommende år modtager fire nye u-både efter en meget omfattende forskning omkring u-bådes opgaver i Østersøen og deres optimale udformning. Vesttyskland er overbevist om nødvendigheden af u-både i dets sømilitære forsvar. Såvel i USA som i Sovjetunionen – som alle andre steder i verden – anser man u-båden for ikke alene at være et nødvendigt og effektivt forsvarsmiddel, men man mener også, at u-båden er det krigsskib, der har mest fremtid i sig.

I de sidste 15 år har den ansete engelske flådehåndbog *Ja-*

ne's Fighting Ships oven i købet anset u-båden for at være vigtigere end hangarskibe og krydsere, idet den nu er den krigsskibstype, der beskrives først under det enkelte land.

Senest har Falklands-krigen vist u-bådens kolossale betydning. Her holdt alene muligheden af u-bådens tilstedeværelse henholdsvis den argentinske flåde i havn og den engelske uden for visse kampzoner.

På trods af disse ubestridelige kendsgerninger har vi i de senere år oplevet, at socialdemokratiske forsvarspolitikere har søgt at bilde befolkningen ind, at u-både var forældet, og at Danmark derfor ikke skulle anskaffe flere. Det er i denne forbindelse blevet hævdet, at dens opgaver kunne løses af fly og lastbiler forsynet med missiler anbragt på Sjællands kyst. Disse synspunkter er især blevet hævdet af den socialdemokratiske forsvarspolitiske ordfører Knud Damgaard, og han har fået støtte af et par enkelte officerer, der meget isoleret har redet nogle specielle kæpheste.

At disse synspunkter på en seriøs måde har kunnet få indflydelse på debatten om forsvarets forhold i de kommende år, må vistnok tilskrives, at vi lever i Eventyrland, for ingen af dem tåler at blive konfronteret med virkeligheden.

Det er i år 75 år siden, at Danmark fik sin første u-båd, og siden har denne krigsskibstype været et integreret element i det danske forsvar. Det er værd at bemærke, at u-båden ved sin fremkomst blev anset for at være et rent defensivt våbensystem, der blev anskaffet af små lande, som for små penge kunne få et effektivt våben. I teorien kunne man med en enkelt torpedo fra en u-båd, der havde fem mands besætning, sænke et slagskib med en besætning på 1000 mand. Der var tale om en David-kontra-Goliath-

opgave. Denne opgave blev overskygget af den anvendelse, som tyskerne gjorde af u-bådene under 1. verdenskrig, nemlig til skibsfartskrig. Her viste u-båden sig som et frygteligt våben, der var på nippet til at tvinge den store sømagt Storbritannien i knæ.

På trods af dette forhold hørte u-båden ikke til de krigsskibstyper, som de danske af- og nedrustningspolitikere var ivrige efter at få afskaffet i mellemkrigsårene. Man var mere ude efter de såkaldte store skibe. De små billige u-både passede derimod fint ind i de reducerede danske forsvarsbudgetter i mellemkrigsårene. 1927-28 rådede den danske flåde således over ikke mindre end 18 u-både.

Den 29. august 1943 blev de danske u-både ødelagt af egne besætninger, og efter 2. verdenskrig skulle man i Danmark derfor starte forfra med et u-bådsvåben.

★

U-bådsvåbnet havde i løbet af 2. verdenskrig gennemgået en kraftig udvikling, især inden for den tyske flåde. De tyske u-bådes succes understregede u-båden som et våben mod skibsfarten og de fjendtlige forsyningslinier, hvorimod David-kontra-Goliath-opgaven i almindelighed ikke blev forbundet med u-båden.

Af afgørende betydning, især for det danske u-bådsvåben, blev, at man i løbet af krigen havde forladt det hidtidige torpedokaliber på 45 cm og i stedet var gået op til 53,3 cm, ja, japanerne var endda helt oppe på 60 cm torpedoer. Såvel sprængkraften som rækkevidden var også blevet større. Dette bevirkede, at u-bådstyper, der som de danske var beregnet til at operere i kystfarvande, med uændret antal torpedoer om bord for fremtiden måtte bygges større. I forvejen vil antallet af torpedoer om bord i en kyst-u-båd aldrig

være stort. Således havde de u-både, der blev bygget i Danmark umiddelbart inden 2. verdenskrig, fem torpedoudskydningsrør. Ud over dem, der var anbragt i rørene, havde u-båden kun ganske få ekstra torpedoer med. Da en 53,3 cm torpedo er omkring otte m lang, vil der helt naturligt være en nedre grænse for størrelsen af en effektiv u-båd med en vis kampkraft, hvis hovedarmeringen består af torpedoer.

Inden 2. verdenskrig havde de danske u-både udelukkende været beregnet til at operere i indre danske farvande. Vi havde ingen alliancer og var henviset til at blive liggende og vente, indtil vi evt. blev angrebet og så lade u-bådene deltage i forsvaret mod en evt. invasion. Fjenden var ikke klart defineret.

Efter 2. verdenskrig kom de ændrede tekniske forhold for u-både til at passe fint med den ændrede danske strategi.

I efterkrigstidens Danmark var der ingen, der diskuterede u-bådenes berettigelse, de var et selvfølgeligt element i det danske forsvar. For at bibeholde u-både med tilsvarende kampkraft, som den de danske u-både relativt havde haft før 2. verdenskrig, var det nødvendigt under de nye forhold at gå næsten 100 % op i størrelse. Dette forhold bevirkede så til gengæld, at u-bådene ikke effektivt kunne udnytte de indre danske farvande, idet den optimale dykkedybde nu lå på ca. 40 m. U-bådene ville derfor være henviset til at operere i Skagerrak eller øst for Bornholm. Men forvaret af Danmark bør nødvendigvis ikke kun foregå eller begynde i de indre danske farvande - tværtimod er det en misforståelse at tro det. Jo før man begynder at påføre en angribende fjende tab og angribe hans forsyningslinier over havet desto bedre. U-båden er som skabt til det fremskudte for-

svar til søs i Østersøen, et område, hvor vi hverken kan forvente at have herredømmet i luften eller på havet. De danske u-både vil som en David kunne gøre det af med en Goliath i Østersøen.

I forbindelse med Forsvarskommissionen af 1969 fremkom socialdemokratiske politikere overraskende med den udtalelse, at »endvidere overvejes det at afskaffe u-både i søværnet«. Begrundelsen for synspunktet var tilsyneladende, at man fremover mente, at der strategisk udelukkende burde lægges vægt på forsvaret af de indre danske farvande. Forbindes en afskaffelse af u-bådsvåbnet med denne strategiske opfattelse, vil der være logik i synspunktet, idet de u-både, der bygges i dag, nødvendigvis må være oppe i en størrelse, der gør dem mindre egnede til at operere i de indre danske farvande.

Det interessante er imidlertid, at denne logiske – og nødvendige – begrundelse for ønsket om u-bådenes afskaffelse siden er gledet ud af den socialdemokratiske argumentation. Således som Knud Damgaard har anvendt argumentationen mod u-både, er denne ganske meningsløs og uden sælgende indhold. Det er karakteristisk, at Knud Damgaard forøges søger at finde nye begrundelser for, hvorfor man bør afskaffe u-bådene – som de eneste i verden.

Ingén af Knud Damgaards begrundelser har dog kunnet tåle at komme uden for Eventyrland. Det ene øjeblik får vi at vide, at argumentet skulle være, at flyet kan indhente flere efterretningsoplysninger. Da det bliver påvist, at u-både-

ne jo har mange andre opgaver end rekognoscering, får vi så at vide af Knud Damgaard, at der nu er fremkommet laserstråler, med hvilke man kan finde en hvilken som helst u-båd i Østersøen. Denne påstand viser sig heller ikke at kunne tåle klimaet uden for Eventyrland. Derefter læser Knud Damgaard en tilfældig artikel i The Sunday Times, hvori man påstår, at Sovjetunionen nu har nogle særlige fly, som de vil anvende til at landsætte tropper med. Knud Damgaard er derefter klar med sin konklusion: de nye fly bevirker, at Sovjet ikke længere vil gøre brug af en invasionsslåde i en evt. krig, hvorfor der heller ikke længere er behov for u-både.

Knud Damgaards seneste påhit er, at forølgelsen i det danske bidrag til NATOs infrastrukturprogram nødvendigvis må medføre, at man undlader at leje nye u-både og i stedet bruger pengene til den øgede udgift. Dette argument må vist henføres til situationen: »Det var din øl, jeg tabte, Hansen!»

Hvad mon bliver det næste usaglige argument for at komme u-bådene til livs? – Knud Damgaard træder nu ikke længere i u-bådsdebatten rundt som en elefant i en glasbutik. Hans situation må mere karakteriseres ved fluen, der befinder sig i en flaske med prop på. Hvor længe vil Socialdemokratiet som et ansvarligt politisk parti lægge navn til denne tåbelige og forvirrede form for argumentation?

Knud Damgaards don quixoteske felttog mod de danske u-både er forstemmende og farlig, fordi han træder ud af rollen som ansvarlig politiker og gør sig klog på tekniske for-

hold, som han ikke har forstand på. Man kan være imod u-både af politiske eller religiøse grunde, men ønsker man, at landets forsvar som medlem af NATO skal være troværdigt, må man nødvendigvis acceptere den store fordel ved u-bådene set i relation til netop det danske forsvar.

★

U-bådene hænger klart sammen med den nuværende strategi. Ønsker man en anden strategi, så må den diskussion først føres til afslutning uafhængigt af spørgsmålet om u-både eller ej. Hvis man ønsker det næstbedste forsvar og dermed manglende troværdighed, så vil det være i orden udelukkende at forsvare sig i de indre danske farvande, med hvad det indebærer for u-både, fly og andre våbensystemer.

I sin tid afgjorde man i den engelske flåde spørgsmålet, om man skulle gå over til skruedampskibe i stedet for at fortsætte med hjul-dampskibe, ved at arrangere en trækprøve mellem to lige store og lige kraftige skibe hver repræsenterende sin type. Skrueskipet trak af med hjul-skipet, og man var fri for al yderligere gold diskussion.

– Lad politikerne overvære en realistisk øvelse i Østersøen, hvor de danske krigsskibe, der er udstyret til anti-u-bådsbekæmpelse, sættes til at finde de to danske u-både inden for et begrænset farvandsafsnit og inden for en fastsat tid.

Sagen om u-både eller ej må derefter kunne afgøres – således at vi kan få standset debatten om u-både – og komme ud af Eventyrland!

Derfor danske u-bå- de

AF HANS ENGELL
forsvarsminister

Det danske u-bådsvåben markerer i dag sit 75-års jubilæum med en parade på Holmen. U-bådenes rolle i det danske forsvar har gennem de seneste år været et centralt emne i den forsvarspolitiske debat. Forsvarsminister Hans Engell begrundet, hvorfor dansk forsvar vil blive alvorligt svækket, hvis u-bådsvåbnet ikke fastholdes.

I DE politiske forhandlinger forud for forsvarsforliget i sommer, var et af de store stridsspørgsmål opretholdelsen af et dansk u-bådsvåben. Som bekendt endte partierne med en aftale, hvorefter der påregnes lejet 3 u-både. Endvidere aftales, at behovet for et dansk u-bådsvåben igen skulle analyseres nærmere.

Regeringspartierne har ikke været begejstrede for en lejeaftale. Vi ønskede - og stillede forslag om - et egentligt erstatningsbyggeri, men forhandlingerne viste, at eneste mulighed for at komme igennem var en lejeaftale. Der er ingen grund til at skule, at vi som Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordførere, Knud Danneberg, har holdt en meget høj profil i u-båds-spørgsmålet og - uden at blive imødegået fra sit parti - fremført mange påstande og synspunkter, der ofte har haft det tilfælle, at grundlaget var mere end spinkelt. Da u-bådsprojektet har givet anledning til mange formodninger og synspunkter, kan der være grund til at sætte argumenterne rigtig på plads. Det vil jeg gerne bidrage til.

Takket være ikke mindst den politiske debat er det danske u-bådsvåbens naturlige placering i dansk forsvars struktur bedre undersøgt og mere dokumenteret end ret mange andre våbensystemer

Og her taler vi om resultater af analyser, vurderinger m.v., som gennem de seneste år har været udført af kompetente organer eller personer, som ikke kan beskyldes for at forfølge indenrigspolitiske eller værnspolitiske særinteresser.

Formålet med dansk forsvar er - som et led i alliancesamarbejdet - at forhindre krig. Dette formål opfylder forsvaret ved at virke så overbevisende på en eventuel modstander, at denne finder prisen på at angribe Danmark for høj. Dansk forsvars sammensætning er derfor afhængig af de muligheder, en eventuel angriber i givet fald vil benytte sig af. En nærliggende mulighed for Warszawa-pagten, hvis den måtte vælge at indlede en væbnet aggression mod Danmark, ville være anvendelse af luftlandssætninger og sølandssætninger samt en landværts invasion gennem Slesvig-Holsten. Jeg vil her koncentrere mig om de søværts aspekter.

WARSAWAPAGTEN råder over en stor og moderne styrke landgangsfartøjer af forskellig art, som gør den i stand til samtidig at fremføre ca. 5000 mand marineinfanteri inklusive kampvogne, artilleri m.m. En sådan styrke har imidlertid kun værdi, hvis den følgelig op af en langt større styrke af regulære hærenheder. Til overførsel af disse befinder der sig i Østersøen, foruden ovennævnte landgangsfartøjer, moderne Warszawa-pagt-handelsskibe, bl.a. Roll-on/Roll-off, med en løftekapacitet på flere divisioner. Warszawa-pagten har således en reel mulighed for at fremføre en egentlig angrebsstyrke, de fornødne opfølgestyrker og ikke mindst de enorme mængder forsyninger, som en angrebsoperation vil kræve. Der sker naturligvis en udvikling inden for det materiel, som anvendes til de indledende landssætninger, men det ændrer ikke ved det forhold, at Warszawa-pagten fortsat som en nødvendig forudsætning må basere en besættelse af de danske øer på konventionel skibstransport.

For at virke tilstrækkeligt overbevisende, må dansk forsvar derfor være i stand til bl.a. at kunne yde en indsats mod sådanne søtransporter.

Det kan vi i givet fald i dag, hvor forsvaret har flere strenge at spille på, f.eks. u-både, skibe, fly, missiler og miner m.m. samt det landbase-rede forsvar. Det véd en evt. modstander naturligvis også, og derfor er det næppe sandsynligt, at han vil foretage større landgangsoperationer mod de danske øer, før han har sikret sig, at han ikke generes uacceptabelt af vore eller allierede fly, miner, skibe m.m. Noget af det sværeste og mest tidskrævende for ham vil i givet fald være uskadeliggørelsen af de danske og vesttyske u-både i Østersøen. Dét i sig selv hæber vi naturligvis afholder en modstander fra en aggression, men skulle han tage chancen alligevel, så vil u-bådsvåbnet yde et meget væsentligt bidrag til, at han ikke får succes. Og det er netop kernen i vor forsvarspolitik. En evt. aggression skal ved rimelig brug af sund fornuft komme til det resultat, at prisen for en aggression er for høj.

U-BÅDE kan sejle usete ud til deres operationsområder meget tidligt i en evt. krise, hvorved vort beredskab forøges, uden det får karakter af en optrædning. De kan også sejle ud åbenlyst, hvis vi måtte ønske at give omverdenen et klart signal. Man kan lidt forenklet sige, at u-bådene i en sådan situation virker som et meget effektivt, kontrollerbart, tænkelige og mobilt minifelt. I denne forbindelse bør man erindre sig, at u-både kan forblive på patrulje i ugevis.

U-bådene kan i fred, krise og krig tilvejebringe værdifulde oplysninger om en evt. fjende - oplysninger som vi ikke eller vanskeligt kan skaffe på anden vis. Kun u-både kan dog skaffe de oplysninger, vi har brug for, uden at blive opdaget.

U-bådene er i stand til at operere effektivt i et område, som er domineret af fjendtlige skibe og fly, idet de er overmåde vanskelige at lokalisere i Østersøen, både nu og i en overskuelig fremtid. De opererer i en slags tredje dimension, og på den måde kompliceres situationen ganske betydeligt for en angriber. Evnen til at være skjult og udnyttelsen af den tredje dimension skaber samtidig en stærkt påkrævet dybde i forsvaret af Danmark. Det er desuden af stor betydning, at u-

bådens primære våben – torpedoen – er særdeles effektiv. En torpedo kan sænke en fjendtlig betaling med kampvogne og andet udstyr, før den sættes i land.

Der er således vægtige grunde til, at regeringen i sit udspil til det i sommer indgåede forsvarsforlig ønskede nybygning af tre danske u-både. Medvirken til dette ønske var også, at Forsvarets Forskningsråd, som er et kompetent og bredt sammensat organ af civile og militære eksperter, forud havde vurderet mulige alternativer til u-bådene. Rådet har fundet, at ingen alternativer med samme effekt kan afløse u-bådene, medmindre der betales en væsentlig højere pris. Endelig skal jeg for fuldstændighedens skyld nævne, at vore allierede – ikke mindst Vesttyskland – lægger overordentlig stor vægt på, at Danmark opretholder sit u-bådsvåben.

ARGUMENTATIONEN imod u-både har hovedsageligt fulgt tre påstande. Der ene går på, at u-bådenes opgaver kan løses billigere på anden vis.

Den anden bygger på den tro, at u-både er eller vil blive for sårbare, hvorfor det ikke kan betale sig at investere i nye u-både. Endelig har jeg for nylig mødt en tredje påstand, hvor det er en mulig udvikling af en sovjetisk »landgangsflyvemaskine«, der såkaldte WIG-fly, som skulle gøre u-bådene overflødige.

Til den første påstand vil jeg først og fremmest henvise til Forskningsrådets grundige undersøgelse, der klart taler for at bevare u-bådsvåbnet. Hertil kan føjes en anden betragtning. Det er ikke klogt at lægge alle sine æg i samme kurv. Hvis vi sætter ensidigt på meget få typer af våbensystemer, bliver vi lettere at imødegå. Vort forsvar bliver for tyndt.

Den anden påstand, der siger, at den ny teknologi gør u-bådene for sårbare, holder ikke for en nærmere prøvelse. Der har i løbet af de sidste 10-15 år været en stærk udvikling på undervandsteknologiens område, civilt som militært. Den efterhånden globale udnyttelse af havområderne har været en drivkraft til en generel udvikling af stadig mere avanceret materiel – ikke mindst til undervandsbrug. Der har således siden 2. Verdenskrig været et kapløb mellem udviklingen af u-både og udviklingen af midler mod disse. I dette kapløb kan det konstateres, at udviklingen af u-både har en klar føring. Til trods for store fremskridt inden for områderne oplagelse, lokalisering og kontrol med u-både, har anti-u-bådsteknologien ikke fået noget, der ligner et gennembrud, hvormed u-bådene bliver mere og mere avancerede – også de konventio-

nelle u-både. Specielt stormagternes interesse for den teknologiske udvikling af u-bådsvåbnet kan således få afgørende betydning for, at dette forsprog bevares i lang tid fremover.

Deri tredje påstand, at russiske WIG-fly vil overflodiggøre u-bådene, kan også afvises. For det første ved vi ikke, om de overhovedet bliver operative. For det andet vil en besættelse af Danmark baseret på WIG-fly kræve et så stort antal fly, at det er ganske urealistisk. Olie, forsyninger, tungt materiel o.s.v., som er nødvendigt for en besættelse af Danmark, må nødvendigvis føres frem over land eller på konventionelle skibe.

FOR AT vende tilbage til påstanden om u-bådes fremtidige sårbarhed har Laser-stråler været fremført som yderst velegnede til at spore u-både. Den svenske marine afholder ganske vist forsøg med Laser-detektion af u-både, med det er til brug i den lavvandede svenske skærgård, hvor traditionelle akustiske sensorer har deres begrænsning. Laser har imidlertid også sine meget væsentlige begrænsninger, bl.a. er der en øvre grænse for hvor dybt en Laserstråle kan trænge ned i vandet. Derudover er der en stærk begrænsning på det areal, som kan afsøges pr. time – en begrænsning som gør, at systemet vil være underlegent i forhold til kendte akustiske systemer.

Man har også omtalt et system, der er udviklet i England, kaldet »Hydrosearch«. Det skulle betyde, at u-både meget let kunne opspores. »Hydrosearch« er en konventionel lydskudt sonar, som er beregnet på at lokalisere vrage, store sten m.v. på havbunden, med henblik på en mere detaljeret søopmåling. Men som praktisk u-bådslokaliseringsskema i Østersøen er systemet uanvendeligt.

Desuden er det påstået, at man også har udviklet nogle systemer, så man nu kan opspore u-både fra satellitter. Det er korrekt, at amerikanerne anvender to satellitbaserede systemer, som er beregnet på a) sporing af store sovjetiske atom-u-både i Atlanten.

Det ene princip bygger på registrering af den plet af varmt vand, en atom-u-båd efterlader på havoverfladen fra sit reaktorkølevand. Systemet er aldeles uanvendeligt i Østersøen, dels fordi Østersøen i forvejen er særdeles ustabil i temperaturmæssig henseende, dels fordi det ikke i praksis er muligt at måle varmen fra konventionelle u-både.

Det andet princip bygger på registrering af den pukkell, der dannes på havoverfladen, når en stor u-båd sejler hurtigt under vandet. Danske

og andre Østersø-u-både er imidlertid særdeles små i denne forbindelse, så de sejler kun hurtigt i undvigesituationer. Systemet er derfor ikke anvendeligt i Østersøen.

Når jeg forholdsvis detaljeret har gjort rede for disse tekniske forhold, så er det for at belyse karakteren af den anvendte argumentation mod u-bådene. Jeg er tilhænger af, at politikere skaffer sig den fornødne baggrundviden, men når tekniske oplysninger anvendes forkert og/eller vildledende med det sigte at fremme et bestemt synspunkt, så melder jeg fra.

ET ASPEKT af u-bådsagen har ikke været synderligt fremme i debatten. Det er de beskæftigelsesmæssige konsekvenser. Vi har i dag ikke længere den fornødne ekspertise til at bygge u-både i Danmark, men der er ingen tvivl om, at danske skibsværfter kan medvirke til bygning af danske u-både. Dette kan ske på flere måder, f.eks. ved licensbyggeri, hvor større eller mindre dele produceres på danske værfter.

I forbindelse med de iværksatte markedsundersøgelser har man fra en række danske virksomheder modtaget tilkendegivelser om, at man ville kunne påtage sig underleverancer til undervandsbåde. I forbindelse med bygning af u-både til søværnet vil der, såfremt disse bygges på et udenlandsk værft, blive tale om kompensationsleverancer, hvilket vil ske ved køb i Danmark for 100 % eller mere af prisen for den totale u-bådsleverance. Et u-bådsbyggeprojekt vil således under alle omstændigheder give arbejde til den danske værftsindustri. Fra et forsvarsmæssigt synspunkt vil det være en fordel, om danske virksomheder gennem underleverancer erhverver kendskab til u-bådsteknologi, således at vedligeholdelsen af u-bådene kan ske i Danmark.

U-bådsvåbnet er et forholdsvis ungt våben, der gennem tiden har bevist sin styrke. Intet tyder på, at forholdene har ændret sig. I alle de mere betydende flådemagters planer indgår u-både, hvilket afspejles i de store byggeprogrammer, som har pågået i de sidste 10-15 år. Norges, Sveriges og Vesttysklands satning på u-både er også et udtryk for fremtidige forventninger til u-bådenes effektivitet i vore nærområder.

Såfremt u-bådsvåbnet, der i Danmark i dag (3.10.) kan fejre 75-års jubilæum, afskaffes, vil det betyde en alvorlig svækkelse af vort fremtidige forsvar i Østersøen samt generelt en svækkelse af vore maritimt handlemuligheder. Regeringen betragter fortsat u-bådsvåbnet som et centralt element i vort forsvar, og jeg er overbevist om, at

der næppe vil kunne føjes mange nye oplysninger eller vurderinger til de grundige analyser, der fra

ansvarligt hold allerede er foretaget omkring u-båds våbnet, og som meget klart har peget på betydning

gen af at videreføre og fastholde denne del af dansk forsvar

Berlingske Tidende 8/10 1984:

Ministeren og de danske u-både

af
Knud Damgaard,
MF (Socialdemokratiet)

SØVÆRNETS U-BÅDE fejrer 75-års jubilæum. Det vil sige, at man har passeret pensionssalderen. Derfor kan det virke påfaldende, at ministeren så ensidigt forsvarer nybyggeri af undervandsbåde uden at gøre et ærligt forsøg på at sætte u-båden som våbenplatform ind i det billede af angrebmuligheder, som vi i en given situation kan stilles overfor.

Forsvarsministeren tillader sig at nævne, at Forskningsrådet skulle være kommet til det resultat, at man bør investere i nye u-både. Ministeren glemmer, at det samme Forskningsråd i rapporten om alternative muligheder beklager sig over, at man kun skulle forske i alternative muligheder frem til kontraheringstidspunktet 1. januar 1982.

I rapporten siges udtrykkeligt:

»Forsvarsministeriets forudsætning om, at der ikke må ske væsentlige reduktioner i forsvarets (søværnets) evne til at løse de i dag pålagte opgaver« og om, at nærværende vurdering skal ses i relation til den endelige beslutning om

kontrahering af nye undervandsbåde« sætter en række betingelser for de mulige alternativer, der kan komme i betragtning.

SET I LYSET af, at omkostningerne ved nybyggeri af u-både forudsætter effektive anvendelsesmuligheder over en periode på 25 år, er den begrænsning rådet forskningsmæssigt fik, med hensyn til tidshorisont af afgørende værdi for de politiske beslutningstagere. Hertil skal føjes, at det er et klart socialdemokratisk mål for opbygningen af den fremtidige forsvarsstruktur, at den skal være defensiv, så langt det er praktisk muligt. Derfor er vi imod det fremskudte forsvar. En lang række forhold i baglandet skal sikres, før vi kan tillade os den flotthed, at bruge et fremskudt u-bådsforsvar, som jeg senere skal begrunde den meget ringe værdi af.

Samtidig forekommer det mig besynderligt, at officerer fra de to andre værn, som udmærket forstår en ny tids problemer, forholder sig tavse. Det er der ikke grund til i en situation, hvor søværnet næsten i desperation og uden fornuftige argumenter kaster sig ud i en kamp for at få

nybygget u-både. Hvad er nemlig den faktiske situation, når det gælder angrebmuligheder og vore egne forsvarsbetingelser over for disse angrebmuligheder? Lad os se på truslen mod den sjællandske øgruppe. Den vil bestå i luftlandsætninger, dels fra fly og dels fra helikoptere, samt landgangsoperationer, udført af flådeenheder.

Luftlandsætninger med fly eller invasionsforsøg på kysterne vil være usandsynlige i større omfang, så længe en modstander ikke besidder luftoverlegenhed i meget høj grad eller søherredømmet i øvrigt. Forskellen er dog her, at man godt kan gennemføre en luftlandsætning med fly uden at besidde søherredømme og luft-overlegenhed på samme tid. Det gør derfor invasionen fra havet mindst sandsynlig.

Helikopter-luftlandsætninger kan finde sted uden at modstanderen besidder luftoverlegenhed. Søherredømmet er ganske uden betydning i den forbindelse.

UD FRA OVENNÆVNTE teorier kan det fastslås, at sandsynligheden for helikopterlandsætninger er størst. Herefter kommer luftland-

sætninger med fly og til slut – på et meget sent tidspunkt under kamphandlingerne, sandsynligheden for en invasion i større målestok fra havet.

Det vil være den grundlæggende tankegang bag struktureringen af et ø-forsvar. Bekæmpelsen af helikoptere vil følgelig have 1. prioritet. Bekæmpelse af luftlandsætninger og landsætninger på kysten vil blive prioriteret nogenlunde sidestillet. Det vil derfor være nødvendigt med et veludbygget luftvarslings-system og et lige så velbygget luftværn.

Når det gælder undervandsbådens anvendelse, og ser vi bort fra de klare muligheder for at opspore u-både, bl.a. baseret på data-teknologiens udvikling, så står vi tilbage med det faktum, at u-båden slet ikke lever op til de krav,

som man bør stille en omkostningseffektiv investering.

Dels er u-båden langsom, dels har den en begrænset overvågningsrækkevidde, dels medfører den alt for få våben i forhold til sin pris – og endelig er den ensidig i anvendelse, d.v.s. at den kun kan bruges til det snævre formål at sænke skibe. Det værste er dog nok, at u-bådenes begrænsede kapacitet ikke engang vil kunne udnyttes i de indledende og afgørende kamphandlinger.

Det bekræftes både af søværnet og Forsvarskommandoen, idet de pågældende myndigheder helt korrekt fastslår, at en invasion fra havet først vil kunne finde sted, når en modstander har erobret »luft- og søherredømmet«, d.v.s. i fuld målestok behersker vort luftrum og havområde. På det tidspunkt

er der ikke så meget at slås om. Desværre er det det tidspunkt, hvor der kan siges at være nogen nytte af u-både.

DET SYNES HELT indlysende, at før man begynder at tale om investeringer i u-både, bør man sikre, at baglandet, d.v.s. vort landområde og luft- rum har tilstrækkelig styrke til at modstå de indledende kamphandlinger. Sikrer vi vort eget territorium først og fremmest, så er der ikke meget idé i at anskaffe u-både idet en modstander så vil kunne erobre luft- og søherredømmet.

Disse grundlæggende tanker var Socialdemokratiets under forhandlingerne om en forsvarsaftale. Af de grunde ministeren anfører i sin argumentation fik udformningen og styrkelsen af luftforsvar og hærstyrker ikke helt den prioritering, vi gerne havde set.

Berlingske Tidende 12/10 1984:

Spørg dog eksperterne, Knud Damgaard

Af
P. J. A. Pejtersen,
premierlojtnant i flyvevåbnet

HR. KNUD Damgaard (Socialdemokratiet) anfører i en kronik 8-10-84, at hans argumenter mod anskaffelsen af nye u-både til søværnet er rigtig, og at det bl.a. understøttes ved, at de to andre værnsofficerer forholder sig tavse i debatten.

Som officer i flyvevåbnet inden for raketluftforsvar kan jeg altid blive affærdiget med,

at jeg intet kender til u-båds-krigsførelse, hvilket nok er rigtigt. Men jeg ved til gengæld hvilke principper, jeg helst vil kæmpe efter i en evt. given situation.

Tager man fly, der skal angribe et mål, vil de oftest angribe i formationer for at give den største effekt. For luftforsvar er dette indledningsvis en halvdårlig situation, for vi kan ikke umiddelbart på ét enkelt video-blip fra en radar se, om der er ét eller 12 fly på vej mod os i en afstand af f.eks. 100 km. Til gengæld ved jeg, at efterhånden som de

kommer tættere på og senest omkring ca. 20 km, er de nødt til at splitte formationen op og flyve taktisk, fordi de VED, at vi er der, og at vi er parate til at engagere hvert enkelt fly. Det helt ideelle for luftforsvaret er, hvis vi har nogle luftforsvarsfly liggende langt ude til at tage kampen op mod de angribende formationer på et tidligt tidspunkt. Herved splittes formationerne, og luftforsvaret ved på et tidligt tidspunkt, inden de når dansk område, hvad der egentlig kommer.

På samme måde bør man i Danmark fortsat udnytte den fordel, der er ved et søværn med u-både og fregatter.

SELV OM fly er hurtige og effektive, bliver de hurtigere begrænset af vejret end fregatterne, som kan holde søen i lang tid f.eks. omkring Bornholm. Herved viser vi flaget og

viljen til at tage en evt. kamp op. Fregatten kan ved angreb tage kampen op selvstændigt, selv om den er et sårbart overflademål, og den kan give løbende informationer hjem, så vi på et tidligt tidspunkt ved, hvad der kommer, fremfor først at opdage evt. landgangsfartøjer i Køge og Fakse bugt. Her er det for sent. Så kan hr. Knud Damgaard styrke vores bagland og landområder så meget, han vil. Det er stadig for sent, og kampen skal pludselig foregå i rent dansk område, hvor vi egentlig kunne være startet i Østersøen.

U-bådene er lige så nødvendige som fregatterne. Det er korrekt, at de kun kan bruges til at sænke skibe med og

derved har ensidige anvendelsesmuligheder. Men det er også nok. Bare det, at man VED, at u-bådene er der, er nok til, at en landgangsflåde pludselig blinder en stor del andre overfladekrigsskibe til beskyttelse af flåden mod u-bådene. Disse beskyttelsesenheder kan således ikke anvendes andre steder, og de gør den samlede flåde større og nemmere at opdage. Og det at fange u-både i Østersøen med de specielle eksisterende vandlag er ikke noget, man bare gør. Umiddelbart vil jeg foreslå hr. Knud Damgaard at spørge eksperterne (u-bådsmandskabet) på dette område.

Om det er nødvendigt at frygte en sølandsætning, ved jeg ikke. Men jeg ved, at en

luftlandsætning er begrænset i størrelse og materiel, og den SKAL følges op og støttes af tungt materiel m.v. fra en sølandsætning for at være effektiv.

Det er ikke forsvaret og generalerne, der bestemmer, hvor stort forsvaret skal være og hvilke opgaver, der skal løses. Det er derimod suverænt fornuftige folkevalgte politikere, der, hvis de ikke har egen baggrundsviden, sætter sig grundigt ind i tingene før de udtaler sig, og de taler med specialisterne for at få en viden. Det har altid været en fornuftig fremgangsmåde, og den er forhåbentlig ikke ved at smutte for vore politikere nu. For så ser det sort ud for bl.a. Danmarks forsvær.

Berlingske Tidende 13/10 1984:

Damgaard til søs eller ude at svømme

Af
H. H. Mathiesen,
direktør

SOCIALDEMOKRATIETS forsvarspolitiske ordfører Hr. Knud Damgaard, kan ikke lide Flaaden, der i 1869 blev om døbt til Søværnet. Han har været ude at svømme i Berlingske Tidende for 8.10.84 i et indlæg om u-bådene. Han har fundet ud af, at disse fartøjer

nu har passeret pensionsalderen, og han citerer den fortroligt-stempledde rapport fra Forsvarets Forskningsråd, som han tilsyneladende kasserer ud fra sine fremtidsvisioner.

Hr. Damgaards hovedsynspunkter kan kort opsummeres således:

- Socialdemokratiets mål med forsvarsstrukturen er, at den skal være defensiv, så langt det er praktisk muligt. Derfor er vi imod det frem-skudte forsvar. Baglandet

skal være i orden

- Søværnet har næsten i desperation og uden fornuftige argumenter kastet sig ud i en kamp for at få nybygget u-både. De lever ikke op til de krav man må stille til en omkostningseffektiv investering, de er langsomme og med begrænset overvågningsevne, og de kan kun bruges til det snævre formål at sænke skibe. Søherredømmet er ganske uden betydning over for helikopter-luftlandsætninger, der kan finde sted uden at modstanderen besidder luftoverlegenhed.

Senere står imidlertid: «Slukker vi vort eget territorium først og fremmest, så er der ikke megen idé i at anskaffe u-både idet en modstander så vil kunne erobre luft- og søherredømmet.» Dette bør sammenholdes med en sætning noget tidligere i artiklen, hvorefter luftlandsætninger eller invasionsforsøg på kysterne vil være usandsynlige i større omfang, så længe en modstander ikke besidder luftoverlegenhed i meget høj grad eller søherredømmet i øvrigt.

HR. KNUD Damgaard har naturligvis ret i, at vi må have en Hær, hvis den potentielle angriber skulle komme i land ad sø- eller luftvejen. Vi må også have et flyvevåben til at understøtte de to ældre værn. Det er vel det han mener med baglandet. Hans tanker om et rent defensivt forsvar uden den fremskudt strategi synes imidlertid at indebære, at vi skal holde os i skindet indtil fjenden står i landet. Det er opskriften på en systematisk ødelæggelse af store dele af det begrænsede danske landområde. Der er meget vand omkring Danmark. Deter engang sagt, at 70% af kloden består af vand, som man kan sejle i. Resten er land, der egner sig til kajplads. Betragtningen er sømilitær men også tildels handelsmæssig. Den gælder i meget høj grad ø-rikt Danmark uden forglemmelse af halvøen Jylland, der har 70 km lande-

grænse. Vi har 7.000 km kystlinje. Til gengæld har vi hverken skove eller bjerge at gemme os i. Det er ikke noget tilfælde, at flåden er vort ældste værn.

Om hr. Damgaards anden hovedbetragtning (som jeg har stillet dem op) kan oplyses, at alle andre lande end Danmark omkring Østersøen og Nordøen har prioriteret u-både meget højt, både NATO-lande, neutrale og østlande, at en u-båd har andre opgaver end at sænke krigsskibe, hvad den også kan, ikke mindst overvågning, at den normalt er ganske langsom men i en kampsituation kan komme op på 20 knob, og at et passende antal u-både med elektronisk udstyr (ESM) kan dække en radius på 10-12 sømil hver med henblik på overvågning, men de kan jo også flytte sig, og de kan være neddykkede i ugevis. De er svære at opdage i

Østersøen med de mange vandlag, jfr. de svenske erfaringer.

Betragtningerne, som jeg har rubriceret til sidst om sø- og luftherredømme, kan jeg med min bedste vilje hverken få hoved eller hale på. De forekommer indbyrdes modsigende. Sammen med vore allierede må det vel være opgaven for Danmark at sikre et sådant modspil både til søs, i luften og på land, at den evt. angriber finder sit forehavende for risikabelt. Hertil bør Danmark yde sit eget bidrag, bl.a. ved at bygge nogle u-både, hvad vi kunne engang. Men det kan jo vær, at jeg har svigtende evner til at forstå den mig bekendt i princippet forsvarsvenlige ordfører for Socialdemokratiet.

Hvorfor mon øst-landene bygger så mange landgangs-fartøjer?

Berlingske Tidende 17/10 1984:

Damgaards strategi: Forsvaret må ikke skræmme fjenden!

Af
Hans Engell,
forsvarsminister

I BERLINGSKE (8.10.) kommenterer Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører Knud Damgaard min kronik

den 3.10., hvori jeg begrundede, hvorfor dansk forsvar vil blive alvorligt svækket, hvis ikke u-bådsvåbenet fastholdes. På grund af bortrejse kan jeg først nu kommentere Damgaards betragtninger.

Damgaard mener, at søværnets u-bådsvåben med sit netop overståede 75 års jubilæum, har passeret pensionsalderen.

Jeg er ked af, at han ikke fik lejlighed til selv at meddele dette til u-bådsfolkene fra Norge, Sverige, Vesttyskland, Holland, England og Danmark, som forleden markerede jubilæet. De deltagende »pensionister« repræsenterede en erfaring og en tro på egne muligheder, som var særdeles opmuntrende, og de forestæn-

de u-bådsbyggeprogrammer i bl. a. Norge, Sverige og Vesttyskland vidner om disse landes forståelse for u-bådsvåbnets betydning i fremtiden.

DAMGAARD beklager sig i artiklen bl. a. over, at forsvarrets forskningsråd kun har forsket i alternativer til u-både frem til 1982. Jeg tvivler på, at forskningsrådet har opfattet sin opgave så firkantet. Forskningsrådet har, efter at Damgaard for alvor startede sine postulat om u-bådenes sårbarhed m. m., udsendt en erklæring i marts i år om, »at der inden for de kommende 10-15 år ikke kan forudses nogen væsentlig forbedring af mulighederne for at detektere u-både i Østersøen. Der ændres derfor heller ikke ved rådets tidligere konklusion og anbefaling om at opretholde det danske u-bådsforsvar i sin nuværende størrelse». Denne udtalelse betyder ikke, at u-både er forældede om 15 år. Den betyder derimod, at så langt frem, som forskningsrådet finder det forsvarligt at forudsige udviklingen, vil u-bådsvåbnet have sin berettigelse. Damgaard, som åbenbart kan se længere end forskningsrådet, meddeler skiftevis, at u-bådene er forældede i dag eller om få år, eller at de ikke kan være effektive i 25 år. Forskningsrådet ser fortroingsfuldt på u-bådene i de næste 10-15 år. Det gør jeg også, og min fortroingsrække længere endnu, bl. a. fordi forskningen ikke blot er vendt mod u-bådene. Der forskes sandelig også til fordel for u-bådene, hvilket Damgaard aldrig nævner.

Damgaard finder det påfaldende, at jeg så ensidigt forsvarer nybyggeri af undervandsbåde uden at gøre et ærligt forsøg på at sætte u-båden som våbenplatform ind i det billede af angrebmuligheder, som vi i en given situation stilles overfor. Det er der redegjort for i kronikken, men jeg er da glad for at kunne uddybe mine synspunkter yderligere.

JEG ER enig med Dam-

gaard i, at truslen mod den sjællandske øgruppe består af luftlandsætninger fra fly og/eller helikoptere og landgangsoperationer udført af amfibieenheder. Men derefter opstiller Damgaard en række teorier, som på baggrund af hans vurdering af, hvad der er nemmest at gennemføre for en eventuel fjende, fastslår, at sandsynligheden for helikopterlandsætninger er størst; herfter kommer luftlandsætninger med fly og til slut – på et meget sent tidspunkt – sandsynligheden for en invasion i større målestok fra havet.

Argumentationen, der her er anvendt af Damgaard, hviler ukritisk på, at det nemmeste er det sandsynligste. Men det er jo ikke sagens kerne, fordi den nemme løsning ikke løser fjendens problem. Et angreb på Danmark har kun værdi for en eventuel fjende, hvis det føres igennem til en egentlig besættelse med det formål at kontrollere dansk territorium. Kontrol med eller besættelse af dansk område (øerne) kan kun gennemføres effektivt, såfremt de nødvendige styrker, og især deres materiel, udstyr og forsynninger, føres frem pr. skib. Derfor skal dansk forsvar råde over våbensystemer, der kan indsættes mod disse skibstransporter – også et stykke inde i en eventuel konflikt. Herved gør vi risikoen ved søtransport så stor, at en eventuel fjende forhåbentlig undlader et angreb, fordi omkostningerne er for store eller forberedelsestiden så lang, at overraskelsesmomentet går tabt. Danske u-både har som én af deres mange opgaver at være beredt til indsats mod en fjendtlig invasionsstyrke. Luftlandsatte styrker, som Damgaard finder farligst, har normalt kun begrænset kampkraft og udholdenhed og vil derfor kunne imødegås med rimelig effekt af vore land- og flystyrker samt hjemmefærnet. Naturligvis kan en besættelse af Danmark gennemføres og fastholdes fra luften, men det vil kræve en så stor del af

Warsawapagtens luftkapacitet, at det er urealistisk. Søtransport er stadig en nødvendig forudsætning.

NU ANFØRER Damgaard, at u-båden er langsom, har begrænset overvågningsrækkevidde, for få våben i forhold til sin pris, og at den kun kan sænke skibe – dog ikke i de indledende – og afgørende kamphandlinger! Jeg finder argumenterne besynderlige! Ingen vil bestride, at u-både er langsomme end fly eller mange overfladeskibe, eller at et fly har større midlertidig overvågningsrækkevidde end en u-båd. U-båden kan imidlertid være til rette tid på rette sted med det rigtige våben og bl. a. sænke de skibe, som er af afgørende betydning for en fjendtlig invasions succes – også når fjendtlige fly, missiler og helikoptere holder vore egne fly og f. eks. Damgaards lastbilsbaserede missiler i skak.

Damgaard nævner, at den fremtidige forsvarsstruktur skal være defensiv, så langt det er muligt, hvorfor han er modstander af fremskudt forsvar. Han ønsker en række forhold i »baglandet» styrket i stedet. Jeg er også bekendt med, at Socialdemokratiet finder, at et defensivt dansk forsvar skal have en sådan sammensætning og bevæbning, at det ikke opfattes som en trussel for vore naboer. Jeg kan ikke se, at danske forsvar skulle udføre en reel trussel som følge af sin nuværende eller påtænkte sammensætning. Men Damgaard mener altså, at den ifølge ham selv langsomme og næsten våbenløse u-båd er mere offensiv og truende end f. eks. F-16. Jeg er borte tilhænger af F-16 og u-både – det er ikke et enten eller. Dansk forsvar har brug for begge systemer, bl. a. for at kunne præstere et forsvar, som kan mere end den brændte jords taktik. Forsvaret af Danmark skal ikke begrænses til landjorden, eller først indledes umiddelbart på eller lige foran vore kyster. Resultatet heraf vil være, at det civile

samfund fra starten vil være en del af slagmarken. Jeg forsøger ikke at bilde nogen ind, at det civile samfund kan holdes fri af den konflikt, som forhåbentlig og formentlig ikke kommer. Men vi behøver jo ikke nødvendigvis at strukturere vort forsvar, så det umiddelbart kan føre til en ødelæggelse af det civile samfund. Damgaards ideer øger denne mulighed.

JEG VIL gerne fremhæve et afsnit i Damgaards artikel,

som jeg finder aldeles uværdigt og grundløst. Det hedder heri:

«Samtidig forekommer det mig besynderligt, at officerer fra de to andre værn, som udmærket forstår en ny tids problemer, forholder sig tavse. Det er der ikke grund til i en situation, hvor søværnet næsten i desperation og uden fornuftige argumenter kaster sig ud i en kamp for at få nybygget u-både».

Hvem er egentlig, der er desperat?

Regeringen og regeringspartierne må ud fra en samlet bedømmelse af forsvarets opgaver bl. a. stille krav om bygning af nye u-både. At Damgård nu med tvivlsomme argumenter søger at sætte søværnet i et odiet skær og ægger de to andre værn til at deltage med løftet om, at de kan dele rovet i porten, er forstemmende – og desperat!

Det er heller ikke et sagligt udgangspunkt for en dialog.

Berlingske Tidende 6/11 1984:

Tror stadig ikke på u-bådes værdi

Af
Knud Damgaard,
MF (Socialdemokratiet)

FORSVARSMINISTEREN er stadig lige optaget af, at vi inden for de næste 10-15 år skal bygge u-både. Han hævder, at Forskningsrådet har udtalt, at der inden for den pågældende periode ikke kan forventes nogen væsentlig forbedring af mulighederne for at opdag u-både i Østersøen. Jeg vil gerne se det kommissorium, Forskningsrådet har haft som grundlag for denne konklusion. Når jeg er skeptisk med hensyn til det grundlag, man får at forske på, så er det på baggrund af det kommissorium, man gav rådet, da man skulle forske i alternati-

ver til u-både i Østersøen.

Hvis undersøgelser af mulighederne for at opdage undervandsbåde, alene har baseret sig på de lyttemuligheder man har i dag og den sandsynlige udvikling på dette område, er jeg enig. Dog er jeg sikker på, at eksperterne i Forsvarets Forskningsråd er opmærksomme på helt andre opdagelsesmuligheder, som er under hurtig udvikling.

Fra amerikansk side, er der foretaget undersøgelser fra satellitter, som gennem databehandling viser, at man ved ændrede bevægelser på havoverfladen med sikkerhed kan konstatere, at en undervandsbåd befinder sig på det pågældende sted. For nylig fik vi bekræftet, at også Sovjet magter sådanne metoder. Jeg er overbevist om, at også Forskningsrådets eksperter vil erkende, at nye muligheder

allerede er på vej.

HVIS MAN beskæftiger sig med u-bådene i dansk forsvar, og det er det, der skal ske gennem rådgivnings- og analysegruppen, så bliver det muligt at vurdere u-bådenes indsatsmuligheder i lyset af bl. a. tværværns løsninger. Det er det, vi har brug for og råd til. Derfor lagde jeg mine synspunkter frem om truslens faktiske indhold, som ministren med flid går uden om i sit svar.

Ministerens svar på u-bådenes begrænsede brug – målt i hastighed og overvågningsrækkevidde – kan jeg faktisk ikke forstå. Han hævder, at u-både kan være i rette tid, på rette sted med de rigtige våben. Forestiller ministeren sig, at en modstander skulle være så dum, at han søger tværs over Østersøen, de steder hvor der

er dybest vand, og hvor u-bådene endnu kan skjule sig?

Nej, man vil naturligvis bevæge sig langs egne kyster, hvor man må formode, at man har et større antal helikoptere, netop beregnet på at finde og udslette undervandsbåde.

Langs disse kyster er der lavere vanddybde, end det Søværnet selv kræver, for at u-bådene kan være sikre. En invasionsflåde vil naturligvis gå på tværs af Østersøen, der hvor der er lavest vandstand, og det er der på den vestlige side af Bornholm.

Dette bekræftes i en artikel, hvor en kaptajnlejtant Lutz Bieber udtaler sig om en af de undervandsbåde, vi evt. skal leje i Vesttyskland. I artiklen siger han følgende: »Derimod er u-bådene ikke så velegnede til det egentlige forsvar af bælterne ved udgangen af Østersøen. Enten er der for lavt vand – vi skal helst have tyve meter eller mere – eller også er de dybe render så smalle, at det er svært at slippe væk, hvis man opdages. Øst for Bornholm er farvandet meget bedret. Det er altså i

lyset af dette, vi skal vurdere undervandsbådenes betydning.

NÅR DET gælder alternativer til u-bådene, er det rimeligt at bemærke, at der allerede findes en fuldt udviklet teletorpedo. Det er et undervandsvåben, som ikke kræver nogen platform. Det er en målsøgende torpedo, som vi kan lægge ud til det yderste af vort eget suverænitetsområde, og som giver langt større sikkerhed mod en invasionsflåde rettet mod danske kyster. Prisgrundlaget passer os glimrende. På det tidspunkt da man bragte denne torpedo på markedet, var prisen ca. 1 1/4 million danske kr. pr. stk. D.v.s. at man var i stand til at købe 400 teletorpedoer for den pris det koster at bygge én dansk undervandsbåd.

Denne torpedo har nok den svaghed, at den kan jammes, og derved bliver den mindre effektiv. Dog dokumenteres hermed, at alternativer i form af minitorpedoer, som er kodet til at finde frem til en bestemt skibstype, er og bliver

en praktisk mulighed inden for de førstkommande år. Det er derfor urimeligt, at Forskningsrådet ikke har fået mulighed for at forske i dybden af disse forhold. Vi må nu se på disse forhold – både når det gælder alternativer og ud fra tværværns løsningsmodeller, som vi er nødt til at sætte på i fremtiden.

Da ministeren ironiserer over Socialdemokratiets ønske om, at vi skal have et defensivt forsvar, og herunder nævner, at det er svært at forestille sig F-16 fly som en defensiv våbenplatform, føler jeg grund til at nævne, at vel er F-16 med sine nuværende våben en offensiv platform, men i samme øjeblik vi udstyrer dem med missiler i stedet for jernbomber, bliver det en platform, som fra eget suverænitetsområde har den fornødne rækkevidde til at operere mod søværnsheder. Da vi jo i forlignet har besluttet, at F-16 skal udstyres på den måde, kan jeg ikke se, at det forhold skulle kunne skabe kontroverser regeringspartierne og Socialdemokratiet imellem.

Berlingske Tidende 10/11 1984:

Damgaards argumenter utroværdige

Af
Hans Chr. Bjerg,
overarkivar

DET NÆRMERE sig det pinlige! For hvert nyt indlæg i debatten om u-både i det danske

forsvar, som Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører Knud Damgaard fremkom-

mer med, afsløres det mere og mere, hvor lidt viden, han har om militærstrategiske og -ope-

rationelle emner og forhold. Knud Damgaard fremfører sine synspunkter med en skråsikkerhed, som eksperter inden for området må misunde ham.

Damgaard har sat sig for, at få u-bådene afskaffet i det danske forsvar. Han udtaler, at u-bådene nu har været i Danmark i 75 år og bør pensioneres. Tilsyneladende kommer Socialdemokratiets erklærede konstruktive ældrepolitik ikke u-bådene til gode. På trods af hvad Damgaard siger, er alle eksperter enige om, at u-både egner sig fortrinligt til det fremskudte forsvar i Østersøen. Internationalt står Damgaard helt isoleret. Overalt bygges der u-både - også af andre Østersø-magter, ligesom u-både overalt stadig prioriteres højere og højere. Men Damgaard er ikke den, der vil indrømme, at han er blevet lokket på en vildmand, selv om han konfronteres med kolde kendsgerninger, der modsig hans opfattelse.

Som argument mod u-både har Knud Damgaard fremført, at man uden besvær kunne finde u-både ved hjælp af laserstråler. I praksis viser det sig imidlertid, at der er så store vanskeligheder med en sådan detektionsmåde, at dens værdi er meget ringe. Derefter fremførte Damgaard, at Sovjetunionen rådede over særlige fly, med hvilke man ville luftlande tropper i Danmark i tilfælde af et angreb. U-både var derfor fremover overflødige. Dernæst mente Damgaard, at u-både med lethed ville kunne opdages fra satellitter. Dette argument

rammer naturligvis alt militært materiel og ikke kun u-bådene, udover at denne fremgangsmåde i hvert fald ingen praktisk betydning har i så snævre områder som Østersøen. Det er under meget gunstige betingelser muligvis anvendeligt på de store have. Ingen af de fremførte argumenter kunne bruges, og Damgaard mente derefter, at forøgelsen i det danske bidrag til NATO infrastrukturprogrammet måtte medføre, at man opgav u-bådsvåbenet.

EFTER DENNE uhyrlige argumentation har mange ventet på, hvornår Damgaard affyrede det næste skud i tågen uden at ramme. Dette er nu sket i Berlingske Tidende den 5. nov., idet Damgaard her skriver, at argumentet mod u-både skulle være, at Sovjetunionen i tilfælde af angreb vil bringe tropper frem til Danmark langs kysten. Det ved vi naturligvis ikke spor om, og i hvert fald bliver det ikke den eneste måde. Ræsonnementet, der ligger bag Knud Damgaards argument, er i sig selv ejendommeligt. Han gengiver et udpluk fra en artikel af en tysk søofficer, der siger, at u-både ikke egner sig til forsvaret af de indre danske farvande altså stræderne, men at de kan placeres i en gunstig position i farvandet øst for Bornholm, hvor der er vand nok. Den tyske søofficer vil sikkert blive meget forbauset over, at se hvorledes hans synspunkter kan blive drejet, idet hans udtalelser netop er ment som et forsvar for u-bådenes anvendelse i det frem-

skudte forsvar i Østersøen. Damgaard giver her et godt eksempel på, hvorledes en vis mand læser en vis bog.

DAMGAARD er altså fortsat ude med botaniserkassen for at samle en buket af sjældne, usaglige og irrelevante argumenter mod u-bådene. Mon ikke man snart i Socialdemokratiet finder ud af, at Damgaard gør partiets forsvarspolitik mere og mere utroværdig og diffus. Det ene øjeblik skal vi ikke have u-både, ifølge Damgaard, fordi de fjendtlige tropper bliver fløjet hertil; det næste øjeblik skal vi ikke have u-både, fordi de bliver sejlet langs kysten. Hvor er sammenhængen i dette, når man i øvrigt ved, at det, der vil bevirke, at Sovjetunionen vil være interesseret i strategisk at sætte sig i besiddelse af Danmark bl. a. vil være at sikre udsejlingen af flådeenheder. Disse vil imidlertid blive tvunget til at sejle hen over de danske og vesttyske u-både øst for Bornholm, uanset om der er kommet sovjetiske tropper til Danmark eller ej. I øvrigt synes Damgaard at have den forkerte opfattelse, at en opdagelse af en u-båd er det samme som at have nedkæmpet den. Dette er som bekendt langt fra det samme.

Knud Damgaard bør holde sig til det politiske sagområde og så overlade resten til eksperter. Det gør man faktisk inden for alle andre områder. Det næste bliver vel ellers, at Knud Damgaard som politiker blander sig i hvilken beton, der skal anvendes i Farøbroen.

Østersø-ubådene er uerstattelige

NATO-admiral afviser blankt argumenter i den hjemlige debat, om at ubåden som våben har udspillet sin rolle

Af Nils Eric Boesgaard

«En lille ubåd er et af de vanskeligste mål at finde i Østersøen og den er derfor en meget effektiv angrebs- og overvågningsplatform, sagde næstkommanderende i NATOs Atlanterhavskommando, SACLANT, den britiske viceadmiral David Hallifax, i går ved en pressekonference i København. Han afviste dermed blankt argumenter i den hjemlige debat, om at ubåden som våben havde udspillet sin rolle, fordi den moderne teknologi havde gjort den alt for let at opspore.

«Det er rigtigt», sagde han, «at den vestlige teknologi er nået meget langt og at man med sikkerhed kan konstatere

at der befinder sig en ubåd i et bestemt havområde, men derfor til at kende positionen så præcist, at man kan ramme den med et våben, er meget langt».

Viceadmiralen er på besøg i Danmark for sammen med en række af sine stabsofficerer at orientere repræsentanter for regering og Folketing om Warszawapagtstyrkernes muligheder for at operere i Atlanterhavet og den trussel, som de i en krigssituation ville udgøre overfor SACLANTs chancer for at holde de vesteuropæiske allierede forsynet med mænd, materiel og ammunition.

Admiral Hallifax påpegede, at to så vigtige dele af Danmark som Grønland og Færøerne ligger direkte indenfor SACLANTs ansvarsområde. Han understregede, at det ville være en katastrofe for Vesten, hvis de skulle falde i hænderne på Sovjetunionen. Der foreligger derfor allerede planer for forsvaret af områderne – noget man i Danmark bør værdsætte, da det ligger helt

udenfor landets egne muligheder. NATO-admiralen understregede i øvrigt, at han under besøg i en række mindre vesteuropæiske lande, havde benyttet chancen til at præcisere betydningen af de små NATO-flåder.

«Vi er her først og fremmest for at forhindre krig, og det gør man bedst ved årvågenhed», understregede han og tilføjede: «Det er på det felt de små, lokale flåder spiller deres vigtigste rolle. De kan færdes i de pågældende farvande, som f. eks. Østersøen, uden at det virker påfaldende og uden at bevirke en optrapning af den internationale spænding. Den sovjetiske handels- og fiskerflåde er en betydelig del af landets maritime magtopbud, og det er derfor fuldt ud så vigtigt, at deres skibe holdes under konstant opsyn – og det kan bedst gøres af lokale flådestyrker, som den danske, der kan færdes hjemmefant i snævre vanskelige farvande.

Berlingske Tidende 17/11 1984:

U-både er effektive over hele Østersøen

Af
Hans Engell,
forsvarsminister

I EN artikel i Berlingske Tidende den 5. november meddeler Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører Knud

Damsgaard, at han stadig ikke tror på værdien af u-både. Det overrasker mig ikke. Men der bliver i de kommende år rig

lejlighed til at fortsætte denne debat - her skal jeg blot knytte et par afsluttende kommentarer til de indlæg, som Damgaard og jeg har udvekslet her i bladet. I sin seneste artikel anfører Damgaard, at han er sikker på, at Forsvarets Forskningsråd har anbefalet opretholdelsen af et dansk u-båds-våben, fordi rådet har haft et meget snævert kommissorium, som har begrænset dets undersøgelser til hydroakustiske opdagelsesmetoder.

Jeg er næsten ked af at måtte oplyse, at Forskningsrådet ikke har været begrænset i udformningen af sin seneste konklusion, men tværtimod er fremkommet med denne uopfordret. Damgaard nævner således nogle amerikanske satellit-detektionsmetoder over for u-både, som også Forskningsrådets eksperter vil erkende... er på vej. Jeg har rent faktisk omtalt de pågældende metoder i min kronik den 3. oktober og forklaret, hvorfor de ikke er anvendelige i Østersøen. (Metoderne er til brug mod store u-både på store oceaner). Alligevel bringer Damgaard dem endnu en gang frem som »bevis« for, at u-både har overlevet sig selv. Hele Damgaards argumentation mod anvendelsen af u-både i Østersøen hviler dermed på et fejlagtigt grundlag.

Damgaard har desuden en række militærgeografiske betragtninger om en søbåren invasion af Danmark set i lyset af et eventuelt u-bådsforsvar. Han anfører, at »en invasionsflåde vil naturligvis gå på tværs af Østersøen, der hvor der er lavest vandstand, og det er på den vestlige side af Bornholm.« Men farvandet vest for Bornholm er stort set lige så velegnet til u-bådsoperationer som farvandet øst for Bornholm, hvilket vi ikke alene ved fra vore egne u-både

- men også fra førende eksperter i at bekæmpe u-både, nemlig de af vore allierede, som vi fra tid til anden øver os med i Østersøen. Skulle Warszawa-pagten endelig vælte at krydse Østersøen uden trussel fra danske u-både, så skulle det ske ved at gå i land på det sydligste Falster - og jeg er ikke sikker på, at det er det mest hensigtsmæssige udgangspunkt for en invasion - hvis man i øvrigt har det i tankerne.

Damgaard citerer en tysk kaptajnlejtant Lutz Bieber til støtte for sine synspunkter. Den pågældende officer er omtalt i en artikel i Politiken den 26.7.-84, og en gennemlæsning af artiklen viser, at den tyske u-bådsofficer siger noget andet, end Damgaard gengiver.

Damgaard har på baggrund af Biebers udtalelser om anvendelse af u-både i et egentligt strædeforsvar, dvs. placering af u-både i indsejlingsfarvandet til Østersøen, hvor der til sidst konkluderes, at farvandet øst for Bornholm er meget bedre til u-bådsoperationer, heraf sluttet, at den centrale Østersø er uegnet. Dette er jo ikke korrekt, da den eneste forskel på de to områder er havdybden. Med gennemsnitsdybde 40-45 meter er farvandet mellem Bornholm og Sjælland ganske velegnet til u-bådsoperationer, hvilket alle eksperter er fuldt klar over.

Endelig nævner Damgaard en såkaldt teletorpedo, som skulle kunne være alternativ til danske u-både, idet den skulle være målsøgende og ikke kræve nogen platform. Beskrivelsen passer så godt, jeg kan bedømme, på en schweizisk udviklet telemine, som man har under konstruktion til den argentinske flåde. Projektet har ikke siden sin frem-

komst fået andre lande til at interessere sig for et køb og vurderes generelt at besidde mange ulemper, bl.a. er den meget langsom og særdeles afhængig af en ekstern sensor, dvs. en platform - selv om Damgaard hævder det modsatte. Han anfører desuden, at prisen er ca. 1,5 mill. kr. pr. stk., hvilket skulle passe os glimrende! Prisen var 1,5 mill. dollar pr. 5 stk. (i 1983).

DEN DEBAT, vi her i landet har om u-bådene, følges naturligvis med interesse i udlandet. Jeg røber ikke for meget ved at sige, at der blandt vore allierede er en total undren over, at et dansk u-båds-våben kan drages i tvivl.

Alle erfaringer i disse lande - og det er eksperter, vi taler om - tyder på, at u-båds-våbnet i en overskuelig fremtid vil spille en meget afgørende rolle. Det gælder også i vort eget område. Jeg var i sidste uge på besøg i England, hvor jeg bl.a. havde samtaler med britiske eksperter. Også de bekræftede betydningen af u-både i Østersøen. Det ville være sagligt og klædeligt, hvis det at være kyndig på et område ikke straks af Knud Damgaard blev betragtet som en offenkendende omstændighed. Jeg overlader det trykt til såvel Forsvarets Forskningsråd som den kommende fædgligheds- og analysegruppe, som vi i henhold til forsvarsforliget nedsætter i begyndelsen af det ny år, at redegøre for forholdene omkring et dansk u-lands-våben efter udløbet af det lejemål, vi påregner at gennemføre.

Jeg håber og tror, at Knud Damgaard til den tid vil acceptere de vurderinger og råd, der bliver lagt foran os. Jeg selv føler mig ret overbevist om, at de vil bekræfte betydningen af et u-båds-våben.

U-både og troværdighed

Af Peter
Martin Legêne,
kaptajnlojtnant

KNUD DAMGAARD (KD), Socialdemokratiets forsvarspolitiske ordfører, har i sin desperate søgen efter argumenter imod u-både snart prøvet alle muligheder. KD har i Berlingske Tidende (8/10 og 5/11) redegjort for sine seneste synspunkter i u-bådssagen, ja, KD har endda mod sædvanen forsøgt at dokumentere sine påstande.

KD anfører bl.a., at man i USA og Sovjet ved hjælp af satellitter med sikkerhed kan konstatere, hvor u-både befinder sig. Var denne påstand rigtig, ville det betyde, at det atomare gengældelsespotentiel – der fortrinsvis er baseret i u-både – skulle være næsten værdiløst som afskrækkelses-element. Gad vide, om supermagterne også er klar over denne håbløse situation, deres u-både befinder sig i? Supermagternes og øvrige landes investeringer i nye u-både tyder ikke på det.

Til KD's bemærkninger om u-bådes indsatsmuligheder i relation til vanddybderne vest for Bornholm, skal jeg – af hensyn til den militære sikkerhed – foreslå, at KD selv søger oplysninger om placeringen af Warszawapagtsens udskibningsfaciliteter og sammenholder disse med et søkort. Moderne u-både anvender ikke stangtorpedoer, men

langtrækkende målsøgende torpedoer. Endvidere kan missiler også anvendes, såfremt det skønnes lønsomt.

U-bådsteknologien er i fortsat udvikling på lige fod med udviklingen for andre systemer. Al krig er farlig. Intet våbensystem kan sikres 100 % i en kampsituation, hverken skibe, fly, luftforsvar eller hærenheder. Overlevelsesevnen for u-både skal her vurderes i relation til andre eksisterende systemer. KD siger endvidere, at u-både skal kunne anvendes i 25 år, og han sætter spørgsmålstegn ved, om man skal binde sig for så lang en periode. Her adskiller u-både sig ikke fra andre større investeringer, som forsvaret iværksætter. Dette gælder f.eks. også for skibe, fly og meget andet materiel. Argumentationen synes meget søgt.

KD ANBEFALER som et brugbart alternativ til u-både en teletorpedo og oplyser samtidig, at dens pris passer os glimrende. Prisen er ifølge KD 1,5 mio. kr., d.v.s., at man er i stand til at købe 400 teletorpedoer for en u-båds pris. Det lyder jo forjættende med denne nye teknologi.

Såfremt det er teleminen, KD refererer til, kan jeg oplyse, at prisen er ca. 1,5 mio. dollars for 5 stk., og at der i samme prisniveau som for 1 u-båd kun kan anskaffes ca. 1/3 af de af KD anførte 400 teletorpedoer. Unægteligt et andet resultat end det, KD kommer

til. KD har endvidere ikke anført nødvendige følge- og driftsomkostninger ved teletorpedoer. Skal teletorpedoerne udlægges i fredstid eller i en spændingsperiode samtidig med mineudlægning – og da med hvilke enheder? KD undlader endvidere at nævne, at teletorpedoerne overhovedet ikke kan løse u-bådenes fredstidsopgaver. Hvilke enheder skal i givet fald løse disse? Helt igennem mangelfuld orientering og dokumentation, men det er jo nu engang KD's niveau i denne sag.

KD HAR senest redegjort for sine teorier om »truslens faktiske indhold« og har på baggrund heraf konkluderet, at en invasion fra havet er mindst sandsynlig. Et er KD's teorier, noget andet virkeligheden. Warszawapagtsens flådestyrker i Østersøen omfatter bl.a. ca. 80 landgangsfartøjer af forskellig størrelse, og herudover råder man over et stort antal moderne handelsskibe. Disse enheder gennemfører flere gange årligt omfattende landgangsovelser på Warszawapagtsens kyster. Besynderlige aktiviteter, når KD hævder, at en evt. invasion primært vil basere sig på luftland sætning. Har KD tænkt sig, at de enorme mængder af nødvendige forsyninger samtidig skal flyves ind. Det er slet ikke sovjetisk taktik at satse så ensidigt, hvis et mål skal opnås. Opfølgestykker og forsyninger må indsættes

umiddelbart. Det burde KD være bekendt med som forsvarspolitisk ordfører.

Til sikring af de førnævnte landgangsstyrkers mulighed for succes råder Warszawa-pagten over ganske betydelige ASW (anti-ubåds) styrker i Østersøen. Disse omfatter ca. 190 ASW skibe, ca. 22 ASW fly og ca. 48 ASW helikoptere. Tilsammen mere end 260 enheder. Disse styrker er bundet til ASW-operationer, i hvert tilfælde så længe NATO har u-både i Østersøen. Antallet af ASW-enheder fortæller noget om de enorme ressourcer, der skal afsættes for at imødegå NATO's 28 u-både i Østersøen. Her kan man tale om cost-benefit. Man kan således konkludere, at Warszawa-pagten råder over et betydeligt potentiel til en invasion fra havet. Det er bl.a. i denne sammenhæng, man skal se behovet for

og fordelene ved u-både i invasionsforsvaret.

KD stiller sig endvidere skeptisk overfor det kommissorium, som Forskningsrådet fik for at vurdere, om der fandtes alternativer til vore u-både. Opgaven var ganske enkelt at vurdere, om der på tidspunktet, hvor u-bådene skulle kontraheres (1984) kunne købes alternative systemer, der indenfor den økonomiske ramme ville give den samme eller bedre effekt. Der skulle derfor være et tidsmæssigt sammenfald imellem udfasning af vore u-både og ibrugtagningen af evt. alternativer. Vi kan jo ikke bare udfase, afvente situationen, og se, om et eller andet alternativ skulle dukke op i fremtiden. Disse forhold må være KD bekendt.

SOM ANSVARLIG og troværdig politiker burde KD være fremkommet med denne

skepsis, enten da rådet fik kommissoriet af daværende forsvarsminister Poul Søgaard eller senest, da rådets rapport forelå. At gå imod kommissoriet 1½ år senere ved forligsforhandlinger må betegnes som utroværdigt. Især fordi kommissoriet ifølge KD var af afgørende værdi for de socialdemokratiske beslutningstagere.

Hvis vi skal have et forsvar - og det er der folkelig opbakning for - så skal det baseres på den reelle trussel, ikke på fiktive teorier.

Vore materielanskaffelser bør være troværdige og afskrækkende (læs forebyggende og fredsbevarende) og de skal i videst muligt omfang kunne udnyttes i både fred, krise og krig. Herved udnytter samfundet de begrænsede økonomiske ressourcer bedst.

Berlingske Tidende 4/12 1984:

Han benægter fakta eller skjuler noget

Af
Leif Bjørnø,
professor

DET SER for tiden ud til at være en umulig opgave at overbevise folketingsmand Knud Damgaard om den værdi for dansk forsvar, bygningen af tre nye u-både vil have. Man ser jo desværre af og til, at mennesker låser sig så fast på en bestemt opfattelse, at det derefter er umuligt, uanset hvilke argumenter der føres frem, at få dem til at røkke sig en millimeter fra denne opfat-

telse. Det er, mig bekendt, de samme mennesker, der i sin tid fremsatte de bevingede ord om at »benægte fakta«.

For at imødegå Knud Damgaards argumenter mod anskaffelsen af flere nye u-både, har der gennem den seneste måned været skrevet en række indlæg i dagspressen, heriblandt et par udmærkede, saglige og tankevækkende indlæg skrevet af forsvarsminister Hans Engell. Disse indlæg har tilsyneladende ikke påvirket Knud Damgaards opfattelse, og jeg må desværre frygte for, at mine

uddybende kommentarer, indeholdt i det følgende, heller ikke vil få Knud Damgaard til at skifte opfattelse en smule. Dette skal dog ikke afholde mig fra dels at kommentere nogle af de i debatten allerede anvendte argumenter, og dels at drage andre argumenter for anskaffelsen af nye u-både ind i debatten.

WARSAWAPAGTENS (WAPA) flådeopbygning i Østersøen gennem de senere år er beskrevet i almindeligt tilgængelige værker som for eksempel »Jane's Fighting Ships«. Denne flådeopbygning giver anledning til nogle betragtninger, der endnu ikke har været medtaget i vor debat for og imod u-både. Ifølge den seneste udgave af Jane's Fighting Ships (1984/85) har Sovjetunionen i Østersøen alene stationeret seks ud af deres i alt

15 u-både af typen SSB, fem ud af deres i alt 18 u-både af typen SSG og to u-både, samt et ukendt antal i reserve, af typen SS, hvortil bl. a. hører den fra Karlskrona skærgård så kendte Whiskey-klasse u-båd. Dertil kommer, hvad de øvrige WAPA-lande besidder af u-både i Østersøen. Dette betydelige antal u-både viser med al ønskelig tydelighed, den betydning, WAPA tillægger Østersøen som u-bådsoperationsområde, selv om vi naturligvis ikke skal forvente alle u-både anvendt i Østersøen alene, hvis det skulle komme til en væbnet konflikt.

Samme kilde til oplysninger om WAPAs flådeenheder fortæller tillige, at Sovjetunionens byggeprogram i de seneste år har omfattet seks-syv atomkraftdrevne u-både og to tre u-både med konventionelt maskineri pr. år. Dette byggeprogram fortsætter, og det viser, at WAPA ikke har afskrevet u-både som våbenplatforme. Heller ikke i havområder, hvor Knud Damgaard har skrevet, at de let vil kunne opdages og nedkæmpes.

MED HENSYN til WAPAs landgangsbåde- og anden transportkapacitet i Østersøen giver Jane Fighting Ships 1984/85-udgave en række interessante oplysninger. Af de store landgangsfartøjer af «Ivan Rogov-klassen» befinder et ud af Sovjetunionens i alt to fartøjer sig i Østersøen. Det andet skulle finde sig i Stillehavet. Fartøjet af denne type har en meget stor lastekapacitet, idet de kan medtage en bataljon marineinfanteri, 20 tanks og et betydeligt antal andre køretøjer og militær udrustning. Desuden har So-

vjetunionen fem landgangsfartøjer af LST-typen, der også kan medtage et betydeligt antal soldater og tungt krigsmateriel, samt 16 landgangsfartøjer af LSM-typen, alt sammen i Østersøen. Antallet af sidstnævnte landgangsbåd-type er det næststørste i de fire sovjetiske flåder, kun overgået af antallet (18) i Sortehavsfleaden. Hvad man ønsker at bruge disse landgangsbåde til, og hvor de i givet fald skal anvendes, kan man jo kun gætte på. Men det er næppe sandsynligt, at de skal bruges mod Norge, Holland eller England.

Til transportkapaciteten for tungt materiel kommer et meget betydeligt antal store lastbåde, der kan fungere som hjælpeamfibiefartøjer, for eksempel skibe af RO-RO-typen, herunder skibe bygget hos B&W.

Denne ganske betydelige kapacitet til overførsel af soldater og tungt materiel peger ikke mod den underordnede betydning, Knud Damgaard tillægger WAPA-transporter over Østersøen og invasion fra havet.

I relation til de af Knud Damgaard omtalte minetorpedoer (Berlingske Tidende den 5/11) vil jeg nævne, at ifølge samme åbne kilde, som tidligere refereret, skulle WAPA i Østersøen alene have den største koncentration - i alt 130 - af minestrygere og minebekæmpelsesskibe i sine fire flåder.

DISSE OPLYSNINGER, som alle, også Knud Damgaard, har adgang til, taler deres tydelige sprog om en enorm militær flådeopbygning inden for et forholdsvis begrænset område. De muligheder, denne flådeopbygning

giver WAPA-landene, og den betydning disse lande tillægger Østersøen som operations- og invasionsområde taler højt og tydeligt mod Knud Damgaards argumenter for ikke at bygge tre nye danske u-både til erstatning for vore forældede og nedslidte u-både.

At Knud Damgaard stadig ikke tror på u-bådes værdi, må jo skyldes, at Knud Damgaard ved noget, vi andre endnu ikke ved om u-både. Da Danmarks forsvars- og sikkerhedspolitik er et alt for alvorligt emne til, at det kan styres af snævre partipolitiske hensyn eller af enkeltpersoners sympati eller antipati, må det være i alles interesse, at Knud Damgaard kommer frem med sin særlige viden. Denne viden vil uden tvivl, foruden vore nærmeste naboer, også interessere vore samarbejdspartnere i NATO, hvor en række lande, heriblandt Frankrig, der har en socialistisk regering, har satset betydelige midler på u-bådsbyggeprogrammer. Hvorvidt vort forsvar skal være defensivt eller offensivt kan diskuteres - vi danskere har mig bekendt ingen ønsker om at angribe andre lande, og vi kan udmærket have et defensivt forsvar, der omfatter u-både i fremskudt position i Østersøen - men vi bør være enige om, at vort forsvar skal være effektivt. Vi skal have så meget forsvar som muligt ud af vort sparsomme forsvarsbudget, der er ikke råd til fejlinvesteringer, så jeg vil opfordre Knud Damgaard til at fortælle os det, vi ikke ved om u-både, der, ifølge Knud Damgaards opfattelse, gør dem så uanvendelige som en del af dansk forsvar.

danske kyster er påkrævet. Et forsvar mod en sejlede invasionsflåde vil først og fremmest bestå af fly udstyret med bomber og missiler, skibe med Harpoon-missiler, miner og kystbatterier.

Men få tror i dag på, at Warszawa-pagten vil indlede et angreb på Danmark ad søvejen. Både Sovjetunionen og Polen råder over enheder, der kan angribe ad luftvejen, faldskærmstropper og fly- og helikopterbårne enheder. Disse vil indlede et angreb på de danske øer, og her kan ubåde ikke hjælpe. Først senere, når et brohoved er sikret vil skibe følge efter. Og de vil sandsynligvis følge en rute fra området omkring Rügen mod Lolland-Falster, hvor ubåde heller ikke kan operere.

Flåden har i mange år fremført, at fjenden ville gå i land i Køge Bugt. Dette trusselsbillede giver ubådene i området ud for Møns Klint et muligt operationsområde, idet der her er vanddybder på 20-30 meter. Flere eksperter har dog spurgt, om Køge Bugt nævnes, fordi flåden skal have en rolle, eller fordi WP-landene virkelig har planer herom. En operation op mod Stevns, Fakse og Køge bugter vil næ-

sten uundgåeligt føre til svensk indblanding. Og uden luftbeskyttelse fra de luftværnsbatterier, der findes langs den polsk-østtyske kyst, vil det selv for supermagten Sovjetunionen være en meget stor militær operation, som slet ikke står mål med den mulige 'gevinst'.

WP-landene har en betydelig flåde af landgangsfartøjer i Østersøen. Hvad skal de dog med dem? Et sandsynligt svar er, at jernbaner og veje i Østeuropa er sårbare linier at føre de enorme mængder forsyninger frem, som en moderne krig kræver. Et angreb ind i det nordlige Vesttyskland vil sikkert blive fulgt af en forsyningsflåde langs Østersøkysten, som løbende kan levere ny ammunition m.v. Den vil sejle så tæt langs kysten, at ubåde næppe vil kunne komme på skudhold med torpeder, der kun har en rækkevidde på 3-6 km. En sådan skibsrute langs kysten vil også blive beskyttet af sonarbojer, helikoptere med sonar, minebarrierer mod ubåde, mindre anti-ubådsfartøjer m.v., der samlet vil danne et næsten uigennemtrængeligt filter, som det vil være meget dyrt at trænge igennem både i udstyr

og menneskeliv.

— Det er korrekt, at vi som tommelfingerregel regner med 40 meter vand til ubåde, siger chefen for Søværnets operative kommando, kontreadmiral J. Borck. Men selvfølgelig kan de operere på mindre dybder.

Han indrømmer dog, at han ser ubådernes rolle som et forsvar i dybden. De skal tage det første stød fra en invasionsflåde. Miner, missiler fra skibe og flyangreb skal følge efter. I så fald regner Borck med at kunne ødelægge ca. 30 pct. af fjendens skibe, før de når dansk kyst. Og han antyder, at man vil forsøge en selektiv ødelæggelse, så landgangstropperne kommer 'uorganiseret' i land, d.v.s. uden forsyninger eller køretøjer.

Hertil har bl.a. oberst G. K. Kristensen, chef for en sjællandsk hærbrigade, anført, at baglandet, det vil sige det danske landområde, lægges blot, hvis man satser for meget på det fremskudte forsvar. Han ser truslen som væsentligt kommende ad luftvejen. Derfor ønsker han de kommende investeringer i dansk forsvar koncentreret om luftforsvar og mobile kraftige landstyrker, der kan stoppe en luftlandssætning, før den sætter sig fast.

Politiken 19/4 1985:

Den danske u-bådskrig

af Hans Engell,
forsvarsminister

POLITIKEN bragte den 12. april under overskriften 'Flåden vil stoppe fjenden ved Køge' en længere reportage fra 'den danske u-bådskrig'. I et hævedes, at Socialdemokratiet og et stigende antal

officerer ikke tror på nytten af ubåde i det danske forsvar. Et Knud Damgaard fører for sig, at mod u-både, har jeg bemærket mig. Men at et stigende antal officerer skulle være imod u-både er nyt for mig.

Som det nævnes, har jeg for nylig haft lejlighed til ind-

gående at drøfte anvendeligheden af u-både i Østersøen med den svenske forsvarsminister og svenske militære eksperter. De var mildt sagt uforstående over for de argumenter mod u-både, der fores frem fra visse kredse i Danmark.

Tværtimod. Svenskerne er i

færd med at modernisere 5 u-både og vil i perioden frem til 1994 anskaffe 9 nye u-både med en beregnet levetid på ikke under 20 år.

Som bekendt udvikler svenskerne selv deres egne jagerfly, kampvogne og misilsystemer. Skræddersyet til svenske forhold. Efter nøje analyser af effekt og indsatelsesområder. Det er vanskeligt for mig at indse, at de på netop u-bådsområdet skulle tage så afgørende fejl. Specielt når deres oplysninger svarer nøje til de oplysninger, de danske militære eksperter giver.

Politikens omtale er suppleret med kort, der angiver områder omkring Danmark, hvor u-bådene har gode operationsbetingelser, dvs. store dybder. Som det tydeligt kan ses af kortene, har u-bådene gode operationsmuligheder umiddelbart øst for Bornholm samt i området mellem Sydsverige, Bornholm og Rügen. Det vil være næsten umuligt for en større fjendtlig flåde at trænge uskadt igennem her, hvis de danske og vesttyske u-både er på plads.

AT DET SÅ kan være vanskeligere for u-både at operere i

stræderne og Kattegat er korrekt, men et helt andet spørgsmål. Her har vi jo bl.a. minelæggerne til at forhindre sejlads med en fjendtlig flåde.

Jeg kan da ikke afvise, at den teknologiske udvikling på meget langt sigt kan gøre u-bådene overflødige. Ligesom kampvogne eller fly måske bliver overflødige. Men de oplysninger, vi har i dag, tyder ikke på noget sådant. Og det er dem, vi må handle ud fra — ikke alle mulige kandestøberier. Derfor skal vi fortsat have u-både i det danske forsvaret.

Weekendavisen 2 - 9/5 1985:

Ny udvikling i den danske u-bådskrig:

Regeringen vil købe u-både i Norge

AF
SOLVEIG
RØDSGAARD

U-BÅDENE i den danske forsvarsstruktur vil udløse en ny politisk krise mellem regeringen og Socialdemokratiet.

Forsvarsforliget siger udtrykkeligt, at forsvaret skal klare udskiftningen af de nedslidte u-både af Delfin-klassen ved lejemål, men nu vil regeringen i stedet købe tre norske u-både. Forsvarsminister Hans Engell præsenterer om kort tid forsvarsforligets kontroludvalg,

Forsvarsminister Hans Engell går til 11-mandsudvalget med plan om, at Danmark køber tre brugte u-både i Norge. Men da forsvarsforliget kun indeholder en aftale om leje, lægges op til en ny heftig diskussion mellem regeringen og Socialdemokratiet.

det såkaldte 11-mandsudvalg, for planen, som ifølge ministeren kan holdes inden for forsvarsforligets økonomiske rammer på 400 millioner kroner til leje af u-både.

Forsvarsministeren siger, at han er helt opmærksom på, at forsvarsforliget indeholder en aftale om leje af u-både, og at køb af de norske u-både derfor kræver enighed mellem forligspartierne. Men han understreger, at Norge ønsker en salgsaftale med Danmark, og at en sådan aftale både økonomisk og teknisk er mere hensigtsmæssig end et lejemål. Han mener i

øvrigt ikke, at en købsaftale går uden for forligets rammer. Aftalen skal gælde for perioden 1985-89. Regeringens plan forudsætter, at Danmark og Norge går sammen om at opbygge og modernisere tre u-både af Kobben-klassen, hvorefter Danmark overtager de tre både.

Moderniseringen vil ske delvis i Norge og delvis i Danmark, og på den del, der skal foregå i Norge, regner regeringen med at få danske virksomheder ind som underleverandører på en række elektroniske områder, som f.eks. ved fremstilling af torpedorør.

Forsvarsforliget

Lejeaftalen i forsvarsforliget, som i juni 1984 blev indgået mellem regeringspartierne og Socialdemokratiet, var et kompromis. Socialdemokratiet ønsker, at u-både skal udgå af det danske forsvar, og at Danmark i hvert fald ikke fremover skal lade bygge nye u-både til afløsning af de nedslidte. Danmark har i dag kun fire u-både, fordi den første af de nedslidte tre både af Delfin-klassen allerede er udfaset. De to resterende udgår i 1986 og 1988. Tilbage er to u-både af Narhvalen-klassen, men ved køb af de tre norske u-både vil styrken i 1989 igen være oppe på fem.

Regeringspartierne mener, at u-bådene fortsat skal være en del af forsvaret og havde i forhandlingerne om forsvarsforliget ønsket, at der skulle nybygges tre nye u-både, som kunne indføres i takt med, at u-bådene af Delfinen-klassen udgik. Det endte med et kompromis i forsvarsforliget, nemlig at udskiftningen skulle ske ved lejemål, som der blev afsat 400 millioner kroner til.

I forbindelse med kompromiset i forsvarsforliget blev forligspartierne enige om, at en rådgivnings- og analysegruppe under forsvaret i de kommende år skal undersøge problemer og muligheder omkring en fortsat dansk u-båds-produktion. Selve oplægget fra rådgivnings- og analysegruppen ventes først at foreligge, når der skal forhandles nyt forsvarsforlig til afløsning af det nuværende, der udløber med udgangen af 1987. Ud over at analysere behov for et dansk u-bådsvåben skal gruppen også se på behov for anvendelse af F-16 flyene til overvågning, landbaserede sømålsmissiler og flådehelikoptere samt afløsning af Centurion-kampvognene. Gruppens formand er chefen for Forsvarets Forskningstjeneste, civilingeniør V. M. Güntelberg.

U-bådstyperne

Mulighederne for leje af u-både blev først undersøgt i Vesttyskland, hvor der kunne blive tale om leje af tre både af 205-klassen, som er søsat i årene 1961-68. Men i forbindelse med forsvarsminister Hans Engells besøg i Norge i august 1984 blev der fra norsk side fremsat tilbud om, at Danmark kunne overtage et antal u-både af Kobben-klassen. Denne serie er søsat i perioden 1963-67. Narhvalen-typen i Danmark er søsat i samme periode, mens Delfinen-typen kom i vandet i årene 1956-63.

At Delfinen-typen helt vil udgå i 1988, har politikerne vidst længe. Allerede i forbindelse med forhandlingerne om forsvarsforliget af 1982 var spørgsmålet taget op. Der var dengang enighed mellem forsvarsminister Poul Søgaard og de borgerlige partier om, at man skulle drøfte erstatningsbyggeri, altså bygning af nye

u-både. Spørgsmålet blev dog ikke forhandlet færdig i forligsperioden, og i september 1982 kom så regeringsskiftet. Derefter blev u-bådene et meget stort og meget omtaleligt emne i forbindelse med forligsdrøftelserne forud for det nye forsvarsforlig, som altså blev indgået i juni 1984.

Vigtigt u-bådsvåben

Forsvarsministeren understreger over for Weekendavisen regeringens ønske om at fastholde u-bådsvåbnet.

»Vi har regnet med, at en ny u-båd ville koste omkring 500 millioner kroner – eller ca. 1,5 milliarder kroner for tre nye. Men Socialdemokratiet – og først og fremmest partiets forsvarspolitiske ordfører Knud Damgaard – ønskede ikke at fastholde u-bådsvåbnet. Derfor blev forligsaftalen den, at vi regner med et lejemål på tre u-både, så antallet af u-både i 1988-89 igen er oppe på fem. Det var et politisk kompromis, og set fra regeringspartiernes side var der det positive ved det, at vi derved fastholdt u-bådsvåbnet, som vi betragter som væsentligt. Senere skal vi så tage nye drøftelser om byggeri af u-både, når rådgivnings- og analysegruppen kommer med en rapport.

»Når man har en u-bådsflåde betyder det, at man har en særskilt ekspertise, og i det øjeblik man trapper den ned eller skærer u-bådene væk, er det meget vanskeligt senere at erhverve den ekspertise. Uddannelsen af en u-bådschef koster over 1 million kroner. Det er ikke noget voldsomt beløb sammenlignet med, at en F-16 pilot koster 10 millioner kroner. Men det er alligevel store uddannelsesomkostninger.

Socialdemokratiet

Forsvarsministeren og Knud Damgaard har i lang tid været uenige om u-bådenes værdi for forsvaret. Knud Damgaard mener, at u-bådene har udspillet deres militære rolle i Østersøen. Han har i den løbende debat henvist til, at hvis russerne kommer, bliver det ikke med skib over Østersøen, men med fly.

Dette argument brugte Knud Damgaard, da han i august 1984, få måneder efter indgåelsen af forsvarsforliget, ville tage penge til dækning af et underskud på NATOs infrastrukturprogram fra u-bådskontoen. Den idé blev afvist.

Knud Damgaard er tilhænger af et defensivt forsvar med u-bådene i forreste linie. Han mener også, at den teknologiske udvikling medfører, at tiden er løbet fra u-bådene, og at de er for lette at opdage og ødelægge på grund af den lave vanddybde i den vestlige del af Østersøen.

Regeringen

Forsvarsministeren har hele tiden understreget u-bådenes betydning for det danske forsvar, og ministeren har flere gange henvist til, at Forsvarets Forskningsråd mener, at ingen alternativer med samme effekt kan afløse u-bådene, med mindre der betales en væsentlig højere pris. Ministeren siger også, at den danske u-bådsde-

bat følges med interesse i u-landet, og at der blandt Danmarks allierede er total uendren over, at et dansk u-bådsvåben kan drages i tvivl.

Ministeren har for nylig i et svar i Folketingets Spørgetid henvist til, at der alene i »vort nærområde findes nybygnings- eller moderniseringsprogrammer inden for det konventionelle u-bådsvåben for mere end 34 milliarder kroner.

Forsvarskommandoen konkluderer derfor, at de pågældende lande vurderer, at selv store investeringer i et konventionelt u-bådsvåben vil være lønsomt også i forhold til alternative våbensystemer, og at der ikke er tvivl om u-bådenes overlegne indsættelsesmuligheder og effektivitet i moderne krigsførelse.

Jeg deler denne opfattelse og er senest blevet bestyrket heri under mit nylige besøg i Sverige, hvor man hverken på politisk eller militært hold finder, at den tekniske udvikling i Østersøen har ændret forholdene omkring anvendelsen af u-både i Østersøen. De svenske u-både, som er under anskaffelse, påregnes en levetid på ikke under 20 år.

Om det fremskudte forsvar siger Hans Engell, at filosofien i den nuværende forsvarsstrategi er, at forsvaret er flerstrengt opbygget.

»Det betyder, at vi har u-bådene længst ude, overfladeenheder tættere på, så mineulægningen og hæren på land med flyene henover. Det er med til at give dybde i det danske forsvar. Og heroverfor står

så Socialdemokratiets opfattelse af et mere kystnært forsvar.

De politiske eksperter

Forsvarsministeren tilføjer, at hele debatten om u-bådene i højgrad er en teknisk debat.

»Diskussionen udspringer jo af, på hvilken måde vi anvender vore forsvarsressourcer. Det danske forsvar har altid haft knappe ressourcer, og sådan vil det nok også blive i fremtiden, selv om vi selvfølgelig kan håbe på, at der kan komme forbedringer. Men samtidig oplever vi voldsomme fordyrelser på forsvarsmaterielområdet i forbindelse med den teknologiske udvikling, og det stiller selvfølgelig krav til politikerne om at prioritere og prioritere rigtigt. Tidligere var det den militære ekspertise, der vurderede, om man skulle have den ene eller den anden våbentype, mens politikerne fastlagde rammerne. I dag har forsvarsdebatten udviklet sig langt stærkere i retning af, at politikerne også går ind og drøfter våbentyper. Derved er politikerne gået længere ind på den militære fagekspertises område end tidligere. Den udvikling har på mange områder betydet noget positivt, men den har også negative effekter, fordi politikerne kommer til at spille eksperter på et område, hvor de jo ikke er eksperter. Og det stiller først og fremmest krav til politikerne om virkelig at sætte sig grundigt ind i tingene.

